



לקוטי תורה • פרשת בהעלותך • מאמר 6

ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה...

”ראיתי, והנה מנורת זהב כולה,
וגולה על ראשה...” (זכריה ד:ב)



ישראל הם מנורת הזהב כולה של זכריה גם עכשיו: הנשמות הן הנרות, המצוות — רצון ה' שהתענוג שלו טמון בו — הן השמן והפתילה שלהן, והתורה היא האור שמגלה את התענוג הזה. השמן מגיע אל הנרות באמצעות קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, באמצעות ”כתישת” הזיתים במרירות וברחמים, ובאמצעות הזהב של שמחת המצווה; והגלות עצמה, כמו גלות ככל, היא שמוציאה לאור את אהבת הנשמה והופכת אותה לזהב.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל
אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית



/likuteitorah.com/he/likutei-torah/behaaloscha/6

הנקודה

ישראל הם מנורת הזהב כולה של זכריה גם עכשיו: הנשמות הן הנרות, המצוות — רצון ה' שהתענוג שלו טמון בו — הן השמן והפתילה שלהן, והתורה היא האור שמגלה את התענוג הזה. השמן מגיע אל הנרות באמצעות קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, באמצעות "כתישת" הזיתים במרירות וברחמים, ובאמצעות הזהב של שמחת המצווה; והגלות עצמה, כמו גלות בבל, היא שמוציאה לאור את אהבת הנשמה והופכת אותה לזהב.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ירמיהו כינה את ישראל "כסף נמאס", אך זכריה ראה "מנורת זהב כולה", ומדברי המדרש משתמע שזהו תיאורם של ישראל כבר עכשיו. כשם שהמנורה הוקשה מגוש אחד, כך כל ישראל הם גוף אחד, שאבריו העליונים והתחתונים זקוקים זה לזה, וכולם מקבלים משבעת הרועים, שהם שבעת הנרות שלה. הנשמה היא הכלי של הנר, המצוות הן השמן והפתילה שלו, והתורה היא האור שלו. המצוות הן רצון ה', שהתענוג שלו מלוכש בו; לכן השמחה שבהן היא "יותר מריבוי כלי", למעלה מש"י עולמות של שחר, שכן הן מגיעות לתר"ך עמודי אור שבכתר, ורק ישראל, "אשר קדשנו במצוותיו", יכולים להמשיך את התענוג הזה למטה. כדי להכניסו בנשמה, "החכמה תחיה בעליה": קבלת עול מלכות שמים שבקריאת שמע היא הגולה של המנורה, והאהבה שבה היא שבעת נרותיה; שני הזיתים הם הכובד שבלב והבקשה לרחמים, שמולידים אהבה ויראה; והצינור השני של כל נר נושא את הזהב של השמחה. וכשם שכן שנשלח הרחק מהבית מגלה את אהבתו לאביו, כך גלות בבל הפכה את ישראל לזהב.

מבנה

- | | | |
|---|--|--------|
| 1 | מנורת הזהב כולה | 4-11 |
| | המנורה של זכריה היא נשמות ישראל, ושבעת נרותיה הם שבעת הרועים; מדברי המדרש משתמע ש"כולה זהב" נכון גם עכשיו. כשם שהמנורה הוקשה מגוש אחד, "עד ירכה עד פרחה", כך כל ישראל הם גוף אחד, שהעליונים והתחתונים מעורבים זה בזה, וכולם מקבלים משבעת הרועים. | |
| 2 | נר, שמן ואור | 11-51 |
| | הנשמה היא הכלי של הנר, המצוות הן השמן והפתילה שלו, והתורה היא האור הנאחז בהם. המצוות הן רצון ה', והתענוג שלו מלוכש בו; לכן יש לקיימן בשמחה, "יותר מריבוי כלי". תענוגי גן עדן עולים בלי סוף, וש"י עולמות של שחר, הנמשכים מחכמה ובינה, הם כלים לתענוג הזה. | |
| 3 | יותר מריבוי כל | 14-121 |
| | שמחת המצווה עולה על ש"י העולמות, מפני שהמצוות נמשכות מתר"ך עמודי אור שבכתר, שחיים העליון למעלה מכל העולמות; לכן יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. כאשר האדם הופך את היש שלו לאין באמצעות המצוות, הוא ממשיך אל העולמות את היש האמיתי, אור אין סוף. | |

הברכה על המצווה משכחת את התענוג העליון, הקדוש והמוכדל, ה"נלקח" עם המצווה כשם שאוצר נלקח יחד עם התיבה הנעולה שלו. רק ישראל, שעלו במחשבה של ה', יכולים להמשיכו למטה — ולא המלאכים; באמצעות המצוות וקבלת עול מלכות שמים יורד "שמן הטוב" על ה"ראש", שם הוי', ובאמצעות ה"זקן" של התורה, שהיא האור המגלה את התענוג.

24-26

5 החכמה תחיה: הגולה על ראשה

כדי להמשיך תורה ומצוות אל הנשמה, מקבלים תחילה עול מלכות שמים בקריאת שמע, שממשיכה את הכתר העליון. ההתבוננות ב"שמע ישראל" היא הגולה של המנורה, ופרשת האהבה שבאה אחריה היא שבעת נרותיה; גולה היא גם מעיין, בינה, וגם גולגולת — הרצון שלמעלה מהשכל.

27-32

6 הזיתים הנכתשים: כובד ראש ורחמים

האהבה נקבעת בלב רק באמצעות כתישה, כמו זיתים בבית הבד: "כובד ראש" הנובע מתחושת החטאים ומהגלות של השכינה (גולה במשמעות של גלות). הברכות שלפני קריאת שמע מעוררות רחמים רבים מה', שהוא למעלה מכל הגבולות, ובאמצעות תחושת החיסרון והמרירות נמשך ה"שמן הטוב" הפנימי של מדות הרחמים.

33-36

7 שני זיתים וגאולה

שני הזיתים מולידים אהבה, את ריצת הנשמה החוצה (רצוא), ויראה, את שובה (שוב), שמתבטא באמירת דברי תורה מתוך ביטול. גולה היא גם גאולה: האל"ף של הפלא מצטרפת לגאולה שבתפילה, והנקודה הפנימית שבלב יוצאת לחופשי.

37-42

8 עול המצוות והזהב

אחרי עול מלכות שמים בא עול המצוות, והצינור השני של כל נר נושא את הזהב של שמחת המצווה. החכמה ו"בכל מאודך" שבפרשה הראשונה מעניקים למצוות חיות פנימית, כך שהן נעשות "עושין רצונו של מקום". הזהב של בבל, "ראשו די דהב", התברר בגלות, כמו בן שנשלח הרחק ומגלה את אהבתו לאביו, אף שהגילוי המלא מחכה לזמן שיבוא.

מו ש ג י מ

נר נר

הנשמה היא הכלי של הנר, המצוות הן השמן והפתילה שהוא מחזיק, והתורה היא האור הנובע בהם; רמ"ח מצוות עשה, יחד עם שתי הידיים, שוות בגימטריה נר (250).

התענוג העליון עונג העליון

התענוג של ה', המלוכב ברצונו — המצוות; השמחה היא התענוג הזה כשהוא מתגלה, והתורה, בתור חכמה, היא שמגלה אותו.

ש"י עולמות ש"י עולמות

שכר הצדיקים, הנמשך מחכמה ובינה, המכסות על התענוג האין־סופי כדי שנשמה נבראת תוכל לקבלו; הם החצי התחתון של תר"ך עמודי אור, למטה ממקור המצוות.

תר"ך עמודי אור תר"ך עמודי אור

תר"יג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן, הנמשכות מכתר; חציין העליון למעלה מכל העולמות, ולכן שמחת המצווה היא "יותר מריבוי כל".

קבלת עול מלכות שמים קבלת עול מלכות שמים

הפרשה הראשונה של קריאת שמע, הקודמת לעול המצוות; ההתבוננות באחדות ה' שבה היא "הגולה על ראשה" של המנורה, ו"בכל מאודך" שבה מעניק למצוות חיות פנימית.

כובד ראש כובד ראש

הכובד שבתחושת החטאים וגלות השכינה — "כתישת" הזיתים, המעוררת רחמים רבים וממשיכה את ה"שמן הטוב" הפנימי.

שמחת המצווה שמחה של מצוה

הזהב שנושא הצינור השני של כל נר: התענוג הגלוי שבקיום המצוות, העולה על גבולות הנשמה.

עושין רצונו של מקום עושין רצונו של מקום

קיום המצוות באופן שהאור שלהן נמשך פנימה, מאור מקיף לאור ממלא כל עלמין, הנקרא מקום — "מקומו של עולם".

קטע 1 • 11-4

מנורת הזהב כולה

1 ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה עליה כו'. הנה נרות נקי' נשמות כמ"ש נר ה' נשמת אדם¹, ושבעה נרותיה הם נשמות השבעה רועים²

"ראיתי, והנה מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה" וכו'. הנרות נקראים נשמות, כמו שכתוב: "נר ה' נשמת אדם"; ו"שבעה נרותיה" הם נשמות שבעת הרועים,

המאמר פותח בחזונו של הנביא זכריה על מנורת זהב, שעל ראשה גולה ובה שבעה נרות (זכריה ד, ב). אדמו"ר הזקן מתחיל לפרש את החזון: הנרות מסמלים נשמות, כפי שנאמר במשלי על הנשמה שהיא "נר ה'", ושבעת הנרות הם נשמות "שבעת הרועים" — המנהיגים הגדולים של ישראל.

שהם המשפיעים אלקות לכללות נשמות ישראל כי הנה לית מחשבה תפיסא ביה אלא ע"י השבעה רועים כמ"ש במ"א.

שהם המשפיעים אלקות לכללות נשמות ישראל. שכן "לית מחשבה תפיסא ביה" אלא באמצעות שבעת הרועים, כפי שמבואר במקום אחר.

שבעת הרועים הם הצינורות שדרכם מגיעה אלקות לכל נשמה יהודית. מכיוון ש"לית מחשבה תפיסא ביה" — שום שכל נברא אינו יכול להשיג את ה' בכוחות עצמו — נשמות ישראל מקבלות את הקשר שלהן עמו באמצעות הרועים האלה.

(ועיין מענין שבעה רועים ברכות נשא) (ר"פ י"ד) שהביאו מפסוק והקמנו עליו שבעה³ רועים^{4,5} (במיכה ס"י ה' ד')

(ולעניין שבעת הרועים, ראו במדרש רבה, נשא) (תחילת פרק י"ד), המביא זאת מן הפסוק "והקמנו עליו שבעה רועים" (במיכה, פרק ה', פסוק ד');

ההערה שבסוגריים מביאה את המקורות ל"שבעת הרועים". המדרש על פרשת נשא מביא את הביטוי מנבואת מיכה, שלפיה כאשר אשור יפלוש "והקמנו עליו שבעה רועים".

ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה ס"פ אם חומה היא ובמדרש (איכה ס"ו ג') בפסוק פרש רשת לרגלי^{6,7} ושם משמע דקאי על לע"ל [לעתיד לבוא].

וכן בשיר השירים רבה, בסוף הפרשה "אם חומה היא"; ובמדרש (איכה, ס"ו ג') על הפסוק "פרש רשת לרגלי", ומשם משתמע שהכוונה לעתיד לבוא.

שני מדרשים נוספים מצטטים את אותו פסוק ממזיכה, לצד הפסוק "פרש רשת לרגלי" מאיכה, במסגרת הסימנים לביאת המשיח. מהם עולה ששבעת הרועים קשורים לעתיד לבוא.

וכייה פ"ה דסוכה (דנ"ב ע"ב) וע"ש בפרש"י [בפירוש רש"י / בפירוש רש"י] מ"ש כמדומה לי⁸ כו' והוא מפורש כשה"ש [בשיר השירים] רבה שם.

וכן הוא בפרק ה' של סוכה (דף נ"ב ע"ב); ועיינו שם בפירוש רש"י, במה שכתב: "כמדומה לי" וכו'; והדברים מפורשים בשיר השירים רבה שם.

הגמרא בסוכה מונה את שבעת הרועים: דוד באמצע, אדם, שת ומתושלח מימינו, ואברהם, יעקב ומשה משמאלו. רש"י כותב שאינו יודע מדוע נבחרו דווקא הם, ומציע השערה ("כמדומה לי") מדוע יצחק אינו נמנה; אדמו"ר הזקן מציין שבשיר השירים רבה הדבר נאמר במפורש: יצחק הלך לשבת בפתח גיהנום כדי להציל את בניו מדינו.

ויש להעיר לזה מענין מ"ש ע"פ והניף ידו על הנהר כו' והכחו לשבעה נחלים⁹ שהוא ענין התגלות ז"ת [ז' תחתונות] דע"י [דעתיק יומין]

ובהקשר זה יש להעיר על העניין המבואר על הפסוק "והניף ידו על הנהר" וכו', "והכחו לשבעה נחלים", שהוא גילוי שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין.

ישעיהו מתנבא שה' יניף את ידו על הנהר ויכה אותו לשבעה נחלים. אדמו"ר הזקן מזכיר שהדבר התבאר במקום אחר כגילוי שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין, הממד הפנימי של כתר, הנעלה בהרבה מההמשכה הרגילה לעולמות.

והיינו כי בנהר היוצא מעדן נאמר ומשם יפרד¹⁰ כו' אבל ע"י והניף ידו על הנהר כו'

והיינו, שעל הנהר היוצא מעדן נאמר "ומשם יפרד" וכו'; אבל על ידי "והניף ידו על הנהר" וכו',

בתורה נאמר שנהר יוצא מעדן, ו"משם יפרד" לארבעה ראשים: מתחת למקורו, הנהר מתפצל לערוצים נפרדים. ההנפה העתידית של היד על הנהר משנה מצב זה.

יהיה גם למטה גילוי הביטול כמו למעלה וזהו ענין והכחו לשבעה נחלים ע"ד מ"ש ונחל עדניך תשקם¹¹ (בתלים ס"י ל"ו)

יהיה גילוי הביטול גם למטה, כמו למעלה. וזהו ענין "והכחו לשבעה נחלים", על דרך מה שכתוב: "ונחל עדניך תשקם" (בתהילים, פרק ל"ו):

אז הביטול שקיים למעלה, במקור, יתגלה גם למטה. שבעת הנחלים דומים ל"נחל עדניך" שבתהילים, והמילה "עדניך" קשורה בשורשה למילה "עדן".

דהיינו נחל הנמשך מבחי' עדן עצמו שהיא למעלה ממדרגת נהר כו' וע"ד נחל איתן שנת' [שנתבאר] במ"א נחל הנמשך מבחי' איתן כו'.

כלומר, נחל הנמשך מבחינת עדן עצמה, שהיא למעלה ממדרגת נהר וכו'; וכעין "נחל איתן" [נחל אדיר], שנתבאר במקום אחר [כ]נחל הנמשך מבחינת איתן וכו'.

"נחל עדניך" נמשך אפוא מעדן עצמה, שהיא למעלה מן הנהר היוצא ממנה. כך נאמר גם על "נחל איתן", נחל אדיר: הוא נמשך מבחינת איתן, מקור גבוה יותר, הנמצא מעל לזרימה הרגילה.

ועמ"ש מזה בביאור ע"פ בהעלותך כו' וזהו ע"ד בעבר הנהר ישבו אבותיכם¹² כמ"ש ע"פ אם בחקתי תלכו. וכללות נשיי [נשמות ישראל] נק' בשם מנורה מנורת זהב כולה ע"ש כולך יפה רעיתי^{13, 14}.

ועיין במה שנתבאר על הפסוק "בהעלותך" וכו'. וזהו על דרך "בעבר הנהר ישבו אבותיכם", כפי שנתבאר על הפסוק "אם בחוקתי תלכו". וכללות נשמות ישראל נקראת בשם מנורה, "מנורת זהב כולה", על שם "כולך יפה רעיתי".

אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על הפסוק "בהעלותך [את הנרות]", וקושר את שורשם הנעלה של שבעת הנחלים לפסוק "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" (יהושע כד, ב), שנתבאר במאמר על הפסוק "אם בחוקתי תלכו": שורש האבות הוא למעלה מן הנהר. לאחר מכן הוא חוזר לעניין העיקרי: כלל נשמות ישראל הוא המנורה, "כולה זהב", משום ש"כולך יפה רעיתי".

והנה במ"א אמרו במדרש דקאי על לע"ל [לעתיד לבוא] והוא ברבות אמור ס"פ ל"ב לפי שבעוה"ז יש בהן פסולת

והנה, במקום אחר אמרו במדרש שהכוונה היא לעתיד לבוא. כך נאמר במדרש רבה, אמור, סוף פרק לב: "מפני שבעולם הזה יש בהן פסולת,

מדרש אחד (ויקרא רבה) מפרש את מנורת הזהב של זכריה כתמונה של העתיד. בעולם הזה מעורבת בישראל פסולת; רק לעתיד לבוא יהיו זהב טהור.

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] אמר זכריה¹⁵ כו' מנורת זהב כולה. וכ"ה בש"ש [בשיר השירים] רבה ע"פ כולך יפה רעיתי.

אבל לעתיד לבוא אמר זכריה וכו': "מנורת זהב כולה". וכך נאמר גם בשיר השירים רבה על הפסוק "כולך יפה רעיתי".

"מנורת זהב כולה" של זכריה מתארת אפוא את ישראל לעתיד לבוא. גם שיר השירים רבה, על הפסוק "כולך יפה רעיתי", מביא את חזון זכריה.

ובמ"א אמרו (ברבות נשא פי י"ג) לפי שירמיה אומר כסף נמאס קראו להם¹⁶ ויחזקאל קורא אותם סיגים¹⁷ בן אדם¹⁸ היו לי בית ישראל לסיג וגו'

ובמקום אחר אמרו (במדרש רבה, נשא, פרק יג): "מפני שירמיהו אומר: 'כסף נמאס קראו להם', ויחזקאל קורא להם סיגים: 'בן אדם, היו לי בית ישראל לסיג' וכו',

מדרש אחר (במדבר רבה על פרשת נשא) מציב את דברי הנביאים זה לצד זה. ירמיהו קרא לישראל "כסף נמאס", ויחזקאל קרא להם "סיגים" — הפסולת שנותרת בתהליך זיקוק המתכת.

בא זכריה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב¹⁹ כולה. של זהב היא כולה לקיים מ"ש כולך יפה רעיתי.

בא זכריה ואמר: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה": כולה זהב, כדי לקיים את הכתוב "כולך יפה רעיתי".

כנגד הדברים החרिפים האלה ראה זכריה מנורה העשויה כולה זהב. חזון זה מקיים את הכתוב "כולך יפה רעיתי": העם כולו, ללא יוצא מן הכלל, הוא זהב.

מזה משמע דקאי ג"כ על זמן עכשיו דהא ודאי ירמיה ויחזקאל לא כיוונו כ"א על זמן דעכשיו ולא אלע"ל [על לעתיד לבוא] וא"כ ע"ז בא זכריה ואמר מנורת זהב כולה כו'.

מכאן משמע שהכוונה היא גם לזמן הזה. הרי ודאי שירמיהו ויחזקאל התכוונו רק לזמנם, ולא לעתיד לבוא; ואם כן, על כך בא זכריה ואמר: "מנורת זהב כולה" וכו'.

מכאן מסיק אדמו"ר הזקן: ירמיהו ויחזקאל הוכיחו את העם שחי בימיהם, ולכן גם דברי זכריה הם תשובה המתייחסת להווה: כבר עכשיו, ולא רק לעתיד, נשמות ישראל הן "כולן זהב".

2 וצריך להבין באמת מדוע ירמיה ויחזקאל אמרו כן. וזכריה אמר מנורת זהב²⁰ כולה. דהיינו כולך יפה.²¹

כעת צריך להבין: מדוע, באמת, אמרו ירמיהו ויחזקאל כך, ואילו זכריה אמר: "מנורת זהב כולה", כלומר: "כולך יפה"?

השאלה מתחדדת: ירמיהו ויחזקאל תיארו את ישראל ככסף סיגים וכפסולת, ואילו זכריה ראה אותם כזהב טהור, "כולך יפה". מאחר ששלושתם מדברים על ההווה, כיצד ייתכן ששני התיאורים נכונים?

ויש להקדים תחלה ענין מה שנקראו כנ"י [כנסת ישראל] מנורה כי כמו שהמנורה היא מקשה א' תעשה המנורה²² שע"י המקשה שמקשים אותה נעשה מה

תחילה יש להקדים ולבאר מדוע נקראת כנסת ישראל מנורה. כשם שהמנורה היא "מקשה אחת" — "מקשה תיעשה המנורה" — כך, באמצעות ההקשה שמכים בה ומעצבים אותה, נוצר מצב שמה

לפני התשובה מסביר אדמו"ר הזקן מדוע נקראת כנסת ישראל מנורה. את המנורה היה צריך להקיש מתוך גוש זהב אחד, וההקשה דוחקת את המתכת מחלק אחד של הגוש אל חלק אחר.

שלמעלה למטה ומה שלמטה למעלה ונתערב הכל עליון בתחתון ותחתון בעליון, כך כל ישראל ערבים זה בזה כלומר מעורבים זה בזה כי אתם קרוים אדם,

שהיה למעלה יורד למטה, ומה שהיה למטה עולה למעלה, והכול מתערבב — העליון בתחתון והתחתון בעליון. כך גם "כל ישראל ערבים זה בזה", כלומר, מעורבים זה בזה. שהרי "אתם קרויים אדם":

במנורה המוגמרת, מה שהיה למעלה עשוי להימצא למטה, ולהפך; הכול מעורבב בתוך חלק אחד. כך גם עם ישראל: את האמירה שכל ישראל "ערבים" זה לזה מפרשים במשמעות של "מעורבים" זה בזה, והם נקראים "אדם" — אדם אחד.

כמו האדם שיש לו ראש ורגל והראש מקבל חיות גם מהרגל שצריך לו. כך כל ישראל ביחד הם נקי אדם אחד קומה אחת.

כשם שלאדם יש ראש ורגל, והראש מקבל חיות גם מן הרגל, שהוא זקוק לה, כך כל ישראל יחד נקראים אדם אחד, קומה אחת.

בגוף האדם הראש הוא החלק הגבוה ביותר, אך הוא גם זקוק לרגל ומקבל ממנה חיות. כך כל היהודים יחד יוצרים גוף אחד, "קומה אחת", שבו גם העליונים תלויים בתחתונים.

3 וכמ"ש מזה ע"פ והארץ הדום רגלי בד"ה השמים כסאי²³. ובד"ה אתם נצבים היום²⁴ כולכם. וזהו ע ד ירכה עד פרח מקשה היא ירכה אלו הם מדרגות התחתונות ופרחה הם בחי עליונות

וכפי שמוסבר בעניין זה על הפסוק "והארץ הדום רגלי", במאמר הפותח במילים "השמים כסאי", וכן במאמר הפותח במילים "אתם נצבים היום כולכם". וזהו "עד ירכה עד פרח מקשה היא": "ירכה" — אלו המדרגות התחתונות, ו"פרחה" — אלו המדרגות העליונות.

אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים המסבירים את התלות ההדדית הזאת: האחד על הפסוק "השמים כסאי והארץ הדום רגלי", והאחר על הפסוק "אתם נצבים היום כולכם". לאחר מכן הוא דורש את דברי התורה שהמנורה הייתה "מקשה" — "עד ירכה עד פרח": הירך מסמלת את המדרגות התחתונות בקרב עם ישראל, והפרח את המדרגות העליונות.

(ע"ד יציץ ופרח ישראל.²⁵ הרי הפרח זהו בחי ישראל כי שרית עם אלקים ועיין ברבות ס"פ וישב ע"פ והיא כפורחת^{26, 27} כו' גם ע"ד שע"י אהוי"ר [אהבה ויראה] פרח לעילא כו')

(על דרך "יציץ ופרח ישראל": נמצא שהפרח הוא בחינת ישראל, "כי שרית עם אלקים"; ועיין במדרש רבה, בסוף פרשת וישב, על הפסוק "והיא כפורחת" וכו'; וכן על דרך [המאמר] שעל ידי אהבה ויראה "פרחה לעילא" וכו';

הסוגריים מבהירים מדוע הפרח הוא המדרגה העליונה. ישעיהו אומר "יציץ ופרח ישראל", והשם ישראל עצמו רומז ל"כי שרית עם אלקים"; המדרש דורש את הגפן ש"פורחת" בחלומה של שר המשקים כפריחת הגאולה של ישראל. נוסף על כך, המילה "פרחה" דומה בכתיבתה למילה הארמית שפירושה "עפה", כמו באמירה שעל ידי אהבה ויראה עבודת האדם "עפה למעלה".

משא"כ בחי ירכה ועכ"ז [ועם כל זה] כתיב חמוקי ירכיך כמו חלאים,²⁸ ועמ"ש סד"ה מה יפו פעמיך בנעלים לפי שיש מעלה ברגל ובירך מה שאינו בראש וכענין זבולן קודם ליששכר וזהו ענין מקשה א') מה שאין כן בבחינת "ירכה". ואף על פי כן נאמר: "חמוקי ירכיך כמו חלאים"; ועיין במה שנכתב בסוף המאמר הפותח במילים "מה יפו פעמיך בנעלים", שיש מעלה ברגל ובירך שאינה בראש, וכמו בענין זבולן שקודם ליששכר; וזהו ענין "מקשה"):

הירך אינה מבטאת את אותה עלייה למעלה, ואף על פי כן שיר השירים משבח את "חמוקי ירכיך" ומשווה אותם לתכשיטים. המאמר על הפסוק "מה יפו פעמיך בנעלים" מסביר שלרגל ולירך יש מעלה שאין בראש. כך גם זבולן, שפרנסתו תמכה בלימוד התורה של יששכר, נזכר לפני יששכר; התלות ההדדית הזאת היא משמעות היותם "מקשה אחת".

כולם מקשה א', וכולם מקבלים משבעה הנרות העליונות הם ז' רועים הנ"ל כל חד וחד לפום מדרגתו ולפום שעורא דיליה (מענין מקשה תעשה^{29,30} נז' [נזכר] בזח"א [בזהר חלק א] דף ע"ד א' ח"ב [חלק ב'] קנ"ח א'):^{31,32}

כולם מקשה אחת, וכולם מקבלים משבעת הנרות העליונים, שהם שבעת הרועים שהוזכרו לעיל, כל אחד ואחד לפי מדרגתו ולפי מידתו. (עניין "מקשה תיעשה" נזכר בזהר, חלק א, דף עד ע"א, [ו] חלק ב, דף קנח ע"א.)

המדרגות העליונות והתחתונות הן כולן חלק אחד, וכולן מקבלות משבעת הנרות העליונים — שבעת הרועים — כל אחת לפי מדרגתה ולפי יכולתה. הסוגריים שבסיום מציינים שני מקומות בזהר הדנים בפסוק "מקשה תיעשה המנורה".

4 קיצור. נרות נק' נשמות ענין שזכריה אמר מנורת זהב³³ כולה ולא כירמיה ויחזקאל לפי א' קאי גם אזמן דעכשיו.

סיכום. הנרות נקראים נשמות. ענינו של דברי זכריה "מנורת זהב כולה", ולא כפי שאמרו ירמיהו ויחזקאל: לפי פירוש אחד, הדברים מתייחסים גם לזמן הזה.

הסיכום מזכיר שהנרות הם נשמות. זכריה, בניגוד לירמיהו וליחזקאל, תיאר את ישראל כ"כולה זהב", ולפי מדרש אחד דיבר גם על הזמן הזה.

ענין מקשה תעשה³⁴ ירכה ופרחה. ופרח ישראל³⁵ חמוקי ירכיך³⁶ זבולן ויששכר. ראש ורגל. וכולם מקבלים משבעה נרותיה

עניין "מקשה תיעשה": "ירכה" ו"פרחה"; "ויפרח ישראל"; "חמוקי ירכיך"; זבולן ויששכר; ראש ורגל. וכולם מקבלים מ"שבעת נרותיה",

לאחר מכן מובאות תמונות האחדות: המנורה שנעשית כולה מגוש אחד, מן הירך ועד הפרח; ישראל כפרח; שבח הירכיים; זבולן ויששכר; ראש ורגל. כולם מקבלים משבעת נרות המנורה.

שהם שבעה רועים ששרשם גבוה מאד מבחי' בעבר הנהר³⁷ כו' והכהו לשבעה נחלים³⁸ כו' נחל עדניך³⁹ ואזי לא יהיה ומשם יפרד⁴⁰ כו' כמ"ש במ"א:

שהם שבעת הרועים, ששרשם גבוה מאד, מבחינת "בעבר הנהר" וכו'; "והכהו לשבעה נחלים" וכו'; "נחל עדניך"; ואז לא יהיה "ומשם יפרד" וכו', כפי שנתבאר במקום אחר.

שבעת הנרות הם שבעת הרועים, ששרשם גבוה מאד: "בעבר הנהר", שבעת הנחלים, ו"נחל עדניך" הנמשך מעדן עצמו. לעתיד לבוא השפע שוב לא יתחלק כפי שהוא מתחלק כש"משם יפרד".

קטע 2 • 11-51

נר, שמן ואור

5 ב והנה המצות קרויים ג"כ נרות כמ"ש כי נר מצוה ותורה אור⁴¹ וגם כי רמ"ח מ"ע [מצות עשה] שהם רמ"ח אברים דמלכא עם תרין דרועין הם גימטריא נר וכמ"ש מזה בד"ה והיה לכם לציצית.

2. והנה גם המצוות נקראות נרות, כמו שנאמר: "כי נר מצוה ותורה אור". ועוד, רמ"ח מצוות עשה, שהן רמ"ח איברי המלך, יחד עם שתי הזרועות, עולות בגימטריא נר; וכפי שמבואר על כך במאמר הפותח במילים "והיה לכם לציצית".

החלק השני נפתח בכך שגם המצוות נקראות נרות, כפי שנאמר בספר משלי: "נר מצוה ותורה אור". יש בכך גם רמז בגימטריה: רמ"ח מצוות עשה, הנקראות רמ"ח איברי המלך, ובצירוף שתי הזרועות הן עולות למספר 250, כערכה של המילה "נר" (נר"ן = 50, רי"ש = 200).

והענין כי בלשון תורה נק' נר הכלי שבתוכה השמן והפתילה כמ"ש נרות המערכה ואת כל כליה, וגם השמן ופתילה עצמן קרוים נר כמ"ש בהיטיבו את הנרות⁴² והיינו הטבת השמן והפתילה.⁴³

והענין הוא שבלשון התורה נקרא נר הכלי שבתוכו נמצאים השמן והפתילה, כמו שנאמר: "נרות המערכה ואת כל כליה". גם השמן והפתילה עצמם נקראים נר, כמו שנאמר: "בהיטיבו את הנרות", והכוונה היא להטבת השמן והפתילה.

בלשון התורה, המילה "נר" משמשת לשני דברים. היא מציינת את הכלי שמכיל את השמן ואת הפתילה, שכן הפסוק מונה את הנרות בין כלי המנורה; והיא מציינת גם את השמן ואת הפתילה עצמם, שהרי "הטבת הנרות" פירושה ניקויים והכנסת שמן ופתילות חדשים.

6 והנה נש"י [נשמות ישראל] נק' ע"ש כלי הנר שהוא בית קיבול לקבל בו את השמן והפתילה, כך הנשמות הם כלי קיבול לקבל המצות שהם בחי' השמן והפתילה שקרוים נר מצוה.

הנה, נשמות ישראל נקראות [נרות] על שם כלי הנר, שהוא כלי קיבול לקבלת השמן והפתילה. כך הנשמות הן כלי קיבול לקבלת המצוות, שהן בחינת השמן והפתילה, שעליהן נאמר "נר מצוה".

הנשמות נקראות נרות במובן הראשון של "נר" — הכלי. הנשמה היא כלי קיבול למצוות, והמצוות הן השמן והפתילה, המובן השני של "נר"; לכן נאמר "נר מצוה".

אבל ותורה אור⁴⁴ שהאור אינו עולה בשם אור אלא ע"י שנאחו בשמן ופתילה, ולפי ריבוי השמן והפתילה כך מאיר האור שאם הפתילה מן המובחר יהיה האור רב,

אבל "ותורה אור": האור אינו נקרא "אור" אלא כשהוא נאחו בשמן ובפתילה, ובהתאם לכמות השמן והפתילה כך מאיר האור. אם הפתילה תהיה מן המובחרות, האור יהיה גדול;

התורה היא ה"אור" שבפסוק. להבה נחשבת לאור רק כשהיא נאחות בשמן ובפתילה, ועוצמת האור תלויה בהם: פתילה מובחרת מפיקה אור גדול.

וכן אם יהיה הרבה שמן יהיה האור נמשך משך זמן יותר, וכן אם יהיה ריבוי פתילות יהיה תוספת ריבוי האור,

וכך גם, אם יהיה שמן רב, האור יימשך זמן רב יותר; וכן, אם יהיו פתילות רבות, האור יגדל.

שמן רב מאריך את משך האור, ופתילות רבות מגבירות את עוצמתו. כל מה שקשור לאור תלוי במה שהוא נאחז בו וניזון ממנו.

והרי עיקר גילוי האור הוא ע"י השמן והפתילה, כך התורה היא פי' וביאור המצות כמו למשל על מצות שבת יש מסכת שבת

הרי שעיקר גילוי האור נעשה באמצעות השמן והפתילה. כך התורה היא פירוש וביאור של המצוות: למשל, על מצוות שבת יש מסכת שבת,

התורה קשורה למצוות כפי שהאור קשור לשמן ולפתילה: האור מגלה את מה שהשמן והפתילה מאפשרים. לכן התורה מבארת את המצוות; למשל, מסכת שבת מבארת את מצוות השבת.

ועל מצות פסח יש מסכת פסחים כך עד"מ כל התורה הוא אור וגילוי המצוה כיצד נעשית.

ועל מצוות פסח יש מסכת פסחים. כך, על דרך משל, כל התורה היא האור והגילוי של המצווה — כיצד מקיימים אותה.

בדומה לכך, מסכת פסחים מבארת את מצוות פסח. התורה כולה היא ה"אור" המראה כיצד מקיימים כל מצווה, והיא מאירה באמצעות המצוות שהיא מבארת.

7 והנה כמו שהוא בגשמיות כך הוא ברוחניות. כי המצות הם רצון העליון ב"ה ומלוכש בהם עונג העליון כמ"ש ריח ניחוח להוי'.

והנה, כפי שהדבר בגשמיות, כך הוא גם ברוחניות. המצוות הן הרצון העליון, ברוך הוא, והתענוג העליון מלוכש בהן, כמו שכתוב: "ריח ניחוח לה'".

לדימוי המנורה יש משמעות רוחנית. המצוות הן רצונו של הקב"ה, והתענוג שלו מלוכש בתוך הרצון הזה; לכן התורה מכנה את הקרבנות "ריח ניחוח לה'", כביטוי לתענוג שלו.

וארז"ל [ואמר רבותינו זכרונם לברכה] נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, שהתענוג נמשך לפי הרצון שבמה שאדם רוצה נמשך בו התענוג ולהיפך במה

וחכמינו ז"ל אמרו: "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". התענוג נמשך לפי הרצון: בדבר שאדם רוצה, נמשך בו תענוג; ולהפך, בדבר

חכמינו מסבירים את משמעות "ריח ניחוח": ה' שבע רצון מכך שאמר ורצונו נעשה. העיקרון שמאחורי הדברים הוא שהתענוג נמשך אחר הרצון: כשמה שאדם רוצה מתממש, הוא מתענג על כך.

שהוא נגד רצונו מקבל ממנו צער שהוא היפך התענוג, ועמ"ש מזה בד"ה בהעלותך את הנרות.

שהוא נגד רצונו, הוא חש צער, שהוא היפוכו של התענוג. ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "בהעלותך את הנרות".

גם ההפך נכון: דבר המנוגד לרצונו של אדם גורם לו צער, שהוא היפוכו של התענוג. אדמו"ר הזקן מפנה למאמר "בהעלותך את הנרות", שבו הדבר מוסבר.

ונמצא שבחיי הרצון יש בו כחי התלבשות התענוג (עמ"ש בד"ה ואהיה אצלו אמן⁴⁵ וכד"ה ובבואה לפני המלך).⁴⁶

נמצא שבבחינת הרצון יש בחינה של התלבשות התענוג (ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "ואהיה אצלו אמן" ובמאמר המתחיל "ובבואה לפני המלך").

מכאן שהרצון משמש לבוש לתענוג: התענוג חבוי בתוך הרצון. ההערה שבסוגריים מפנה לשני מאמרים נוספים שבהם מוסבר הקשר הזה.

ולכך צריך האדם לעשות המצוה בשמחה כמ"ש תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב⁴⁷ מרוב כל,

לכן על האדם לקיים את המצווה בשמחה, כמו שכתוב: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל".

מכיוון שתענוגו של ה' מלוּבש במצוות, על האדם לקיים אותן בשמחה. התורה מציינת שעבודת ה' ללא שמחה היא סיבה לקללות: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" — ביטוי שהמאמר ממשיך לבאר.

כי השמחה היא התגלות התענוג שהעונג כשבא לידי גילוי אז נולדה ונתהווה השמחה בהתגלות הלב וכל מה שיש גילוי תענוג יותר הוא שש ושמח יותר כמ"ש מזה בד"ה שוש אשיש בהוי".^{48, 49}

כי השמחה היא גילוי התענוג: כאשר התענוג בא לידי גילוי, נולדת ונוצרת שמחה, המתגלית בלב; וככל שגילוי התענוג גדול יותר, כך האדם שש ושמח יותר, כמו שמוסבר על כך במאמר המתחיל "שוש אשיש בהוי".

השמחה היא תענוג שהתגלה: כאשר תענוג פנימי יוצא מן העולם אל הגילוי, השמחה נולדת בלב. ככל שהתענוג מתגלה יותר, כך השמחה גדולה יותר, כפי שמוסבר במאמר "שוש אשיש בהוי".

8 ופ"י מרוב כל אינו פ"י מכל תענוגי עוה"ז בלבד, כי זהו פשיטא שהרי כל תענוגי עוה"ז אינן אלא פסולת ממה שנפלו בשכירת הכלים.

"יותר מכל השפע" אינו פירושו יותר מכל תענוגות העולם הזה בלבד, שהרי זה מוכן מאליו: כל תענוגות העולם הזה אינם אלא פסולת ממה שנפל בשכירת הכלים.

"יותר מכל השפע" אינו יכול להתפרש רק כ"יותר מתענוגות העולם הזה"; הדבר מוכן מאליו מכדי שיהיה צורך לומר אותו. תענוגות העולם הזה אינם אלא פסולת מן הקדושה, מן הניצוצות שנפלו בשכירת הכלים — השכירה הקוסמית שבאמצעותה ירדו ניצוצות קדושה אל העולמות התחתונים.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **על ר"ע** [רבי עקיבא] **כשהיה ק"ך מילין מכרך גדול של רומי ושמע קול הקריה הומה בחדוה ושמחה רבה ר"א** [רבי אלעזר] **ור"י** [ורבינו יצחק] **בכו**

ולכן אמרו חז"ל על רבי עקיבא, כשהיה במרחק מאה ועשרים מיל מן העיר הגדולה רומי ושמע את קול העיר ההומה בשמחה ובחדוה גדולה, שרבי אלעזר ורבי יהושע בכו;

הגמרא מספרת שרבי עקיבא וחבריו, שהיו במרחק מאה ועשרים מיל מרומי, שמעו את קול חגיגות העיר. חבריו בכו, מפני שעובדי האילים חיו בשלווה בזמן שבית המקדש היה חרב.

אבל ר"ע [רבי עקיבא] **שחק ואמר אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה**⁵⁰ **שאם זה התענוג נמשך אפי" [אפילו] לעוברי רצונו כו'.**

אבל רבי עקיבא צחק ואמר: "אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה!" כלומר, אם התענוג הזה מגיע אפילו למי שעוברים על רצונו, וכו'.

רבי עקיבא צחק: אם מי שפועלים נגד רצון ה' נהנים כל כך, על אחת כמה וכמה מי שעושים את רצונו. אדמו"ר הזקן מפרש את דבריו כעוסקים בתענוג: אם תענוג מגיע אפילו למי שעוברים על רצונו, מה צפוי למי שעושים את רצונו?

כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] **שאיין לך עשב מלמטה שאין לו מזל**⁵¹ **מלמעלה כו' והמזל מקבל מעי שרים כו'**

כמאמר חז"ל: "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה" וכו', והמזל מקבל משבעים שרים וכו',

כך מגיע תענוג העולם הזה אל העולם. לכל עשב יש מזל, כוח שמימי, מעליו, והמזלות מקבלים משבעים השרים הממונים על האומות.

שהם מקבלים משמרי אופנים בחיי שמרים ופסולת ומזה משפיעים כל תענוגי עוה"ז, ואין ערוך לפנימיות החיות

והם מקבלים משמרי האופנים — בחינה של שמרים ופסולת — ומזה הם משפיעים את כל תענוגות העולם הזה. ואין ערוך לפנימיות החיות,

השרים הללו מקבלים רק מ"שמרי" האופנים, סוג של מלאכים: פסולת ושיירים בלבד, ומהם מגיעים כל תענוגות העולם הזה. אין להשוות תענוג כזה לפנימיות החיות האלוקית.

שהוא זיו השכינה המתגלה בגי'ע [בגן עדן] שצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה⁵² עד שאמרו מוטב לידייניה וליתי לעלמא דאתי,⁵³ לפי שכל יסורי גיהנם כדאי לו בשביל שיקבל אחי"כ עונג העליון הנמשך מזיו השכינה

שהיא זיו השכינה המתגלה בגן עדן, שם "הצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה"; עד שאמרו: "מוטב שיידון ויבוא לעולם הבא", שהרי כדאי לו לסכול את כל ייסורי הגיהנום כדי לקבל אחר כך את התענוג העליון הנמשך מזיו השכינה.

החיות הפנימית הזאת היא זיו השכינה, שהצדיקים נהנים ממנו בגן עדן. הוא גדול כל כך, עד שהגמרא אומרת על חוטא שמוטב שיידון ואחר כך יבוא לעולם הבא: כל הסבל שבגיהנום כדאי לו.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אם לעוברי רצונו כך שנמשך כ"כ [כל כך] תענוג גדול בשפע השמרים והפסולת כש"כ [כל שכן] שיומשך תענוג גדול בהגלות נגלות ענג העליון מזיו השכינה לעי"ל [לעתיד לבוא].^{54, 55}

ולכן אמרו חז"ל: "אם לעוברי רצונו כך" — אם נמשך תענוג גדול כל כך בשפע של השמרים והפסולת, על אחת כמה וכמה שיימשך תענוג גדול כאשר יתגלה בגלוי התענוג העליון מזיו השכינה לעתיד לבוא.

זהו הכוח שבהיגיון של רבי עקיבא. אם השמרים והפסולת מעניקים תענוג גדול כל כך עכשיו, גילוי בגלוי של התענוג העליון לעתיד לבוא יהיה גדול לאין ערוך.

9 והנה כמה גדול השמחה והתענוג המתגלה מזיו השכינה אפילו בגי'ע [בגן עדן] התחתון עד שאמרו מוטב דלידייני כו'

והנה, כמה גדולה השמחה והתענוג שמתגלים מזיו השכינה אפילו בגן עדן התחתון, עד שאמרו: "מוטב שיידון וכו'; אפילו בגן עדן התחתון, השלב הראשון בשכר הנשמה, מתגלה שמחה גדולה כל כך מזיו השכינה, עד שכדאי לעבור את ייסורי הגיהנום לשם כך. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כנקודת מוצא לטיעון מן הקל אל הכבד.

כ"ש [כל שכן] בגי'ע [בגן עדן] העליון שהוא למעלה מעלה מגי'ע [מגן עדן] התחתון עד שצריך לטכול בנהר דינור⁵⁶ לגי'ע [לגן עדן] העליון ויש כמה מיני גי'ע [גן עדן] במדרגות גדולות עד רום המעלות וכולם יש בחי' נהר דינור בין זה לזה עד רום המעלות.

קל וחומר שבגן עדן העליון, שהוא גבוה הרבה, הרבה מעל גן עדן התחתון, עד שהנשמה צריכה לטכול בנהר דינור [כדי להיכנס ל]גן עדן העליון. ויש מיני גן עדן רבים, במדרגות גדולות, עד רום המעלות; וכולם יש בחינת נהר דינור בין מדרגה אחת לבאה אחריה, עד רום המעלות.

גן עדן העליון גבוה הרבה יותר; המרחק גדול כל כך, עד שהנשמה צריכה לטכול בנהר דינור לפני שתוכל להיכנס אליו. ויש מדרגות רבות של גן עדן, זו למעלה מזו, ובין כל אחת לבאה אחריה נהר דינור, והן הולכות ומתרוממות.

10 וז"ש [וזהו שכתוב] **וז"ל** [רבותינו זכרונם לברכה] **תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב** [בעולם הבא] **שנאמר ילכו מחיל⁵⁷ אל חיל כו'.**

וזהו [פירוש] **דברי חז"ל: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: ילכו מחיל אל חיל" וכו'.**

חז"ל אומרים שלתלמידי חכמים אין מנוחה לעולם, אפילו לא בעולם הבא, משום שהם "ילכו מחיל אל חיל". העלייה שלהם אינה פוסקת.

וזהו וקדושים בכל יום יהללוך סלה וקדושים הם הנשמות שיש להם עליות סלה בלי גבול ותכלית ומתענגים עונג למעלה מענג עד אין קץ,

וזהו "וקדושים בכל יום יהללוך סלה": ה"קדושים" הם הנשמות, שיש להן עליות "סלה", בלי גבול ותכלית, והן מתענגות בתענוג שלמעלה מתענוג, עד אין קץ.

בתפילה "וקדושים בכל יום יהללוך סלה" נאמר אותו רעיון: ה"קדושים" הם הנשמות, ו"סלה" פירושו לעולם. לעלייה שלהן אין סוף, וכל מדרגה חדשה מביאה עמה תענוג העולה על התענוג הקודם.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **(סנהדרין דף ק' סע"א [סוף עמוד א] ובמשנה סוף עוקצין) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק⁵⁸ ש"י עולמות⁵⁹ שנאמר להנחיל אוהבי יש^{60,61} (במשלי סי' ח' כ"א), כי כדי שיקבל תענוג ההוא שהוא עד**

ולכן אמרו חז"ל (סנהדרין דף ק' ע"א, ובמשנה בסוף עוקצין): "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר: להנחיל אוהבי יש" (משלי סי' ח', כ"א). כדי שיקבל את התענוג ההוא, שהוא עד

לכן מובטחים לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, כפי שנלמד מן הפסוק "להנחיל אוהבי יש", שהרי האותיות של "יש" — יו"ד שווה 10 ושי"ן שווה 300 — מצטרפות ל"310". אדמו"ר הזקן מסביר כעת מדוע השכר ניתן דווקא בצורת עולמות.

אין קץ שאין כח בנשמה שהיא בחי' נברא יש מאין לקבל התענוג ההוא להיות נתפס ומתלבש עד שנהנין כו'

אין קץ, מאחר שאין בכוח הנשמה, שהיא בחינת נברא יש מאין, לקבל את התענוג ההוא באופן שיהיה נתפס ומתלבש בה, עד שתוכל ליהנות ממנו וכו',

הנשמה היא נברא, שנוצר יש מאין, ולכן היא מוגבלת. אין ביכולתה לקלוט תענוג אין-סופי באופן ישיר וליהנות ממנו ממש.

לכן הוצרך להיות שיי עולמות שהם מעלימים בהעלם אחר העלם העונג העליון ההוא עד שיי עולמות להיות נתפס ומתלבש בכח הנשמה.

לכן הוצרכו להיות שיי עולמות, המעלימים את התענוג העליון ההוא בהעלם אחר העלם, דרך שיי עולמות, כדי שיהיה נתפס ומתלבש בכוח הנשמה.

לכן התענוג האין־סופי מתכסה בהעלם אחר העלם, דרך שיי עולמות, עד שהוא מגיע לצורה שהנשמה יכולה לקלוט. עולמות השכר הם כלים המאפשרים לנשמה לקבל תענוג אין־סופי.

(והיינו בחיי קנה חכמה קנה בינה⁶² ב"פ [בי פעמים] קנה גימטריא שיי שמבחי חו"ב [חכמה ובינה] נמשכו עולמות אלו כו' שהם למעלה מבחי עוה"ז ששרשו מתחיל מבחי המדות שראשיתם החדס כמ"ש עולם חסד יבנה.⁶³)

(וזהו בחינת "קנה חכמה, קנה בינה": פעמים "קנה" בגימטריה שיי, שכן עולמות אלו נמשכו מבחינת חכמה ובינה וכו'. והם למעלה מבחינת העולם הזה, ששרשו מתחיל מבחינת המדות, שהראשונה שבהן היא חסד, כמו שכתוב: "עולם חסד יבנה".)

הסוגריים מסבירים את המספר: בפסוק "קנה חכמה, קנה בינה" מופיעה המילה "קנה", שערכה 155, פעמים, וביחד 310. מכאן שעולמות אלו נמשכים מחכמה ובינה. העולם הזה נמשך ממקור נמוך יותר, המדות, שראשיתן חסד, ועל כך נאמר: "עולם חסד יבנה".

משא"כ בחיי חו"ב [חכמה ובינה] הם ענין אלפים שנה שקדמה התורה לעולם שהוא למעלה מחיות העולמות ועז"נ [ועל זה נאמר] מאד עמקו⁶⁴ מחשבותיך כו' שהם בבחי עומק שלא בא לגילוי בסדר השתלשלות

מה שאין כן בחינת חכמה ובינה, שהיא עניין אלפיים שנה שקדמה התורה לעולם, למעלה מחיות העולמות; ועל כך נאמר: "מאד עמקו מחשבותיך" וכו', שכן הן בבחינת עומק שלא בא לידי גילוי בסדר ההשתלשלות

חכמה ובינה הן בחינת "אלפיים שנה שקדמה התורה לעולם", מדרגה שלמעלה מהחיות המקיימת את הבריאה. הן "מאד עמקו" — עומק שאינו יוצא לעולם בגילוי בסדר העולמות.

העולמות וכמ"ש מזה באריכות בד"ה באתי לגני⁶⁵ ומשם נמשך לעוה"ב [לעולם הבא] בחיי שיי עולמות וזהו ענין עלמין דכסופין שנמשכו מבחי עובר לסוחר⁶⁶ כו' כסופין לי [לשון] כוסף ע"ד נכספה וגם כלתה נפשי⁶⁷ כו'

של העולמות; וכמו שנתבאר על כך באריכות בד"ה "באתי לגני". ומשם נמשכת לעולם הבא בחינת שיי עולמות. וזהו ענין עלמין דכסופין, הנמשכים מבחינת "עובר לסוחר" וכו': "כסופין" הוא מלשון כוסף, על דרך "נכספה וגם כלתה נפשי" וכו'.

שיי העולמות של העולם הבא נמשכים משם, כפי שמתבאר באריכות במאמר המתחיל "באתי לגני". הם נקראים גם "עלמין דכסופין": הם נמשכים מן הכסף "עובר לסוחר" ששילם אברהם, ו"כסף" נקרא גם "כוסף", כלומר געגוע, כמו בפסוק "נכספה וגם כלתה נפשי".

גם ע"ד היכל קדה"ק [קודש הקדשים] שכנגד ג"ר [ג' ראשונות] הוא למעלה משאר היכלות שכנגד ז"ת [ז' תחתונות] היכל האהבה כו' וזהו ענין להנחיל אוהבי יש מה שבאמת למעלה היש ולמטה כלא חשיב משא"כ מבחי' המדות נמשך יש מאין שלמטה היש כו'.

גם בדומה להיכל קודש הקודשים, המקביל לשלוש הספירות הראשונות [ספירות] ונמצא למעלה משאר ההיכלות, המקבילים לשבע הספירות התחתונות [ספירות], כגון היכל האהבה וכו'. וזהו ענין "להנחיל אוהבי יש": שבאמת, למעלה הוא היש, ואילו למטה נחשב לאין; מה שאין כן בבחינת המדות, שממנה נמשך יש מאין, והיש הוא למטה וכו'.

הם דומים להיכל קודש הקודשים, המקביל לשלוש הספירות הראשונות וניצב למעלה מהיכלות שבע הספירות התחתונות, כגון היכל האהבה. לכן השכר נקרא יש: באותה מדרגה היש האמיתי הוא למעלה, וכל מה שלמטה נחשב לאין; ואילו בבריאה מן המדות, שהיא "יש מאין", הנברא שלמטה נראה כיש האמיתי.

ועיין מענין ש"י עולמות אלו בזח"א [בזהר חלק א] ויצא דקנ"ו סע"ב [סוף עמוד ב] ע"פ לכן ישכב עמך⁶⁸ ישכב⁶⁹ י"ש כ"ב פי' י"ש היינו קנה חכמה קנה בינה הנמשך ע"י כ"ב אתון דאורייתא.

ובענין 310 העולמות הללו, ראו זוהר, Part I, Vayetze, folio 156, end of side b, על הפסוק "לכן ישכב עמך": "ישכב" הוא "יש" [ו] כ"ב; כלומר, יש הוא "קנה חכמה קנה בינה", הנמשך באמצעות עשרים ושתיים אותיות (התורה).

הזוהר דורש את המילה "ישכב" כ"יש" ועוד כ"ב, עשרים ושתיים. היש, 310 העולמות של "קנה חכמה קנה בינה", נמשך באמצעות עשרים ושתיים אותיות התורה.

(ודקנ"ח רע"א ע"פ כי יש שכר⁷⁰ לפעולתך⁷¹ ויגש דר"ו ע"א ויחי רמ"ב ב' תרומה קס"ו ב' ובע"ח [ובע"ח חיים] שט"ז פ"א בהג"ה [בהגהה] ובלק"ת [ובלקוטי תורה (להאריז"ל)] בחבקוק ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] פ' בשלח דמ"ה ע"א ובעמ"מ [ובעמק המלך] ש"י א ספ"א [סוף פרק א'] ש"יג פ"ד):

(וכן) Vayigash, folio 206a; על הפסוק "כי יש שכר לפעולתך"; Etz Chaim, Sha'ar 16, chapter 1-b; Vayechi, 242b; Terumah, 166b Torah [של האריז"ל] על Chavakuk; Ramaz, Parshas Beshalach, folio 45a-b; Emek HaMelech, Sha'ar 11, end of chapter 1 [ו] Sha'ar 13, chapter 4.

רשימה של מקורות נוספים העוסקים ב-310 העולמות: קטע נוסף בזהר על הפסוק "כי יש שכר לפעולתך", ועוד שלושה מקומות בזהר, Etz Chaim, Likkutei Torah של האריז"ל, ב-Ramaz ו-Emek HaMelech.

11 קיצור. שנשיי [שנשמות ישראל] **נקראו נר עייש** [על שם] **הכלי שבו השמן והמצות נק' נר מצוה עייש** [על שם] **השמן והפתילה. ותורה היא אור הנתלה בשמן ופתילה.**

סיכום. נשמות ישראל נקראות נר על שם הכלי שמחזיק את השמן, והמצוות נקראות "נר מצווה" על שם השמן והפתילה. התורה היא האור הנתלה בשמן ובפתילה.

הסיכום מזכיר את הדימוי: הנשמות הן הנר בתור כלי, המצוות הן השמן והפתילה, והתורה היא האור שתלוי בהם.

כך ברוחניות כי המצות הם רצון העליון ומלוכש בהם ענג העליון ולכך צריך האדם לעשות המצות בשמחה שהשמחה גילוי העונג.

כך הוא גם ברוחניות: המצוות הן הרצון העליון, והתענוג העליון מלוכש בהן. לכן האדם צריך לקיים את המצוות בשמחה, שכן השמחה היא גילוי התענוג.

במונחים רוחניים, המצוות הן רצונו של ה', והתענוג שלו מלוכש בהן. לכן יש לקיים אותן בשמחה, שהיא גילוי התענוג.

וצייל השמחה מרוב כל. רייע [רבי עקיבא] **שחק. מוטב דלידייניה.**⁷² **ויש גייע** [גן עדן] **זה למעלה מזה יהללך סלה ילכו מחיל.**⁷³ **לכן צייל שיי עולמות להיות כלי לקבל העונג.**

והשמחה צריכה להיות "מרוב כל". רבי עקיבא שחק. "מוטב דלידייניה". ויש גן עדן למעלה מגן עדן, בעלייה שאין לה סוף: "יהללך סלה"; "ילכו מחיל אל חיל". לכן צריכים שיי עולמות, שיהיו כלי לקבלת התענוג.

לאחר מכן מובאים שלבי הטיעון: שמחה "מרוב כל"; צחוקו של רבי עקיבא; "מוטב דלידייניה"; וגן עדן למעלה מגן עדן, בעלייה אין-סופית. מכאן שדרושים שיי עולמות, שישמשו כלים לקבלת התענוג.

כי העולמות נמשכו מזיית [מז' תחתונות] **עולם חסד יבנה**⁷⁴. **אבל שיי עולמות נמשכו מקנה חכמה קנה בינה**⁷⁵ **עמקו מחשבותיך**⁷⁶ **ועייד היכל קדהיך** [קודש הקדשים]:

העולמות נמשכים משבע הספירות התחתונות: "עולם חסד יבנה". אבל שיי העולמות נמשכים מ"קנה חכמה קנה בינה", מ"עמקו מחשבותיך", ובדרך של היכל קודש הקדשים.

העולם הזה נמשך משבע הספירות התחתונות, "עולם חסד יבנה". שיי העולמות נמשכים מחכמה ובינה, מ"מחשבותיך העמוקות", בדומה להיכל קודש הקדשים.

יותר מריבוי כל

12 ג והנה על זה אמרה תורה מרוב כל^{77,78} פיי מכל מיני עונג עד רום המעלות שנתפס ומתלבש בכח הנשמה בבחי' שיי' עולמות.

3. ועל כך אמרה התורה: "יותר מכל השפע" — כלומר, יותר מכל סוגי התענוג, עד למדרגות הגבוהות ביותר, הנתפסות ומתלבשות בכוח הנשמה בבחינת שלוש מאות ועשרה עולמות.

החלק השלישי מתחיל. "יותר מכל השפע" שבדברי התורה פירושו יותר מכל סוג של תענוג, אפילו הגבוה ביותר, שהנשמה יכולה לתפוס בשלוש מאות ועשרה עולמות גן עדן.

אבל שמחת המצוה עצמה היא למעלה מבחי' שיי' עולמות הללו שאינה מתלבשת בהם, כי המצות אבל שמחת המצוה עצמה היא למעלה ממדרגתם של שלוש מאות ועשרה עולמות אלה, שכן אינה מתלבשת בהם. שהרי המצוות

שמחת המצוה עצמה גבוהה מכל שלוש מאות ועשרה העולמות, משום שאי אפשר להכיל אותה בהם. הטעם לכך מובא בהמשך.

הם רצון העליון ב"ה שבהם מלובש עונג העליון ב"ה שהוא למעלה מעלה מגדר התלבושות והוא בחי' עין לא ראתה⁷⁹ אלקים זולתך כו'

הן רצונו העליון יתברך, שבו מתלבש התענוג העליון יתברך, שהוא למעלה לאין ערוך מגדר התלבושות; וזוהי הבחינה של "עין לא ראתה אלקים זולתך" וגו'.

המצוות הן רצון ה', והתענוג שבתוך הרצון הזה נעלה מכדי להתלבש בעולם כלשהו. זו הבחינה שעליה אומר ישעיהו: "עין לא ראתה אלקים זולתך" — דבר ששום נברא אינו יכול לתפוס.

(כי הנה ידוע דתרי"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם תרי"ך עמודי אור הנמשכים מכתר עליון שהוא בחי' סוכי"ע והוא המחבר א"ס ב"ה לנאצלים ויש בו ב' בחי'.

(שהרי ידוע שתרי"ג מצוות התורה, יחד עם שבע מצוות דרבנן, הן שש מאות ועשרים עמודי אור הנמשכים מכתר עליון, שהוא בחינת סוכב כל עלמין; והוא המחבר את אין סוף ברוך הוא לנאצלים [למדרגות הנאצלות]. ויש בו שתי בחינות:

הסוגריים מסבירים את הדברים בלשון הקבלה. תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן מצטרפות לשש מאות ועשרים, כמניין כתר; הן "שש מאות ועשרים עמודי אור" הנמשכים מכתר, האור המקיף את כל העולמות ומחבר את אין סוף לנאצלים. בכתר יש שתי בחינות.

הא' הבחי' העליונה שבו מה שמאיר בו אור א"ס ב"ה. והבי' הבחי' תחתונה שבו מה שהוא מאיר בחו"ב [בחכמה ובינה]. וזהו ענין ש"י עולמות היינו מחצית התחתון מבחי' תר"ך.

הראשונה היא הבחינה העליונה שבו, שבה מאיר אור אין סוף ברוך הוא; והשנייה היא הבחינה התחתונה שבו, המקרינה לחכמה ובינה. וזהו ענינם של שלוש מאות ועשרה עולמות: המחצית התחתונה של מדרגת שש מאות ועשרים.

בבחינה העליונה של כתר מאיר אור אין סוף עצמו; הבחינה התחתונה מאירה לחכמה ולבינה. שלוש מאות ועשרה העולמות שבהם מקבלות הנשמות את שכרן הם המחצית התחתונה של שש מאות ועשרים.

משא"כ הבחינה עליונה שבו הוא למעלה מבחי' ההתלבשות בחו"ב [בחכמה ובינה] כי חו"ג [חסד וגבורה] דא"א מתלבשים בחו"ב [בחכמה ובינה] משא"כ ג"ר [ג' ראשונות] כו'. ועמ"ש במ"א ע"פ שראשי נמלא טל.

לעומת זאת, הבחינה העליונה שבו למעלה מהתלבשות בחכמה ובינה, שכן החסד והגבורה של אריך אנפין מתלבשים בחכמה ובינה, אך לא כך שלוש הספירות הראשונות וגו'. ועיינו כמה שנכתב במקום אחר על הפסוק "שראשי נמלא טל".

הבחינה העליונה של כתר אינה מתלבשת בחכמה ובינה. כלשון הקבלה, רק החסד והגבורה של אריך אנפין, ההיכט החיצוני של כתר, מתלבשים בחכמה ובינה; שלוש הספירות הראשונות שלו נותרות למעלה מהן. הקורא מופנה למאמר על הפסוק "שראשי נמלא טל".

וזהו ענין ומעולם לא שמעו לא האזינו עין⁸⁰ לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו ופי' ברבות (משפטים) (ס"פ למ"ד) שאין העולם יכול לשמוע מהו מתן שכרן של מצות.⁸¹

וזהו ענינם של הפסוקים: "ומעולם לא שמעו, לא האזינו, עין לא ראתה אלקים זולתך, יעשה למחכה לו". ומבואר במדרש רבה, (משפטים) (סוף פרק ל'), שהעולם אינו יכול לשמוע מהו שכרן של המצוות.

זהו פירוש דברי ישעיהו: "לא שמעו... עין לא ראתה". המדרש אומר שהעולם אינו יכול אפילו לשמוע מהו שכרן של המצוות.

והיינו דלא מיבעי' [מיבעיא] בעוה"ז שהוא בעל גבול מן הארץ לרקיע ת"ק שנה ששרש התהוותו מספירות הבנין שאין יכול לקבל עכשיו הגילוי מבחי' סכ"ע [סוכב כל עלמין] ועיין באגה"ק [כאגרת הקודש] ע"פ וילבש צדקה⁸² כשריון מ"ש מזה.

כלומר, מובן מאליו שעולם הזה, שהוא מוגבל — מן הארץ ועד לרקיע יש מרחק של חמש מאות שנה — ושורש התהוותו בספירות הבנין, אינו יכול לקבל כעת את הגילוי מבחינת סוכב כל עלמין (ועיינו באגרת הקודש על הפסוק "וילבש צדקה כשריון", שם מבואר ענין זה);

מובן מאליו שעולם מוגבל זה, שבו המרחק מן הארץ ועד לשמיים הוא מהלך של חמש מאות שנה, אינו יכול לקבל כעת את גילוי סוכב כל עלמין. מקורו בשבע הספירות התחתונות, ה"בונות" את העולם. הקורא מופנה לאגרת הקודש על הפסוק "וילבש צדקה כשריון".

אלא אפילו בבחי' שיי' עולמות שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ששרשן מבחי' חוי"ב [חכמה ובינה] וזהו ענין ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא] כו'

אלא שאפילו הבחינה של 310 העולמות שהקדוש ברוך הוא עתיד להנחיל לכל צדיק, ששרשם מבחינת חכמה ובינה — וזהו ענין "ביו"ד נברא העולם הבא" וכו' —

אבל אפילו 310 העולמות שבגן עדן, ששרשם בחכמה ובינה, אינם מגיעים לכך. לכן אמרו חז"ל שהעולם הבא נברא באות יו"ד, האות של חכמה.

אינו יכול לקבל גילוי עצמות המצוה ממש שהוא בחי' תרי"ך עמודי אור כנ"ל וזהו ענין מרב כל. אינה יכולה לקבל את גילוי עצמות המצוה ממש, שהיא בחינת 620 עמודי אור, כנזכר לעיל. וזהו ענין "מרב כל". אפילו עולמות אלה אינם יכולים לקבל את עצמות המצוה, את 620 עמודי האור. לכן שמחת המצווה צריכה להיות "מרב כל".

כי בחי' כל היינו נש"ב [ני שיערי בינה] וכי' [וכל זה] הוא רק בבחי' שיי' עולמות כו'. עי"ל [עוד יש לומר] בפ"י מרב כל ולכן נאמר תחת אשר כו' מרב כל.⁸³

כי בחינת "כל" היא חמישים שערי בינה, וכל זה הוא רק בבחינת 310 העולמות וכו'. ועוד אפשר לפרש את ענין "מרב כל", ולכן נאמר: "תחת אשר" וכו', "מרב כל":

"כל" (בגימטריה 50) מציין את חמישים שערי בינה, השייכים ל-310 העולמות. כעת מביא אדמו"ר הזקן הסבר שני ל"רב כל".

פ"י כל נקי יסוד כי כל בשמים ובארץ⁸⁴ דאחיד בשמיא ובארעא כו' ונקי כל לשון כללות שכולל בתוכו כל הוי"ק [הי קצוות] וכמ"ש יקוו המים⁸⁵ אל מקום אחד⁸⁶ דקאי על המשכת השפע מהע"ס [מהעשר ספירות] לבחי' יסוד

כלומר, יסוד נקרא "כל", כי "כל אשר בשמים ובארץ" מתפרש "שאחיד בשמיא ובארעא" וכו'; והוא נקרא "כל", לשון כללות, מפני שהוא כולל בתוכו את כל שש הקצוות. וכמו שכתוב: "יקוו המים אל מקום אחד" — פסוק זה מתייחס להמשכת השפע מעשר הספירות לבחינת יסוד,

בקבלה, יסוד נקרא "כל": "כל אשר בשמים ובארץ" מתפרש בארמית "שאחיד בשמיא ובארעא" — האוחז בשמים ובארץ — מפני שהיסוד מחבר בין מעלה למטה. הוא נקרא "כל" מפני שהוא כולל את שש הספירות הרגשיות ומאחד אותן, ככתוב "יקוו המים אל מקום אחד": כינוס השפע מכל הספירות אל היסוד.

כמו הטפה הנמשכת מהמוח וכל האברים וע' זח"א [זהר חלק א] י"ח א' ב' מענין יקוו כו' דפ"י כנ"ל וד"ט ע"א ע"פ ואין נסתר⁸⁷ כו'

כמו הטיפה הנמשכת מן המוח ומכל האיברים. ועיינו בזוהר, חלק א, יח ע"א-ע"ב, בענין "יקוו" וכו', המתפרש כנזכר לעיל; וכן שם, דף ט ע"א, על הפסוק "ואין נסתר" וכו'.

היסוד כולל את ההשפעה מכל מה שמעליו, כמו שבגוף הטיפה המחיה נמשכת מן המוח ומכל האיברים. הזוהר (חלק א, יח ע"א-ע"ב) מסביר כך את "יקוו המים", וכן קטע נוסף (דף ט ע"א) על הפסוק "ואין נסתר מחמתו".

והמלי המקבלת נקי כלה ועי פע"ח [פרי עץ חיים] שער הסוכות פ"ב [פרק ב'] ע"פ מכל מלמדי⁸⁸ ולכן בהאבות נאמר בכל מכל כל.

ומלכות, המקבלת, נקראת "כלה". ועיינו בפרי עץ חיים, שער הסוכות, פרק ב', על הפסוק "מכל מלמדי". ולכן נאמר על האבות "בכל מכל כל".

מלכות, המקבלת מן היסוד, נקראת "כלה" — מילה הבנויה מן "כל", שכן היא מקבלת את ה"כל". פרי עץ חיים מסביר זאת על הפסוק "מכל מלמדי", ולכן נאמר על האבות "בכל מכל כל".

ורב כל היינו ריבוי היסודות שבהפרצופים עליונים אך ע"י קיום המצות שימושך מבחי עין לא ראתה היינו גילוי פנימית יסוד דע"י [דעתיק יומין] כמ"ש בזח"א [בזהר חלק א] (דף ד' סע"ב [סוף עמוד ב])

ו"רב כל" הוא ריבוי היסודות שבפרצופים העליונים. אך על ידי קיום המצות תימשך [התגלות] מבחינת "עין לא ראתה", היינו גילוי פנימיות יסוד דעתיק יומין, כמו שכתוב בזהר, חלק א (דף ד' ע"ב),

"רב כל" הוא ריבוי היסודות שבפרצופים העליונים, שכולם עדיין בתוך סדר ההשתלשלות. המצוות ממשיכות ממקום גבוה יותר: מבחינת "עין לא ראתה", גילוי פנימיות יסוד דעתיק יומין, כפי שנאמר בזהר.

כפי הרמ"ז [הרב משה זכות] לשם שהוא ההמשכה מלמעלה לגמרי מכל סדר ההשתלשלות הרי זהו למעלה מעלה מבחי רב כל הנ"ל שהוא ההמשכה שבסדר ההשתלשלות ועמ"ש בדי"ה כי ההרים ימוש גבי וברית שלומי לא תמוט⁸⁹

בפירוש הרמ"ז שם, שהיא המשכה ממקום שמעל לגמרי לכל סדר ההשתלשלות. הרי שהיא למעלה לאין ערוך מבחינת "רב כל" הנזכרת לעיל, שהיא המשכה בתוך סדר ההשתלשלות. ועיינו במה שכתוב בדיבור המתחיל "כי ההרים ימוש", בעניין "וברית שלומי לא תמוט".

הרמ"ז מסביר שהמשכה זו באה ממקום שמעל לגמרי לסדר ההשתלשלות, והיא למעלה לאין ערוך מ"רב כל", שהמשכה שלו היא בתוך הסדר הזה. ראו גם את המאמר המתחיל "כי ההרים ימוש", בעניין "וברית שלומי לא תמוט"; הברית היא כינוי ליסוד.

ולכן נאמר יבוא כל בשר להשתחות לפני⁹⁰ כו' פי כל בשר. היינו בחי כל המאיר לבחי בשר.

ולכן נאמר: "יבוא כל בשר להשתחות לפני" וכו'. פירוש "כל בשר" הוא בחינת "כל", המאירה בבחינת "בשר".

כך מתבאר גם הנבואה: "כל בשר יבוא להשתחות לפני". "כל" הוא יסוד, והוא מאיר בבחינת "בשר".

כדכתיב עצם מעצמי ובשר מבשרי⁹¹. ויבוא להשתחוות ולהבטל נגד הגילוי שיהי' [שיהיה] לעי' [לעתיך לבוא] מבחי' פנימית יסוד דעתיך כו' ועיין מענין מרב כל בד"ה ואתה תצוה⁹² (זח"א [זהר חלק א] קי"ו א' קע"ז א').

כמו שכתוב: "עצם מעצמי ובשר מבשרי". והוא יבוא להשתחוות ולהתבטל מול הגילוי שיהיה לעתיד לבוא מן הבחינה הפנימית של יסוד דעתיך וכו'. ולענין "מרב כל", עיינו במאמר הפותח במילים "ואתה תצוה" (זהר חלק א' 116a, 177a).

"בשר" הוא הבחינה המקבלת, כפי שאדם קרא לחוה "בשר מבשרי". לעתיד לבוא היא תשתחוה ותתבטל מול הגילוי של פנימיות יסוד דעתיך; עוד על "מרב כל" ראו במאמר על "ואתה תצוה" וכוהר.

וזהו יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא]⁹³ שחיי העוה"ב [העולם הבא] ש"י עולמות שרשם מחצה התחתון דתר"ך

וזהו פירוש "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא": שכן שורש חיי העולם הבא, שלוש מאות ועשרה העולמות, הוא במחצית התחתונה של שש מאות ועשרים;

כך מתבאר המשנה, ששעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה יפה מכל חיי העולם הבא. העולם הבא הוא שלוש מאות ועשרה העולמות, ששורשם רק במחצית התחתונה של שש מאות ועשרים.

אבל בקיום המעשה בעוה"ז ממשיך גילוי רצון העליון ממש מה שאין העולמות יכולים לשמוע ולקבל כו' כנ"ל.⁹⁴

אבל בקיום המעשה בעולם הזה ממשיכים את גילוי הרצון העליון עצמו, שהעולמות אינם יכולים לשמוע או לקבל וכו', כנזכר לעיל.

מעשה בפועל בעולם הזה ממשיך את רצון ה' עצמו, ששום עולם אינו יכול "לשמוע" או להכיל. לכן המעשה שבעולם הזה מגיע למדרגה גבוהה יותר מן השכר שבעולם הבא.

13 והנה בטעם מה שעיי' קיום המצות ממשיכים גם מבחי' יש אורות העליונים דכתר מה שלמעלה מההתלבשות בחו"ב [בחכמה ובינה] אפ"ל [אפשר לומר] דהנה ענין תר"ך עמודי אור שהם ב' פעמים יש.

והנה, בטעם לכך שעל ידי קיום המצות ממשיכים גם מבחינת היש את האורות העליונים של כתר, שלמעלה מההתלבשות בחכמה ובינה, אפשר לומר שהכוונה היא לענין תר"ך עמודי אור, שהם פעמיים יש.

אדמו"ר הזקן שואל מדוע קיום המצות ממשיך גם את האורות העליונים של כתר, שלמעלה מחכמה ובינה. תשובתו מתחילה מן המספר: 620 הוא פעמיים 310, כלומר "פעמיים יש".

יש לומר שזהו כענין אל דעות⁹⁵ שמלמעלה למטה הנה למעלה היש ולמטה כלא ואין כו'

אפשר לומר שזה דומה לעניין "אל דעות": מנקודת המבט שמלמעלה למטה, למעלה נמצא היש, ואילו למטה הכול הוא כלא וכאין וכו';

שתי בחינות היש דומות לשתי הדעות שב"אל דעות". מנקודת המבט שלמעלה, היש האמיתי נמצא למעלה, וכל מה שלמטה נחשב לאין; מנקודת המבט שלמטה, המצב הפוך.

ואף כי ב' בחי' אלו הם באצילות יחוי"ע [יחודא עילאה] ויחוי"ת [יחודא תתאה] אך יש להן שרש ומקור גם למעלה בא"א ועמ"ש בד"ה כי תשמע בקול

ואף ששתי בחינות אלו הן באצילות יחודא עילאה ויחודא תתאה, יש להן שורש ומקור גם למעלה, באריך אנפין. וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "כי תשמע בקול".

בעולם האצילות שתי נקודות מבט אלו הן יחודא עילאה, שבו העולם בטל ואינו תופס מקום לפני ה', ויחודא תתאה, שבו ה' נוכח בתוך מציאות העולם. לשתייהן יש שורש גבוה יותר, באריך אנפין, כפי שמבואר במאמר על "כי תשמע בקול".

ולכן ע"י המצות שתכליתם ביטול היש לאין כמ"ש בד"ה את שבתותי תשמרו ועי"ז שעושה מיש אין מעורר וממשיך כן מלמעלה שיומשך מבחי' יש האמיתי בבחי' אין הם העולמות

ולכן, באמצעות המצוות, שתכליתן לבטל את היש לאין, כפי שמבואר במאמר המתחיל "את שבתותי תשמרו", על ידי כך שהוא עושה מן היש אין הוא מעורר וממשיך מלמעלה את אותה פעולה: שתימשך מבחינת היש האמיתי אל בחינת האין, כלומר אל העולמות,

תכלית המצוות היא להפוך יש לאין — את תחושת העצמיות של האדם לביטול — כפי שמבואר במאמר על "את שבתותי תשמרו". כשהאדם עושה למטה מן היש אין, הוא מעורר וממשיך מלמעלה פעולה דומה: היש האמיתי נמשך אל האין, כלומר אל העולמות.

שהם בחי' אין אצלו ית' יומשך בהם גילוי אור אי"ס ב"ה בחי' יש האמיתי אשר אין עוד מלבדו⁹⁶ וכמ"ש מזה בד"ה ואהיה אצלו אמון⁹⁷ גבי אני תורתך שעשעתי⁹⁸ ואינה מתלבשת בשום גדר השגה

שהם בבחינת אין לפניו יתברך, יימשך בהם גילוי אור אין סוף ברוך הוא, בחינת היש האמיתי שאין עוד מלבדו. וכפי שמבואר על כך במאמר המתחיל "ואהיה אצלו אמון", בעניין "אני תורתך שעשעתי": אור זה אינו מתלבש בשום גבול של השגה,

לפני ה' העולמות הם אין, ואל תוכם מתגלה אור אין סוף, היש האמיתי שאין עוד מלבדו. המאמר על "ואהיה אצלו אמון", בעניין "אני תורתך שעשעתי", מסביר שתענוג זה אינו מתלבש בשום צורה של הכנה.

רק כאשר נתפס ונתלבש בבחי' המצות עצמן שהם רצונו ית' ורצון זה הוא כלי לתענוג עליון ההוא:

אלא כשהוא נתפס ומתלבש בבחינת המצוות עצמן, שהן רצונו יתברך; ורצון זה הוא כלי לתענוג העליון ההוא.

הוא מתלבש רק במצוות עצמן, שהן רצונו של ה'. רצונו הוא הכלי לתענוג העליון שלו.

14 קיצור. דענין שיי עולמות הנ"ל זהו רוב כל כי כל שער החמשים המחבר חו"ב [חכמה ובינה]. אבל המצות

נמשכים מבחי רצון העליון כתר שלמעלה מחו"ב [מחכמה ובינה]. וזהו עין לא ראתה.⁹⁹

סיכום. 310 העולמות שהוזכרו לעיל הם "רוב כל", שכן "כל" הוא השער החמישים, המחבר בין חכמה ובינה. אבל המצוות נמשכות מבחינת הרצון העליון, כתר, שלמעלה מחכמה ובינה. וזהו "עין לא ראתה".

הסיכום: 310 העולמות הם "רוב כל", שכן "כל" הוא השער החמישים, המחבר בין חכמה ובינה. המצוות נמשכות ממקום גבוה יותר — מהרצון העליון שבכתר, שלמעלה מחכמה ובינה — וזהו "עין לא ראתה".

ודרך פרט בכתר יש תר"ך עמודי אור הנמשכים ע"י תרי"ג מצות דאורייתא ושבע מצות דרבנן ובחי שיי עולמות הן בחי תחתונה שבו המתלבשים בחו"ב [בחכמה ובינה] ולכן יפה שעה אחת בתומע"ט

[בתשובה ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא].¹⁰⁰

ובפירוט: בכתר יש 620 עמודי אור, הנמשכים על ידי 613 מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן; ודרגת 310 העולמות היא הדרגה התחתונה שבו, המתלבשת בחכמה ובינה. לכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

בפירוט, בכתר יש 620 עמודי אור, הנמשכים על ידי 613 מצוות התורה ושבע המצוות מדרבנן, ו-310 העולמות הם רק הדרגה התחתונה שבו, המתלבשת בחכמה ובינה. לכן יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים כאן מכל חיי העולם הבא.

מכל דוקא מרב כל.¹⁰¹ כל ימי חיך להביא לימוה"מ [לימות המשיח]¹⁰² כי ע"י בטול היש לאין מעורר וממשיך יש אמיתי כו':

"מכל" דווקא — "מרב כל". "כל ימי חיך" — להביא לימות המשיח. כי על ידי בטול היש לאין מעוררים וממשיכים יש אמיתי וכו'.

התורה אומרת דווקא "מכל" — "מרב כל", והמשנה דורשת "כל ימי חיך" גם לימות המשיח. על ידי בטול היש לאין מעוררים וממשיכים את היש האמיתי.

קטע 4 • 15-23

אשר קדשנו במצוותיו

15 ד וזהו ענין ברכות המצות, אשר קדשנו במצותיו, אשר מלשון אשרי יושבי ביתך¹⁰³ שהוא לשון שבח

והילול על דבר המשובח ומהולל

ד. וזהו ענינן של הברכות על המצוות: "אשר קידשנו במצוותיו". המילה "אשרי" קשורה ללשון "אשרי יושבי ביתך", והיא מבטאת שבח והילול לדבר הראוי לשבח ולהילול,

החלק הרביעי מחיל את כל האמור על הברכה הנאמרת על מצווה: "אשר קידשנו במצוותיו". המילה "אשרי" נקראת כקשורה למילה "אשרי", כלומר מאושר או ראוי לשבח, כמו בפסוק "אשרי יושבי ביתך": לשון שבח לדבר הראוי לשבח.

דהיינו עונג העליון המשובח וקדשנו בעונג זה שהוא בבחי' קדוש ומובדל כי קדוש הוא לשון הבדלה, ולכן המלאכים אומרים ג"פ [ג' פעמים] קדוש.¹⁰⁴

כלומר, התענוג העליון הראוי לשבח. "קידשנו" — בתענוג זה, שהוא בבחינת קדוש ומובדל; שכן "קדוש" הוא לשון הבדלה. לכן המלאכים אומרים "קדוש" שלוש פעמים.

הדבר הראוי לשבח הוא התענוג העליון, ו"קידשנו" פירושו שקידש אותנו בתענוג זה, שהוא קדוש, כלומר מובדל ונעלה. "קדוש" פירושו נפרד. משום כך המלאכים אומרים "קדוש" שלוש פעמים: הם מכריזים שה' מובדל מכל דבר.

16 וזהו שאומרים הוי' צבאות.¹⁰⁵ כלומר שהוא למעלה מגדר התלבשות. וזהו קדשנו ונמשך לנו במצותיו. כי ע"י קיום המצות

וזהו שאומרים "הוי' צבאות": כלומר, שהוא למעלה מגדר התלבשות. וזהו "קדשנו", והקדושה נמשכת אלינו "במצוותיו". שכן באמצעות קיום המצוות,

דברי המלאכים "הוי' צבאות", לאחר שלוש פעמים "קדוש", מבטאים שה' נמצא למעלה מהתלבשות בעולמות. ובכל זאת הברכה אומרת "קדשנו": קדושה נעלית זו נמשכת אלינו באמצעות המצוות.

שהם רצונו ית' שבו מתלבש עונג העליון ההוא הגם שלא נמשך גילוי עונג זה למטה הלא קיי"ל [קיימא לן] לקיחה ע"י ד"א [דבר אחר] שמה לקיחה,

שהן רצונו ית', שבו מתלבש אותו תענוג עליון — אף שגילוי התענוג הזה אינו נמשך למטה — הלוא מקובל עלינו להלכה ש"לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה"?

המצוות הן רצון ה', ותענוגו מתלבש בהן; גם כאשר התענוג אינו מתגלה למטה, מי שמקיים את המצווה אוהז בו. כך קובעת ההלכה: "לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה", כמו במקרה של לולב הנאחז באמצעות בד.

וכמו מי שמוצא אוצר כסף וזהב¹⁰⁶ סגור ומסוגר בתיבה הנה כאשר שלח ידו לקחת התיבה הרי גם האוצר כסף וזהב בידו.

הדבר דומה למי שמוצא אוצר של כסף וזהב, סגור ונעול בתיבה: כאשר הוא מושיט את ידו לקחת את התיבה, גם אוצר הכסף וזהב נמצא בידו.

המשל הוא לאדם שמרים תיבה נעולה המלאה בכסף וזהב: הוא אוהז גם באוצר, אף שאינו רואה אותו. כך גם מי שמקיים מצווה אוהז בתענוגו הנסתר של ה' שבתוכה.

17 והנה כח זה להיות התלבשות עונג העליון בקיום המצות שהם רצונו ית' ניתן לישראל דוקא משא"כ המלאכים שבקשו תנה הודך על השמים^{107, 108}

כוח זה, שהעונג העליון יתלבש בקיום המצוות, שהן רצונו יתברך, ניתן דווקא לישראל. לא כן המלאכים, שביקשו: "תנה הודך על השמים",

הכוח להמשיך את תענוגו של ה' באמצעות המצוות ניתן לישראל בלבד. כשמשא עלה לקבל את התורה, המלאכים ביקשו מה' להשאיר אותה בשמים: "תנה הודך על השמים", אך בקשתם נדחתה.

ולא ניתן להם מפני כי ישראל עלו במחשבה¹⁰⁹ שהם בחיי פנימיות העולמות אבל המלאכים הם מבחיני חיצוניות

והוא לא ניתן להם, משום שישראל עלו במחשבה; הם בחינת פנימיות העולמות, ואילו המלאכים הם מבחינת חיצוניות;

הסיבה לכך היא שישראל "עלו במחשבה" לפני בריאת העולם, ולכן הם פנימיות העולמות. המלאכים באים מחיצוניות העולמות.

ולכן אין כח בהם להמשיך עונג העליון בעשיית המצות כ"א ישראל דוקא (ועמ"ש מענין זה בד"ה זכור את יום השבת¹¹⁰ בתו"א [בתורה אור] פ' יתרו ועמ"ש בד"ה הבאים ישרש),¹¹¹

ולכן אין בהם כוח להמשיך את העונג העליון באמצעות קיום המצוות, אלא בישראל דווקא (ועיין במה שנכתב בעניין זה במאמר המתחיל "זכור את יום השבת", בתורה אור, פרשת יתרו; וכן במה שנכתב במאמר המתחיל "הבאים ישרש"),

לכן המלאכים אינם יכולים להמשיך את העונג העליון באמצעות קיום המצוות, ורק ישראל יכולים. ראו גם את המאמר על "זכור את יום השבת" בתורה אור, יתרו, ואת המאמר על "הבאים ישרש".

ולכן הנשמות דוקא קרויים נר בחי' כלי קיבול לקבל בו את השמן ואת הפתילה בחי' נר מצוה שיומשך בהם ועל ידם עונג העליון ההוא.

ולכן הנשמות דוקא נקראות נר, בחינת כלי קיבול לקבל בו את השמן ואת הפתילה, בחינת "נר מצווה", כדי שהעונג העליון ההוא יימשך לתוכן ובאמצעותן.

לכן דווקא הנשמות נקראות "נר": הן הכלים לשמן ולפתילה של המצוות. באמצעותן נמשך העונג העליון אל הנשמות, ובאמצעות הנשמות — אל העולם.

וזהו שמברכים אשר קדשנו במצותיו פי' קדשנו כמו הרי את מקודשת לי שהברכה היא ההודאה על שנתן כח זה לישראל דוקא להמשיך עונג העליון שהוא בקיום מצותיו ית' וקדש והבדיל אותנו אליו ית' יותר מהמלאכים בזה,

וזהו שאנו מברכים: "אשר קדשנו במצותיו". פירוש "קידשנו" הוא כמו "הרי את מקודשת לי". הברכה היא הודאה על כך שה' נתן דווקא לישראל כוח זה, להמשיך את העונג העליון שהוא באמצעות קיום מצותיו יתברך; ובעניין זה קידש אותנו והבדיל אותנו אליו יתברך יותר מן המלאכים,

המילה "קידשנו" שבברכה דומה לנוסח הקידושין: "הרי את מקודשת לי". בברכה אנו מודים לה' שנתן דווקא לישראל כוח זה, ובכך הבדיל וקידש אותם לעצמו יותר מן המלאכים, כשם שכלה מתייחדת לבעלה.

והיינו ע"י המשכת ז' רועים ואהרן בכללם שעליו נאמר בהעלותך את הנרות¹¹² שהוא המעלה את הנשמות אל מול פני המנורה כו'.

וזה נעשה באמצעות המשכת שבעת הרועים, שאהרן נמנה עמם. עליו נאמר: "בהעלותך את הנרות", שכן הוא המעלה את הנשמות "אל מול פני המנורה" וכו'.

הכוח הזה מגיע אל הנשמות באמצעות שבעת הרועים, שאהרן נמנה עמם. עליו נאמר: "בהעלותך את הנרות" — הוא שמעלה את הנשמות "אל מול פני המנורה".

(ענין פני המנורה י"ל [יש לומר] פרצוף הפנימי דמלי הנקי כנס"י [כנסת ישראל] פנימית הדבור ונקי מחשבה ישראל עלו במחשבה ופרצוף החיצון בחי' דבור שמשם שרש המלאכים ועמ"ש מזה בביאור ע"פ אחת היא יונת¹¹³).

(את ענין "פני המנורה" אפשר להסביר כפרצוף הפנימי של מלכות, הנקראת כנסת ישראל, פנימיות הדיבור, ונקראת מחשבה: "ישראל עלו במחשבה". הפרצוף החיצון הוא בחינת הדיבור, שממנה שורש המלאכים. ועיין במה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "אחת היא יונת"י).

הערה מסבירה את "פני המנורה" כפרצוף הפנימי של מלכות, כנסת ישראל, שהיא פנימיות הדיבור ונקראת "מחשבה", שהרי "ישראל עלו במחשבה". הפרצוף החיצון של מלכות הוא הדיבור עצמו, שממנו שורש המלאכים.

וע"כ היא בחי' מנורה כלי לקבל השמן והפתילה לתוכה שהוא הייחוד העליון והמשכת אור א"ס ב"ה הסכ"ע [הסובב כל עלמין] בממכ"ע [בממלא כל עלמין] כמ"ש במק"מ [במקדש מלך] פ' פנחס (דף רי"ט ע"א) גבי דאתאחדא פתילה כו'

ולכן היא בחינת מנורה, כלי לקבל לתוכה את השמן ואת הפתילה: זהו הייחוד העליון והמשכת אור אין סוף ברוך הוא, סובב כל עלמין, לתוך ממלא כל עלמין, כמו שכתוב במקדש מלך, פרשת פנחס (דף רי"ט ע"א), על "דאתאחדא פתילה" וכו'.

אותה בחינה פנימית היא מנורה, כלי המקבל לתוכו את השמן ואת הפתילה: הייחוד העליון, שבו נמשך אור אין סוף המקיף את העולמות אל האור הממלא אותם. מקדש מלך, פירוש על הזוהר, מבאר זאת על המילים "דאתאחדא פתילה".

וזהו אשר קדשנו כו' כמו מקודשת לי ממש והשמן נמשך ממוחין דאבא ושרשו מבחי' כשמן הטוב על הראש^{114, 115} גלגלתא דא"א שמשם שרש המצות ועיין בזה"ג [בוהר חלק ג] אמור (דפ"ח ע"ב).

וזהו "אשר קידשנו" וכו', ממש כמו "מקודשת לי". והשמן נמשך מהמוחין של אבא, ושרשו בבחינת "כשמן הטוב על הראש" — גלגלתא של אריך אנפין, שמשם שורש המצוות. ועיין בזוהר, חלק ג, אמור (דף פח ע"ב).

"קידשנו" הוא ממש כמו קידושין. השמן בא מהמוחין של אבא (חכמה), ושרשו הוא "השמן הטוב על הראש" — גלגלתא של אריך אנפין, שממנה באות המצוות, כפי שמבאר בזוהר בפרשת אמור.

וביאור הענין כי פי' ראש היינו כמ"ש והוי"ה בראשם¹¹⁶ (במיכה סס"י [סוף סימן ב']).

ביאור העניין: פירוש "ראש" הוא כמו שכתוב: "והוי' בראשם" (במיכה, סוף פרק ב).

מהו ה"ראש" שעליו יוצקים את השמן? כפי שנאמר במיכה: "והוי' בראשם" — שם הוי' הוא הראש על ישראל.

והנה כתיב שאו ידיכם קדש וברכו את¹¹⁷ ה' שממשיכים ברכה בשם הוי' והיינו מעצמות אור א"ס ב"ה שהוא בחינת קדש העליון שלמעלה מבחי' קדוש בוא"ו.

והנה כתוב: "שאו ידיכם קדש וברכו את ה'" — כלומר, ממשיכים ברכה בשם הוי', מעצמות אור אין סוף ברוך הוא, שהיא בחינת קדש העליון, שלמעלה מבחינת קדוש בוי"ו.

"שאו ידיכם קדש וברכו את ה'" פירושו להמשיך ברכה בשם הוי' מעצמות אור אין סוף. עצמות זו היא קדוש, בלי וי"ו, הקדושה העליונה שלמעלה מקדוש, בוי"ו.

וזהו פי' הקב"ה שבחי' קדוש בוא"ו הוא ברוך מבחי' קדש העליון והיינו עי' י' קיום המצות. שזהו ענין נר מצוה רמ"ח אברין.

וזהו פירוש "הקדוש ברוך הוא": בחינת קדוש בוי"ו מתברכת מבחינת קדוש העליון, והדבר נעשה על ידי קיום המצוות. זהו ענין "נר מצוה" — רמ"ח איברים.

כך מתבאר התואר "הקדוש ברוך הוא": בחינת קדוש היא "ברוך", כלומר מקבלת ברכה, מקודש העליון. הדבר נעשה באמצעות המצוות — "נר מצוה", הכולל רמ"ח איברים.

18 ותרין דרועין זהו שאו ידיכם¹¹⁸ והיינו קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] שבשני פסוקים הראשונים דשמע ישראל¹¹⁹ ובשכמל"ו [וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד].

ושתי הזרועות הן "הרימו ידיכם", כלומר קבלת עול מלכות שמים בשני הפסוקים הראשונים: "הקשב, ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד",

שתי הזרועות, המצטרפות לרמ"ח האיברים ומשלימות למספר 250, שערכו כמניין "נר", הן "הרימו ידיכם". הן מבטאות את קבלת עול מלכות שמים בשני הפסוקים הראשונים של קריאת שמע: "הקשב, ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

וכמ"ש במ"א בדי"ה צאינה וראינה¹²⁰ וברכה והמשכה זו זהו בחי' כשמן הטוב על הראש¹²¹ כי השמן נק' שמן משחת קדש ומשם נמשך הברכה בשם הוי' הנקרא ראש.

כפי שמוסבר במקום אחר, במאמר המתחיל "צאינה וראינה". ברכה והמשכה זו הן בחינת "כשמן הטוב על הראש", שכן השמן נקרא "שמן משחת קודש", ומשם נמשכת הברכה אל שם הוי', הנקרא "ראש".

המשכת הברכה הזאת היא "כשמן הטוב על הראש". השמן נקרא "שמן משחת קודש", ומן הקודש העליון נמשכת הברכה אל שם הוי', הנקרא "ראש"; המאמר על "צאינה וראינה" מסביר זאת.

19 וזהו בשעה שישראל עונין איש"ר [אמן יהא שמיה רבא] מברך הקב"ה מנענע בראשו.¹²² ואח"כ יורד על הזקן¹²³ זהו הלכות התורה. כי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הן י"ג ת"ד [תיקוני דיקנא].

וזהו [פירוש]: "כשישראל עונים 'אמן', יהא שמיה רבא מברך, הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו". ואחר כך, "יורד על הזקן" — אלו הלכות התורה. שהרי שלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן הן שלוש עשר תיקוני הזקן.

הגמרא אומרת שכאשר ישראל עונים "אמן", יהא שמיה רבא, הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו: הברכה מגיעה אל ה"ראש". לאחר מכן השמן "יורד על הזקן" — הלכות התורה, שכן בקבלה שלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן מקבילות לשלוש עשר תיקוני הזקן העליון.

גם פי' זקן שקנה חכמה¹²⁴ וכענין הנ"ל בפי' קנה חכמה קנה בינה ובי' פעמים הזקן זקן זהו תשב"כ [תורה שבכתב] ותשב"ע [תורה שבעל פה] שיורד ע"פ מדותיו. להאיר בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] כו'.

גם פירוש המילה "זקן" הוא "זה שקנה חכמה", בדומה לעניין שהוזכר לעיל בפירוש "קנה חכמה, קנה בינה". וה"זקן, זקן" הכפול הוא התורה שבכתב והתורה שבעל פה, ש"יורדות על פי מידותיו", כדי להאיר בבחינת ממלא כל עלמין וכו'.

את המילה "זקן" דורשים גם כ"זקן" במוכח של חכם, שחכמים מגדירים אותו כ"זה שקנה חכמה", וזאת בהקשר של "קנה חכמה". הכפילות בפסוק "הזקן, זקן אהרן" רומזת לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה, היורדות "על פי מידותיו" כדי להאיר באור שממלא את כל העולמות.

20 וכיזי [וכל זה] הוא ענין השמן והפתילה הנמשך בהנר. וכיזי [וכל זה] הוא ביאור נר הנשמה ונר המצות. ולהבין ביאור ותורה אור.¹²⁵

וכל זה הוא עניין השמן והפתילה הנמשכים אל תוך הנר; וכל זה הוא הביאור של נר הנשמה ונר המצות. וכעת יש להבין את הביאור של "ותורה אור":

כל זה ביאר את השמן והפתילה, כלומר את נר הנשמה ואת נר המצות. כעת אדמו"ר הזקן מבאר את החלק השני של הפסוק: "ותורה אור".

הוא כי הנה אורייתא מחכמה נפקת וחכמה יש בה גילוי התענוג כנודע שכשנופל איזה דבר חכמה באדם מתמלא שמחה ותענוג וכך התורה

הוא שהתורה יוצאת מחכמה, ובחכמה יש גילוי של תענוג; כידוע, כשעולה באדם רעיון של חכמה, הוא מתמלא שמחה ותענוג. וכך גם התורה,

התורה באה מחכמה, ובחכמה מתגלה תענוג. כל אדם מכיר את השמחה הממלאה אותו כאשר מתחדש לו רעיון.

שהיא בחי' חכמה יש בה בחי' גילוי עונג העליון ב"ה ובה ועי' מתגלה עונג העליון המלוכש במצות שהם בחי' רצון ששם מלוכש העונג בהעלם ועי' התורה מתגלה העונג ההוא,

שהיא בחינת חכמה, יש בה בחינה של גילוי התענוג העליון, ברוך הוא; ובה ובאמצעותה מתגלה התענוג העליון המלוכש במצות, שהן בחינת רצון, ושם התענוג מלוכש בהעלם. באמצעות התורה מתגלה אותו תענוג.

התורה, שהיא חכמה, מגלה את התענוג העליון הגנוז במצות. במצות, שהן רצון ה', התענוג נסתר; באמצעות התורה הוא מתגלה.

ולכן נמשלה התורה לאור שמאיר את השמן והפתילה ועולה בשם אור עי' אחיזתה בשמן ופתילה.

לכן התורה נמשלה לאור, המאיר את השמן ואת הפתילה, והיא נקראת "אור" משום שהיא נאחזת בשמן ובפתילה.

משום כך התורה נמשלה לאור: היא מאירה את השמן ואת הפתילה. היא נקראת אור מפני שהיא נאחזת בהם, כפי שלהבה זקוקה לשמן ולפתילה.

21 וכך התורה שהיא פי' וביאור המצוה הוא גילוי ההארה הצפונה וגנוזה במצות ובה ועי' נמשך עונג העליון מהעלם לגילוי.

וכך התורה, שהיא פירוש וביאור של המצוה, מגלה את ההארה הטמונה והגנוזה במצות; ובה ובאמצעותה נמשך התענוג העליון מן ההעלם אל הגילוי.

כשם שהלהבה מגלה את מה שהשמן והפתילה מכילים, התורה, שמבארת כל מצוה, מגלה את האור הטמון במצות. באמצעות התורה יוצא התענוג העליון מן ההעלם אל הגילוי.

וזהו ע"ד ענין ש"י עולמות הנמשכים מחו"ב [מחכמה ובינה] שבהם גילוי התענוג העליון כו' גם כי עיקר התגלות אור א"ס בבחינת אור פנימי הוא רק בחכמה כמ"ש הוי"ה בחכמה¹²⁶ כמ"ש במ"א וע' בהרמ"ז [בהרב משה זכות] פ' פקודי

וזה דומה לענין של"י העולמות הנמשכים מחכמה ובינה, שבהם מתגלה התענוג העליון וכו'. ועוד, עיקר גילוי אור אין סוף כאור פנימי הוא בחכמה בלבד, כמו שנאמר: "הוי" בחכמה", כפי שמבואר במקום אחר; ועיינו ברמ"ז, פרשת פקודי

הדבר דומה לשל"י העולמות הנמשכים מחכמה ובינה, שבהם מתגלה התענוג. אור אין סוף מתגלה כאור פנימי בעיקר בחכמה, כפי שנאמר: "הוי" בחכמה יסד ארץ"; הרמ"ז, מפרש הזוהר, מבאר זאת בפרשת פקודי.

[דף ר"כ ע"ב] פ"י אור הוא חכמה שבחכמה כו' ובענין הפתילה לפמ"ש [לפי מה שכתוב] במא"א [במאורי אור] אות פ' ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] שהוא בבחי' שם ב"ן [שם ב"ן] וכ"כ [וכן כתב] בתו"א [בתורה אור] בביאור ע"פ כי אתה נרי.¹²⁷

[דף ר"כ ע"ב]: פירוש "אור" הוא חכמה שבחכמה וכו'. ולענין הפתילה: לפי מה שכתוב במאורי אור, אות פ', סעיף 30, היא בבחינת שם ב"ן; וכך כתוב גם בתורה אור, בביאור על הפסוק "כי אתה נרי".

הרמ"ז אומר ש"אור" הוא החכמה שבתוך החכמה. אשר לפתילה, במאורי אור, לקסיקון קבלי המסודר לפי אותיות, נאמר באות פ', סעיף 30 (בערך "פתילה"), שהיא בחינת שם ב"ן, כתיבתו של הוי" שערך 52, הקשורה בקבלה למלכות; תורה אור אומר כך גם על הפסוק "כי אתה נרי".

אפ"ל [אפשר לומר] דזה שייך ג"כ לנש"י [לנשמות ישראל] כי הנה הגם שמה שנק' נר זהו מצד שהנשמות עלו במחשבה¹²⁸

אפשר לומר שהדבר שייך גם לנשמות ישראל. שהרי אף שהן נקראות "נר" מפני שהנשמות עלו במחשבה, אדמו"ר הזקן מחיל את הדברים גם על הנשמות. הן נקראות נר מפני ש"עלו במחשבה", ולכן הן כלים לקבל את השמן והאור.

ע"כ הם כלי לקבל את השמן והאור כנ"ל עכ"ז [עם כל זה] הרי לא נתנה להם התורה רק ע"י התלבשות בגוף ונה"ב [ונפש הבהמית] לברר שם ב"ן [שם ב"ן] כו'

ולכן הן כלי לקבל את השמן ואת האור, כנזכר לעיל; אף על פי כן, התורה ניתנה להן רק כשהיא מתלבשת בגוף ובנפש הבהמית, כדי לברר שם ב"ן וכו'.

ובכל זאת, התורה ניתנה לנשמות רק לאחר שהתלבשו בגוף ובנפש הבהמית. תפקידן שם הוא לברר את שם ב"ן, הבחינה התחתונה שהנשמה מעלה.

וזהו ענין הפתילה שבה דוקא נתלה האור של התורה כו', אך לפמש"ל [לפי מה שכתוב לעיל] בשם המק"מ [המקדש מלך] פ' פנחס דף רי"ט הפתילה היא יסוד כו' הממשיך השמן.

וזהו ענין הפתילה, שבה דוקא נתפס אור התורה וכו'. אך לפי מה שנאמר לעיל בשם מקדש מלך, פרשת פנחס, דף רי"ט, הפתילה היא יסוד וכו', הממשיך את השמן.

זוהי הפתילה: אור התורה נתפס דוקא בה, בנשמה כפי שהיא בגוף ובנפש הבהמית. אולם לפי מקדש מלך, שהובא לעיל, הפתילה היא יסוד, הממשיך את השמן למטה.

וזהו ע"ד מ"ש כשמן הטוב כו' כטל חרמון שיוּרד על הררי ציון¹²⁹ כו' שבח"י ציון זהו מדת צדיק יסוד עולם¹³⁰ כו' ובו ועל ידו נמשך השמן הטוב כו':

וזה דומה למה שנאמר: "כשמן הטוב" וכו', "כטל חרמון שיוּרד על הררי ציון" וכו': בחינת ציון היא מידת "צדיק יסוד עולם" וכו'; ובה ובאמצעותה נמשך השמן הטוב וכו'.

באותו מזמור נאמר בהמשך: "כטל חרמון שיוּרד על הררי ציון". ציון היא מידת "צדיק יסוד עולם", כלומר יסוד, ובאמצעותה נמשך השמן הטוב.

22 קיצור. וזהו אשר קדשנו. תענוג אשריך ישראל¹³¹ קדשנו קדש הבדלה. והיינו במצותיו לקיחה ע"י ד"א

[דבר אחר]

סיכום. וזהו "אשר קדשנו": אשר הוא תענוג, כמו "אשריך ישראל"; "קדשנו" — קדש, לשון הבדלה. וזהו "במצותיו": לקיחה באמצעות דבר אחר.

הסיכום חוזר לקריאה של הברכה: "אשר" פירושו תענוג, כמו "אשריך ישראל"; "קדשנו" פירושו קדש, לשון הבדלה. ו"במצותיו" מבטא את העיקרון שלקיחה באמצעות דבר אחר נחשבת לקיחה.

כי המלאכים בקשו אשר תנה הודך¹³² בחי אשר הנ"ל ולא נתנה להם לפי ששרשם מהדבור אינן נר וכלי להמשכה הנ"ל רק הנשמות לפי שעלו במחשבה הם נר.

שהרי המלאכים ביקשו: "אשר תנה הודך" — בחינת "אשר" הנזכרת לעיל — ולא ניתנה להם; מכיוון ששורשם מן הדיבור, אין הם נר וכלי להמשכה הנזכרת לעיל. רק הנשמות, מפני שעלו במחשבה, הן נר.

המלאכים ביקשו את בחינת "אשר" כשאמרו "אשר תנה הודך על השמים", אך היא לא ניתנה להם: מכיוון ששורשם בדיבור, הם אינם יכולים להיות נר להמשכה זו. רק הנשמות, שעלו במחשבה, הן נר.

23 ופ"י כשמן הטוב על הראש. ע"ד וה' בראשם.¹³⁴ וכתוב שאו ידיכם קדש וברכו את ה'.¹³⁵

ופירוש "כשמן הטוב על הראש" הוא על דרך "וה' בראשם". ונאמר: "שאו ידיכם בקודש וברכו את ה'".

הסיכום נמשך: "השמן הטוב על הראש" הוא כמו "וה' בראשם". "שאו ידיכם בקודש וברכו את ה'" — פעולה זו ממשיכה את הברכה.

ידיכם תרין דרועין שהם קעומ"ש [קבלת עול מלכות שמים] עם רמ"ח מ"ע [מצות עשה] הם נר. וברכו זהו פי' הקב"ה וזהו כשמן הטוב על הראש שמן משחת קודש.

"ידיכם" הן שתי הזרועות, שהן קבלת עול מלכות שמים; יחד עם רמ"ח מצוות עשה הן "נר". "וברכו" הוא פירוש של "הקדוש ברוך הוא"; וזהו "כשמן הטוב על הראש", "שמן משחת קודש".

הידיים הן שתי הזרועות, המקבלות עליהן עול מלכות שמים; יחד עם רמ"ח מצוות עשה הן יוצרות "נר", בגימטריה 250. "וברכו" הוא "הקדוש ברוך הוא", וזהו "השמן הטוב על הראש", "שמן משחת קודש".

ואח"כ על הזקן שקנה חכמה קנה בינה¹³⁶ תשב"כ [תורה שבכתב] ותשבע"פ [ותורה שבעל פה] והתורה היא אור שהיא חכמה שבה גילוי התענוג:

ואחר כך, "על הזקן": "קנה חכמה"; "קנה בינה" — התורה שבכתב והתורה שבעל פה. והתורה היא אור, שהרי היא חכמה, שבה מתגלה התענוג.

אחר כך השמן נמשך "על הזקן": החכמה, התורה שבכתב והתורה שבעל פה. התורה היא האור, שהרי היא חכמה, שבה מתגלה התענוג.

קטע 5 • 24-26

החכמה תחיה: הגולה על ראשה

24 ה' אך הנה כ"ז [כל זה] היא בחי' התורה ומצות כאשר הן למעלה במקורן העליון שהמצות הן הן רצונו ית' שלמעלה מהחכמה והתורה היא בחי' חכמה שהיא פי' וביאור המצוה ומדרגתה למטה ממדרגת המצוה.

5. אולם כל זה הוא בחינת התורה והמצוות כפי שהן למעלה, במקורן העליון: המצוות הן רצונו יתברך, שהוא למעלה מחכמה, והתורה היא בחינת חכמה, כלומר פירוש המצוה והסכרתה, ומדרגתה נמוכה ממדרגת המצוה.

החלק החמישי מתחיל. עד כה תוארו התורה והמצוות כפי שהן במקורן למעלה: המצוות, שהן רצון ה', עומדות למעלה מן התורה, שהיא חכמה ורק מסבירה אותן.

אבל כדי להמשיך האדם על נפשו מלמעלה למטה להיות נמשך גילוי בחי' התורה ומצוה בנפש האדם אבל כדי שאדם ימשיך אל נפשו, מלמעלה למטה, את גילוי בחינת התורה והמצווה, כך שיימשך אל נפשו של האדם,

כעת עולה השאלה כיצד אדם ממשיך את כל זה אל תוך נפשו. כאן הסדר שונה.

הנה כתיב והחכמה תחיי בעליה¹³⁷ (בקהלת סי' ז' י"ב) החכמה היא התורה תחיה בעליה פיי בעליה הן המצוות שהן בעלים של תורה. וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] גדול תלמוד שמביא לידי מעשה.¹³⁸ הנה נאמר: "והחכמה תחיה בעליה" (קהלת, פרק ז', פסוק 12): "החכמה" היא התורה; "תחיה בעליה" — "בעליה" הם המצוות, שהן בעליה של התורה. וכמאמר חז"ל: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

קהלת אומר: "החכמה תחיה בעליה": החכמה היא התורה, ובעליה הם המצוות. למטה, התורה מחיה את המצוות, כפי שאמרו חז"ל: "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

וביאור ענין זה ע"פ מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] למה קדמה שמע לוהי [לוהיה (לפרשת והיה אם שמוע)] אם שמוע שבתחלה יקבל עליו עול מלכות שמים ואח"כ יקבל עליו עול מצות¹³⁹ והסבר העניין הוא על פי מאמר חז"ל: "למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע"? כדי שיקבל עליו תחילה עול מלכות שמים, ואחר כך יקבל עליו עול מצוות".

סדר קריאת שמע מלמד כיצד. המשנה מסבירה שהפרשה הראשונה קודמת לשנייה כדי שאדם יקבל עליו תחילה עול מלכות שמים, ורק אחר כך עול מצוות.

(עמ"ש בביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני ישראל¹⁴⁰ ביאור ג"פ [ג' פעמים] קדוש דמשם מובן שבחיי קדוש הראשון זהו ענין קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] וב"פ [וב' פעמים] קדוש שאחר זה הם תומ"צ [תורה ומצוות] ועיין בסידור שער הק"ש [הקריאת שמע] בד"ה

(ראו מה שנכתב בביאור על הפסוק "ונקדשתי בתוך בני ישראל", בביאור שלוש הפעמים "קדוש", שממנו מובן שבחינת ה"קדוש" הראשון היא ענין קבלת עול מלכות שמים, ושתי הפעמים "קדוש" שאחריו הן תורה ומצוות. וראו בסידור, בשער קריאת שמע, במאמר המתחיל

ההערה מפנה למאמר על "ונקדשתי בתוך בני ישראל": מבין שלוש הפעמים "קדוש", הראשונה עניינה קבלת עול מלכות שמים, ושתי האחרות עניינן תורה ומצוות. מובא גם מאמר מן הסידור.

להבין ההפרש בין ק"ש [קריאת שמע] לשמו"ע [לשמונה עשרה] דלשם מבואר ג"כ דע"י ק"ש [קריאת שמע] שהיא קבלת עול מלכות שמים ממשיכים בחי' יחוד י"ה דשם הוי' שממשיכים יחוד זה ממקור הראשון מאור א"ס ממש ע"י בכל מאדך¹⁴¹ כו' וע"י תומ"צ [תורה ומצוות] ממשיכים יחוד ו"ה.

"להבין ההפרש בין קריאת שמע לשמונה עשרה", שגם שם מוסבר שבאמצעות קריאת שמע, שהיא קבלת עול מלכות שמים, ממשיכים את בחינת יחוד י"ה של שם הוי'; יחוד זה נמשך מן המקור הראשון, מאור אין סוף ממש, באמצעות "בכל מאדך" וכו'. ובאמצעות התורה והמצוות ממשיכים את יחוד ו"ה.

המאמר ההוא מסביר שקריאת שמע ממשיכה את יחוד שתי האותיות הראשונות של שם הוי', י"ה (חכמה ובינה), מאור אין סוף עצמו, באמצעות אהבת ה' "בכל מאדך", מעבר לכל גבול. התורה והמצוות ממשיכות את יחוד שתי האותיות האחרונות, ו"ה.

ועמ"ש ע"פ אלה פקודי המשכן משכן העדות.¹⁴² עוי"ל [עוד יש לומר] בענין הקדמת עומ"ש [עול מלכות שמים] לעול מצות ע"ד שנת' [שנתבאר] בד"ה צאינה וראינה¹⁴³ בפ"י שקשרו להם שני כתרים¹⁴⁴ א' כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע.

וראו מה שנכתב על הפסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות". ועוד אפשר לומר בענין הקדמת עול מלכות שמים לעול מצוות, על פי מה שהתבאר במאמר המתחיל "צאינה וראינה", בביאור "שקשרו להם שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע".

לאחר הפניה נוספת, אדמו"ר הזקן מציע טעם נוסף לכך שעול מלכות שמים קודם. הגמרא אומרת שבמעמד הר סיני קיבל כל יהודי שני כתרים: אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע".

כיהנה ביאור מלת נשמע הוא להיות בטל לדבר תורה המדברת בפיו שהיא רצונו ית' כאילו שומע שהשכינה מדברת מתוך גרונו וכמ"ש תען לשוני אמרתך¹⁴⁵ כו'

כי ביאור המילה "נשמע" הוא להיות בביטול לדבר התורה המדבר בפיו, שהוא רצונו יתברך, כאילו הוא שומע את השכינה מדברת מתוך גרונו; וכמו שנאמר: "תען לשוני אמרתך" וכו'.

"נשמע" פירושו להיות בביטול לדברי התורה שאדם אומר, שהם רצון ה', כאילו הוא שומע את השכינה מדברת מתוך גרונו. לכן נאמר בתהילים: "תען לשוני אמרתך" — כמו מי שחוזר על מה שהוא שומע.

והקדימו לזה בחי' נעשה להיות בטל לבעל הרצון הוא אור א"ס ב"ה לבדו בעצמו שע"י ביטול זה נמשך בחינת נשמע המשכה מלמעלה למטה כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח.

ולכך הקדימו את בחינת "נעשה" — להיות בביטול לבעל הרצון, שהוא אור אין סוף ברוך הוא לבדו, בעצמותו; באמצעות ביטול זה נמשכת בחינת "נשמע", כלומר המשכה מלמעלה למטה, שכן "רוח מביאה רוח וממשיכה רוח".

"נעשה" קדם ל"נשמע": משמעותו להתבטל לבעל הרצון, לה' עצמו, מעבר אפילו לרצונו. ביטול עמוק זה ממשיך מלמעלה את בחינת "נשמע", שכן, כמאמר, רוח מביאה רוח.

עכ"ד [עד כאן דבריו] המבוארים שם. ועד"ז י"ל [יש לומר] ההפרש בין קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] שהוא להיות בטל לבעל הרצון ועול מצות הוא להיות בטל לרצונו ית' המלוכש בתומ"צ [בתורה ומצות] וכנגד זה נמשך שני כתרים.

עד כאן הדברים המבוארים שם. ועל דרך זו אפשר לבאר את ההבדל בין קבלת עול מלכות שמים, שפירושה להתבטל לבעל הרצון, לבין עול המצוות, שפירושו להתבטל לרצונו יתברך כפי שהוא מלוכש בתורה ובמצוות. כנגד שני אלה נמשכים שני כתרים,

קבלת עול מלכות שמים היא ביטול לה' עצמו, ואילו עול המצוות הוא ביטול לרצונו כפי שהוא מלוכש בתורה ובמצוות. כנגד שתי בחינות אלה נמשכים שני כתרים.

שהם בחיי סכ"ע [סובב כל עלמין] ומה שלמעלה מסכ"ע [מסובב כל עלמין] אדון הנפלאות גאה גאה¹⁴⁶ כוי ונקי ע"פ לשון הקבלה ע"י [עתיק יומין] וא"א. והנה בבחי' כתר שע"י [שעתיק יומין] נשמע הם ג"כ תר"ך עמודי אור הנמשכים ע"י המצות. שמהם נמשך ש"י עולמות לצדיקים.

שהם בחינת סובב כל עלמין ומה שלמעלה מסובב כל עלמין — "אדון הנפלאות", "גאה גאה" וכו'; ובלשון הקבלה הם נקראים עתיק יומין ואריך אנפין. והנה בבחינת הכתר שנמשך על ידי "נשמע" יש גם תר"ך עמודי אור הנמשכים על ידי המצוות, ומהם נמשכים ש"י עולמות לצדיקים.

שני הכתרים הם סובב כל עלמין ומה שלמעלה ממנו, המתוארים כ"אדון הנפלאות" ו"גאה גאה"; בקבלה הם נקראים עתיק יומין ואריך אנפין. בכתר של "נשמע" נמצאים תר"ך עמודי האור הנמשכים על ידי המצוות, ומהם נמשכים ש"י העולמות של הצדיקים.

אכן ע"י קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] נמשך ע"ד הכתר שכנגד נעשה כי כתר זה נמשך ממלכות דא"ס ממש שנמשך להיות כתר ועטרה על הראש ולכן הוא נמשך ע"י קבלת עול מלכות שמים דוקא כוי ונמשך אח"כ בבחי' ונשמע.

אולם על ידי קבלת עול מלכות שמים נמשכת בחינה בדומה לכתר שכנגד "נעשה". כתר זה נמשך ממלכות דאין סוף ממש, ונמשך להיות כתר ועטרה על הראש. לכן הוא נמשך דווקא על ידי קבלת עול מלכות שמים וכו', ולאחר מכן נמשך בבחינת "ונשמע".

קבלת עול מלכות שמים ממשיכה את כתר "נעשה", שמקורו במלכות דאין סוף עצמו, והוא נעשה כתר על הראש. משום כך הוא נמשך דווקא על ידי קבלת עול מלכות שמים, ולאחר מכן נמשך אל "נשמע".

ולקשר זה עם מ"ש תחלה דע"י קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] נמשך יחוד י"ה וע"י עול מצות נמשך יחוד ו"ה.

ולקשר זאת עם מה שנאמר תחילה, שעל ידי קבלת עול מלכות שמים נמשך יחוד י"ה, ועל ידי עול המצוות נמשך יחוד ו"ה,

כעת אדמו"ר הזקן קושר זאת לדברים שנאמרו קודם: עול מלכות שמים ממשיך את יחוד י"ה, ועול המצוות ממשיך את יחוד ו"ה.

י"ל [יש לומר] כמ"ש בעטרה שעטרה לו אמו זו כנסת ישראל כיום חתונתו זו מתן תורה¹⁴⁷ הרי הכתר והעטרה הוא מקור היחוד שע"י תומ"צ [תורה ומצות] וכמ"כ [וכמו כן] מקור יחוד י"ה.

אפשר לומר על פי הכתוב: "בעטרה שעטרה לו אמו" — זו כנסת ישראל; "ביום חתונתו" — זה מתן תורה. הרי שהכתר והעטרה הם מקור היחוד הנמשך על ידי תורה ומצוות, וכמו כן מקור יחוד י"ה.

בשיר השירים נאמר: "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". "אמו" מתפרשת ככנסת ישראל, ו"יום חתונתו" הוא, כפי שנאמר במשנה, מתן תורה. נמצא שהכתר הוא מקור היחוד הנמשך על ידי תורה ומצוות, וכן מקור יחוד י"ה.

וא"כ בי בחי' הנ"ל דיחוד י"ה ויחו ד ו"ה שרשן נמשך ע"י גילוי בי בחי' כתרים הנ"ל ועמ"ש בת"א [בתורה אור] בד"ה כי עמך מקור חיים¹⁴⁸ ובד"ה לכן אמור לבני ישראל,¹⁴⁹ ובחיבור בסופו).

אם כן, שתי הבחינות שהוזכרו לעיל — יחוד י"ה ויחו ד ו"ה — שורשן נמשך על ידי גילוי שתי בחינות הכתרים הנזכרות. ועיינו במה שנכתב בתורה אור, במאמר המתחיל "כי עמך מקור חיים" ובמאמר המתחיל "לכן אמור לבני ישראל", ובחיבור שבסופו.

שורשם של שני היחודים, י"ה ויחו ד ו"ה, הוא בגילוי שני הכתרים. בסוגריים מובאות הפניות לשני מאמרים בתורה אור.

והענין כי הנה קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] הוא הפרשה ראשונה שמע ישראל¹⁵⁰ הוי' אלקינו הוי' אחד. פ"י שמע לשון הכנה כמ"ש בברכת אהבת עולם ותן בלבנו בינה

והענין הוא שקבלת עול מלכות שמים היא הפרשה הראשונה: "הקשב, ישראל, הוי' הוא אלקינו, הוי' אחד". "שמע" הוא לשון הכנה, כפי שנאמר בברכת אהבת עולם: "ותן בלבנו בינה",

הדיון חוזר לענין המרכזי: קבלת עול מלכות שמים היא הפרשה הראשונה של קריאת שמע: "הקשב, ישראל, הוי' הוא אלקינו, הוי' אחד". "שמע" פירושו "הבן", כפי שמבקשים בברכה שלפני קריאת שמע: "ותן בלבנו בינה".

להבין ולהשכיל להבין דבר מתוך דבר ולהשכיל בעיני ראייה דבר הנולד מאין ליש כו'. והתבוננות זו הוא ענין וגולה על ראשה.¹⁵¹

"להבין ולהשכיל": להבין דבר מתוך דבר, ולהשכיל בעיני השכל כיצד דבר מתהווה מאין ליש וכו'. התבוננות זו היא ענין וגולה על ראשה".

"להבין" פירושו להסיק דבר אחד מתוך דבר אחר; "להשכיל" פירושו לראות בעיני השכל כיצד דבר מתהווה מאין ליש. התבוננות זו היא "גולה על ראשה" של המנורה — המאגר שמעל הנרות.

כי המנורה שבעה נרותי [נרותיה] עליי [עליה] בחי' ז' מדות לך הוי' הגדולה והגבורה¹⁵² כו' בחי' אהוי"ר [אהבה ויראה] כו'.

כי שבעת נרותיה של המנורה הם בחינת שבע המדות: "לך הוי' הגדולה והגבורה" וכו' — בחינת אהבה ויראה וכו'.

שבעת הנרות שעל המנורה הם שבע המדות, המנויות בפסוק "לך הוי' הגדולה והגבורה", והן אהבה ויראה. ההתבוננות שלמעלה מהן מזינה אותן, כשם שהנרות מקבלים את שמנם מן הגולה.

25 והנה קיום ואהבת¹⁵³ הוא ע"י התבוננות באחד בחי' יחו"ע [יחודא עילאה] איך דכולא קמ"י [קמיה] כלא ובטלים במציאות ממש

והנה קיום מצוות "ואהבת" הוא באמצעות התבוננות ב"אחד", בבחינת יחודא עילאה: כיצד "כולא קמיה כלא" והכול בטל במציאות ממש,

אהבת ה', "ואהבת", נובעת מהתבוננות במילה "אחד" שבקריאת שמע, בבחינת יחודא עילאה. לפני ה' הכול כאין, ובטל ממש בעצם מציאותו.

רק שבטובו מחדש בכל יום יש מאין ממש ואי לזאת הוא אחד ממש בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.¹⁵⁴

אלא שבטובו הוא מחדש בכל יום יש מאין ממש; ולפיכך הוא אחד ממש, "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

הבריאה קיימת רק משום שה', בטובו, מחדש אותה בכל יום יש מאין. לכן הוא לבדו אחד באמת, כפי שנאמר בפסוק: "אין עוד".

ועי"כ [ועל ידי כך] נמשך להיות ואהבת וזהו בחי' קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] שיהיה הוי' בבחי' אלקיך ממש כו' כמ"ש במ"א וכל המאריך באחד בבחי' זו ממשיך גילוי אהבה זו ביתר שאת

ועל ידי כך נעשה "ואהבת". וזהו בחינת קבלת עול מלכות שמים: שהוי' יהיה בבחינת "אלקיך" ממש, כפי שנתבאר במקום אחר וכו'. וכל המאריך ב"אחד" בבחינה זו ממשיך גילוי אהבה זו ביתר שאת.

התבוננות זו מביאה לידי אהבה, והיא קבלת עול מלכות שמים: הוי' נעשה ממש "אלקיך". ככל שאדם מתעכב ומתבונן במילה "אחד", כך מתגלה אהבה זו בעוצמה רבה יותר.

וזהו הענין וגולה על ראשה שמזה נמשך ז' נרותי [נרותיה] (כי ראשה זהו כמ"ש וה' בראשם¹⁵⁵ כנ"ל. והוא כמ"ש ושכנתי בתוכם.¹⁵⁶ בתוכו לא נאמר אלא בתוכם וזהו ג"כ ענין ישראל לי ראש.

וזהו ענין "וגולה על ראשה", שממנו נמשכות "שבע נרותיה". (כי "ראשה" הוא כמו שכתוב "וה' בראשם", כנזכר לעיל; וזהו כמו שכתוב "ושכנתי בתוכם" — לא נאמר "בתוכו" אלא "בתוכם". וזהו גם ענין "ישראל לי ראש").

התבוננות זו היא הגולה שבראש המנורה, שממנה ניזונות שבע נרותיה. "ראשה" הוא "וה' בראשם": ה' שוכן "בתוכם", בתוך כל יהודי, שכן ישראל הם עבור ה' בבחינת "ראש".

ובהגולה היה השמן בחי' כשמן הטוב על הראש¹⁵⁷ כו' כנ"ל ולעיל נתבאר בחינה זו בענין ההמשכה שע"י המצות. וכמ"כ [וכמו כן] בענין ההמשכה שע"י קבלת עול מלכות שמים.

ובהגולה היה השמן, בבחינת "כשמן הטוב על הראש" וכו', כנזכר לעיל. ולעיל נתבאר בחינה זו בענין ההמשכה שעל ידי המצוות, וכך גם בענין ההמשכה שעל ידי קבלת עול מלכות שמים,

בגולה היה השמן, "כשמן הטוב על הראש". קודם לכן הוסברה בחינה זו ביחס להמשכה שעל ידי המצוות; כאן היא מוסברת גם ביחס להמשכה שעל ידי קבלת עול מלכות שמים.

דהיינו ענין שאו ידיכם¹⁵⁸ שהם שמע ישראל ובשכמליו [וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] ועיי' ממשיכים מבחי קדש העליון בחי' שמן משחת קדש להיות וברכו את הוי". ובזח"ב [ובזהר חלק ב'] תרומה קני"ח אי רישא דמנרתא בינה¹⁵⁹ כו', והיינו ההתבוננות בשמע ישראל)

כלומר, עניין "שאו ידיכם" — שהם "שמע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"; ועל ידי כך ממשיכים מבחינת קודש העליון, בחינת "שמן משחת קודש", כדי שיהיה "וברכו את הוי". ובזהר חלק ב', תרומה, קני"ח ע"א: "רישא דמנרתא בינה" וכו'; והיינו ההתבוננות ב"שמע ישראל".

זהו עניין "שאו ידיכם" — שני הפסוקים "שמע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הממשיכים מקדושת העליון, מ"שמן משחת קודש", כדי "לברך את הוי". הוזהר אומר שראש המנורה הוא בינה, כלומר, ההתבוננות שבקריאת שמע.

והנה מואהבת עד ובשעריך¹⁶⁰ הם מ"ב תיבין כנגד שם מ"ב דאנא בכח גדולת שהוא ענין ההעלאה כו' ויש בו ז' פסוקים ובכל אי ששה תיבות ע"ד בשתיים יכסה כו' ובשתיים יעופף.¹⁶¹

והנה מ"ואהבת" עד "ובשעריך" יש מ"ב תיבות, כנגד שם מ"ב של "אנא בכח גדולת", שהוא עניין ההעלאה וכו'. ויש בו שבעה פסוקים, ובכל אחד מהם שש תיבות, בדוגמת "בשתיים יכסה" וכו' ו"ובשתיים יעופף".

הקטע מ"ואהבת" ועד "ובשעריך" כולל ארבעים ושתיים מילים, כנגד שם מ"ב שבתפילת אנא בכח, שהוא שם של העלאה. בתפילה שבע שורות, ובכל אחת שש מילים, בדומה ל"בשתיים יכסה פניו... ובשתיים יעופף" שבחזון השרפים.

וזהו ענין עד פרח¹⁶² וזהו ענין שבעה נרותיה ז' מדות הנ"ל שהן ז' פסוקים דאנא בכח כו' ורש"י [ורבי שלמה יצחקי] פ"י וגולה

וזהו ענין "עד פרח", וזהו ענין "שבעה נרותיה" — שבע המדות שזכרו לעיל, שהן שבעת הפסוקים של אנא בכח וכו'. ורש"י מפרש "וגולה",

העלאה זו היא "פרחה" של המנורה, ושבע השורות הן שבע נרותיה — שבע המדות. רש"י מפרש פירוש נוסף למילה "גולה": קערה.

כמו גולות עיליות¹⁶³ (ביהושע ט"ו) לשון מעיין הנובע כי בינה נק' נהר היוצא מעדן¹⁶⁴ כמ"ש בד"ה אם בחקותי ועמ"ש בת"א [בתורה אור] פ' בראשית בד"ה

כמו "מעיינות עליונים" (יהושע ט"ו) — לשון של מעיין נובע; שכן בינה נקראת "נהר היוצא מעדן", כפי שמוסבר במאמר המתחיל "אם בחוקותי". וראו גם את הכתוב בתורה אור, פרשת בראשית, במאמר המתחיל

רש"י מפרש "גולה" כמעין, כמו "מעיינות עליונים" שבספר יהושע. המעיין הוא בינה, הנקראת "נהר היוצא מעדן" — מקור הנביעה, כפי שמסבירים המאמר על "אם בחוקותי" ומאמר בתורה אור.

להבין ענין הברכות פ"י יום ליום יביע אומר¹⁶⁵ ויש בחי' נחלי שמן¹⁶⁶ (מיכה ס"ו ז').

"להבין ענין הברכות", על פירוש "יום ליום יביע אומר". ויש בחינה של "נחלי שמן" (מיכה ו', ז').

המאמר הזה מסביר את "יום ליום יביע אומר", שבו המילה "יביע" מציינת נביעה של מעיין. גם מיכה מדבר על "נחלי שמן".

ובגמרא תליסר נהרא דאפרסמונא דכיא. גם י"ל [יש לומר] וגולה מענין גלגלתא ע"ד מ"ש במדרש רבה סוף קהלת ע"פ ותרין גולת הזהב¹⁶⁷ זה גולגולת

ובגמרא: "שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור". אפשר גם לומר ש"גולה" קשורה לענין גולגולת, על דרך הנאמר במדרש רבה, בסוף קהלת, על הפסוק "ותתרוץ גולת הזהב": "זו הגולגולת",

הגמרא מתארת "שלושה עשר נהרות של אפרסמון טהור" כשכר בעולם הבא. פירוש נוסף קושר את "גולה" ל"גולגולת": המדרש על "גולת הזהב" שבקהלת אומר שהכוונה היא לגולגולת.

והיא בחי' אהבה רבה והרצון שלמעלה מהשכל כמ"ש בד"ה שאו את ראש כו' לגלגלתם¹⁶⁸ ועוד יש פירושים בענין וגולה ויתבאר לקמן אי"ה [אם ירצה השם]:^{169, 170}

והיא בחינת אהבה רבה והרצון שלמעלה מן השכל, כפי שמוסבר במאמר המתחיל "שאו את ראש" וכו', "לגולגולתם". ויש פירושים נוספים לענין "גולה", והם יתבארו בהמשך, בעזרת ה'.

הגולגולת מסמלת אהבה רבה ואת הרצון שלמעלה מן השכל, כפי שמוסבר במאמר על מניין בני ישראל: "שאו את ראש... לגולגולתם". פירושים נוספים ל"גולה" יתבארו בהמשך.

26 קיצור. וכ"ז [וכל זה] הוא ענין המצות כמו שהן למעלה שאזי הן למעלה מהתורה שהם בחי' שמן למאור¹⁷¹ ותורה אור.¹⁷²

סיכום. כל זה הוא ענין המצוות כפי שהן למעלה, שם הן למעלה מן התורה: הן בבחינת "שמן למאור", ו"תורה אור".

הסיכום: כל זה מתאר את המצוות כפי שהן למעלה, שם הן עומדות למעלה מן התורה. הן "שמן למאור", והתורה היא האור.

אך כדי להמשיך הגילוי בנה"א [בנפש האלקית] הוא ע"י התורה כי החכמה תחיה בעליה.¹⁷³ שעל ידה יבא לקבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] שקדם לעול מצות וקבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] ממשיך ממקור

אך כדי להמשיך את הגילוי אל הנפש האלקית, הדבר נעשה באמצעות התורה, שהרי "החכמה תחיה בעליה". באמצעותה יבוא האדם לקבלת עול מלכות שמים, הקודמת לעול המצוות. וקבלת עול מלכות שמים ממשיכה מן המקור הראשון

כדי להמשיך את הגילוי אל הנפש האלקית, התורה באה תחילה, שהרי "החכמה תחיה בעליה": באמצעותה בא האדם לקבל עליו עול מלכות שמים, הקודם לעול המצוות. קבלת עול מלכות שמים ממשיכה מן המקור הראשון.

הראשון להיות נמשך בכחי י"ה דשם הוי' ועיי' תומ"צ [תורה ומצות] ממשיכים משם בכחי וי"ה להיות השם שלם גם בענין הקדמת נעשה לנשמע שעיי' נמשך שני כתרים.

כדי שהמשכה תגיע לבחינת י"ה שבשם הוי'; ועל ידי תורה ומצוות ממשיכים משם לבחינת וי"ה, כדי שהשם יהיה שלם. כך גם בענין הקדמת "נעשה" ל"נשמע", שעל ידה נמשכים שני כתרים.

המשכה מגיעה לבחינת י"ה שבשם הוי', והתורה והמצוות ממשיכות משם לבחינת וי"ה, כדי שהשם יהיה שלם. אותו סדר מופיע ב"נעשה" לפני "נשמע", שעל ידו נמשכים שני כתרים.

וקעומ"ש [וקבלת עול מלכות שמים] זהו ענין שמע ישראל וזהו וגולה על ראשה¹⁷⁴ ומואהבת עד ובשעריך הן שבעה נרותיה פי' וגולה על ראשה ע"ד כשמן הטוב על הראש¹⁷⁵ שאו ידיכם קדש וברכו¹⁷⁶ כו' כנ"ל: וקבלת עול מלכות שמים זו היא ענין "שמע ישראל", והיא "גולה על ראשה"; ואילו מ"ואהבת" עד "ובשעריך" הן "שבעה נרותיה". פירוש "גולה על ראשה" הוא על דרך "כשמן הטוב על הראש", "שאו ידיכם קדש וברכו" וכו', כנוכר לעיל.

קבלת עול מלכות שמים היא "שמע ישראל", בחינת הגולה שעל ראש המנורה; והפרשה מ"ואהבת" עד "ובשעריך" היא שבעת נרותיה. הגולה שעל הראש היא "כשמן הטוב על הראש" ו"שאו ידיכם קדש וברכו".

קטע 6 • 271-32

הזיתים הנכתשים: כובד ראש ורחמים

27 ו אך כדי להיות גילוי האהבה זו תקועה בלבו ונפשו של אדם להיות ובכל נפשך¹⁷⁷ הנה הוא עיי' בחי' ושנים זיתים עליה אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה,¹⁷⁸

6. אולם כדי שאהבה זו תתגלה ותיקבע בלבו ובנפשו של האדם, בבחינת "ובכל נפשך", הדבר נעשה באמצעות בחינת "ושנים זיתים עליה, אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה".

החלק השישי שואל כיצד אהבה זו נעשית קבועה בלבו ובנפשו של האדם, כך שיאהב את ה' "בכל נפשו". התשובה נמצאת בשני הזיתים הניצבים לצד הגולה של המנורה בחזונו של זכריה.

והענין כי הנה זיתים הם שמובלעים בתוכם השמן רק שאינו יוצא אלא עיי' כתישה בבית הבד.

הענין הוא שהזיתים מכילים בתוכם את השמן, אלא שהוא יוצא מהם רק באמצעות כתישה בבית הבד.

הזיתים מכילים את השמן בתוכם, אך מוציאים אותו רק כאשר כותשים אותם בבית הבד. השמן נמצא בהם, אך צריך לסחוט אותו החוצה.

וכן עדי"מ צ"ל בחי' כתישה בנפש האדם והוא משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש.¹⁷⁹

וכך, על דרך משל, צריכה להיות בנפש האדם בחינת כתישה. וזהו מה שאמרו חז"ל: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש".

כך גם הנפש צריכה לעבור "כתישה". לכך התכוונו חז"ל כשאמרו שאפשר לעמוד לתפילה רק מתוך "כובד ראש" — מתוך רצינות והכנעה.

פי' ראש היינו בחי' ישראל לי ראש ובחינת כובד ראש זהו כמ"ש עונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממני¹⁸⁰ (בתלים ל"ח ה').

פירוש "ראש" הוא בחינת "ישראל לי ראש", ובחינת כובד ראש היא ככתוב: "עונותי עברו ראשי, כמשא כבד יכבדו ממני" (תהלים ל"ח ה').

ה"ראש" הוא ישראל, שה' מכנה אותם ראשו. ה"כובד" הוא כובד העוונות, כפי שנאמר בתהלים: "עונותי עברו ראשי; כמשא כבד יכבדו ממני".

ומזה נמשך ג"כ מ"ש ובפשעכם שולחה אמכם¹⁸¹ בחי' גלות שהשכינה יורדת למטה בהיכלות דנוגה כו' ומכאן נמשך גם מה שכתוב: "ובפשעכם שולחה אמכם" — בחינת הגלות, שבה השכינה יורדת למטה, להיכלות הנוגה וכו'.

גם החטאים מביאים לגלות: "ובפשעכם שולחה אמכם". השכינה יורדת להיכלות הנוגה, התחום שבו הטוב והרע מעורבים.

וזהו ג"כ ענין כובד ראש שהשכינה מקור כל נש"י [נשמות ישראל] נקי ראש כנ"ל מפסוק וה' בראשם.¹⁸² וזהו גם ענין כובד ראש: השכינה, שהיא מקור כל נשמות ישראל, נקראת "ראש", כנזכר לעיל מן הפסוק "וה' בראשם".

כובד הראש הוא גם העול שהשכינה נושאת, שכן היא מקור כל נשמות ישראל. גם היא נקראת "ראש", כפי שנאמר: "וה' בראשם".

28 וזהו ענין שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי¹⁸³ כו' וזהו כי עונותינו רבו למעלה ראש¹⁸⁴ [בעזרא ס"י ט'] ועיין ברכות ר"פ בא ע"פ כובד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם^{185, 186} כו'

וזהו ענין "השכינה — באיזה ביטוי היא משתמשת? 'ראשי כבד עלי' וכו'. וזהו "כי עונותינו רבו מעל ראשנו" [בעזרא, פרק ט']. וראו גם מדרש רבה, בתחילת פרשת בא, על הפסוק "כבדה אבן ונטל החול, וכעס אויל כבד משניהם" וכו'.

המשנה מלמדת שגם כאשר חוטא נענש, השכינה אומרת: "ראשי כבד עלי" — כביכול, ה' שותף לכאב. הוידוי של עזרא, "כי עונותינו רבו מעל ראשנו", פירושו שהחטאים מגיעים עד ל"ראש" שלמעלה; והמדרש על הפסוק במשלי, "וכעס אויל כבד משניהם", מסביר מהי הכבדות הזאת.

שבאמת אין שייך שום כובד ח"ו [חס ושלום] למעלה שהרי כל העולמות נבראו שלא בעמל ולא ביגיעה כ"א במאמר וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] במאמר אחד יכול להבראות¹⁸⁷ כו'.

שהרי באמת לא שייך כלל, חלילה, שתהיה כבודות למעלה, שכן כל העולמות נבראו בלי עמל ובלי יגיעה, אלא באמירה; וחז"ל אמרו: "במאמר אחד יכול היה להיבראות" וכו'.

שום דבר אינו כבד באמת עבור ה': הוא ברא את כל העולמות בלי עמל ובלי יגיעה, בדיבור בלבד. המשנה אף אומרת שמאמר אחד היה מספיק לבריאם.

כ"א רק כעס אויל הוא נחשב בחי' כובד למעלה כמ"ש הוגעתם את¹⁸⁸ ה' בדבריכם כו' וזהו הנקרא כובד ראש.

אלא רק "כעס אויל" נחשב לבחינת כבודות למעלה, כמו שנאמר: "הוגעתם את הוי' בדבריכם" וכו'. וזהו הכבודות הנקראת "כובד ראש".

רק "כעס אויל" — החטא, המעורר את כעסו של ה' — נחשב לכבודות למעלה, כמו שנאמר במלאכי: "הוגעתם את הוי' בדבריכם". זוהי "כובד ראש".

29 וזהו ג"כ פי' וגולה על ראשה שמבואר ברבות ס"פ אמור ס"פ ל"ב חד אמר וגולה לשון גלות¹⁸⁹ כו' דהיינו מה שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו'.

וזהו גם פירוש "וגולה על ראשה", כפי שמבואר במדרש רבה, בסוף פרשת אמור, סוף פרק ל"ב: "אחד אמר: גולה היא מלשון גלות" וכו'; כלומר, האלוקות מוסתרת והעולם נראה כיש וכדבר נפרד וכו'.

המדרש מפרש גם הוא את המילה "גולה" מלשון גלות. בעולם הזה האלוקות מוסתרת, והעולם נראה כאילו הוא קיים בפני עצמו, כדבר נפרד.

וצריך להרגיש הצער ומרירות מזה. ולהשפיל ולהכניע גשמיות וחומריות הגוף שלא יהיה בבחי' יש ודבר נפרד.

וצריך להרגיש את הכאב והמרירות שבדבר, ולהשפיל ולהכניע את הגשמיות והגסות של הגוף, כדי שלא יהיה בבחינת יש ודבר נפרד.

על האדם לחוש כאב ומרירות לנוכח ההסתרה הזו. עליו להכניע את גסות הגוף, כדי שלא יראה את עצמו כמציאות עצמאית, נפרדת מה'.

(ועמ"ש מענין זה בד"ה בהעלתך את הנרות.¹⁹⁰ ובד"ה ואתה תצוה גבי כתית למאור.¹⁹¹ ועיין בס"ש"ב [בספר של בינונים] פכ"ט. ועמ"ש בד"ה אוסרי לגפן.¹⁹² ועי' זח"ג [זהר חלק ג] שלח קס"ח א' קרח קע"ח א' גבי ועבד הלוי הוא)^{193, 194}

(ראו מה שנכתב בעניין זה במאמר המתחיל "בהעלותך את הנרות", ובמאמר המתחיל "ואתה תצוה", בעניין "כתית למאור"; וראו ספר של בינונים, פרק כ"ט; וכן מה שנכתב במאמר המתחיל "קושר לגפן"; וראו זוהר, חלק ג', שלח, קס"ח א', [ו] קרח, קע"ח א', בעניין "ועבד הלוי הוא").

הסוגריים מביאים מקורות נוספים: המאמרים על "בהעלותך את הנרות" ועל "כתית למאור", כלומר שמן מזיתים כתושים; תניא, פרק כ"ט; המאמר על "קושר לגפן"; והזוהר בעניין "ועבד הלוי הוא".

ולכן תקנו בברכת ק"ש [קריאת שמע] אבינו אב הרחמן וכן בברכה ראשונה ברחמיך הרבים רחם עלינו לעורר רחמים רבים על גשמיות הגוף

ולכן תיקנו בברכת קריאת שמע "אבינו אב הרחמן", וכן בברכה הראשונה "ברחמיך הרבים רחם עלינו", כדי לעורר רחמים רבים על גשמיות הגוף.

לכן קבעו חכמים בברכות שלפני קריאת שמע בקשות לרחמים: "אבינו אב הרחמן" ו"ברחמיך הרבים רחם עלינו". בקשות אלה מעוררות רחמים רבים על הגוף הגשמי.

ובזה יכנע לבבו ויבא לקרות ק"ש [קריאת שמע] ואהבת בכל נפשך¹⁹⁵ ע"י התבוננות באחד בבחי' יחודו ית' שמבלעדי בחי' כתישה וביטוש הגוף לא יפעול התבוננות בנפש לבא מההעלם אל הגילוי להיות ואהבת בכל נפשך ממש.

ובכך ייכנע לבבו, ויבוא לקרוא קריאת שמע ולומר "ואהבת... בכל נפשך", מתוך התבוננות ב"אחד", בבחינת אחדותו ית'. שכן בלי בחינת כתישה וביטוש של הגוף, ההתבוננות לא תפעל בנפש להוציא אותה מן ההעלם אל הגילוי, כך שתהיה בה אהבה ממש "בכל נפשך".

הדבר מכניע את הלב, ואז ההתבוננות באחדות ה' שבקריאת שמע יכולה לצאת מן ההעלם אל הגילוי, כאהבה "בכל נפשך". בלי כתישת הגוף, ההתבוננות הייתה נשארת נסתרת ולא הייתה משפיעה על הנפש.

30 וכיצד תהיה התעוררות רחמים רבים על גשמיות הגוף מקדימים לומר המלך המרומם לבדו מאז פיי המלך שמבחי' מלך

וכיצד תתעורר רחמים רבים על גשמיות הגוף? תחילה אומרים: "המלך המרומם לבדו מאז". "המלך" פירושו שמבחינת מלך,

כיצד מעוררים רחמים רבים על הגוף? בברכה שלפני קריאת שמע אומרים תחילה: "המלך המרומם לבדו מאז", ו"מלך" מתייחס למידת המלכות של ה'.

היינו מדת מלכותו ית' חיים וקיימים כל הנבראים וכל העולמות כדכתיב מלכותך מלכות כל עולמים¹⁹⁶ ואין זה אלא בבחי' זיו והארה כו',

כלומר ממידת מלכותו ית' חיים וקיימים כל הנבראים וכל העולמות, ככתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים"; והדבר הוא רק בבחינת זיו והארה וכו'.

באמצעות מלכותו חיים וקיימים כל הנבראים וכל העולמות, ככתוב בתהילים: "מלכותך מלכות כל עולמים". אך אין זו אלא הארה וזיו של ה'.

אבל הוא לבדו ית' הוא המרום שאינו בגדר התלבשות להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] והוא המתנשא מימות עולם היינו ו"ק [וי קצוות] מעלה ומטה מזרח ומערב כו' והוא מתנשא מהם שאינו בגדר מקום

אבל הוא לבדו ית' הוא המרום, שכן אין הוא בגדר התלבשות באופן שיהיה ממלא כל עלמין. והוא המתנשא מימות עולם, כלומר מששת הקצוות — מעלה ומטה, מזרח ומערב וכו'; והוא מתנשא מעליהם, שכן אינו בגדר מקום.

ה' עצמו "לבדו הוא המרום": הוא למעלה מהתלבשות בעולמות כממלא כל עלמין. הוא "המתנשא מימות עולם" — מעל ששת כיווני המרחב, שכן הוא למעלה מגדר מקום.

כי אין ערוך לך אלא הוא ית' סכ"ע [סובב כל עלמין] מעלה ומטה שוין לפניו ית' ואציעה שאול הנך¹⁹⁷ גם חשך לא יחשיך ממך כחשכה כאורה¹⁹⁸ ואי לזאת ברחמיך

כי "אין ערוך לך", אלא הוא ית' סובב כל עלמין: מעלה ומטה שווים לפניו ית'. "ואציעה שאול הנך"; "גם חושך לא יחשיך ממך... כחשכה כאורה". ולכן: "ברחמיך

"אין ערוך לך": הוא סובב כל עלמין, ולפניו מעלה ומטה שווים. ככתוב בתהילים, גם בשאול הוא נמצא, והחושך כאור הוא לפניו; לכן אפשר לבקש ממנו "רחמים רבים".

הרבים רחם עלינו גם על בחי' הגשמיות שלא תהיה נראה יש ודבר בפ"ע [בפני עצמו] ונפרד מחמת שירדה בסתר המדרגה ובהסתר פנים והעלם אחר העלם כי לא שייך זה אלא בבחי' השתלשלות וסתר המדרגות שיש רוחניות וגשמיות,

הרבים רחם עלינו — גם על בחינת הגשמיות, שלא תיראה כיש וכדבר בפני עצמו, נפרד, מחמת שירדה להסתר המדרגות, בהסתר פנים ובהעלם אחר העלם. שכן הדבר שייך רק בבחינת השתלשלות ובהסתר המדרגות, שבהם יש רוחניות וגשמיות;

מבקשים רחמים גם על הגשמיות, שלא תיראה עוד כקיימת בפני עצמה ונפרדת מה'. מראית עין זו נובעת מהירידה בהשתלשלות העולמות, שבה המדרגות מסתירות את ה' ויש הבדל בין רוחניות לגשמיות.

אבל בבחי' סוכי' רוחניות וגשמיות שוין וכמשל העיגול שסובב מעלה ומטה שחלק העליון ממנו הוא עליון מאד וחלק התחתון הוא תחתון מאד ומקיף גי' בחי'

אבל בבחינת סובב כל עלמין רוחניות וגשמיות שוות. הדבר דומה לעיגול המקיף את מעלה ומטה: חלקו העליון גבוה מאד וחלקו התחתון נמוך מאד, ואף על פי כן הוא מקיף גם את בחינת

מבחינת סובב כל עלמין, הרוחניות והגשמיות שוות. הדבר דומה לעיגול המקיף הכול: חלקו העליון גבוה מאד וחלקו התחתון נמוך מאד, ואף על פי כן הוא מקיף את התחתון במידה שווה למקיף את העליון.

מטה וכך כתיב ומתחת זרועות עולם¹⁹⁹ וכתיב וימינו תחבקני²⁰⁰ כאדם החובק את חברו שמחבק ומקיף גם בחי' אחרים וחיצוניות שלו ולכך לפי שהוא המתנשא מימות עולם יכול להיות ברחמין הרבים רחם עלינו,

מטה. וכך כתוב: "ומתחת זרועות עולם"; וכתוב: "וימינו תחבקני" — כאדם המחבק את חברו, ומקיף בחיבוקו גם את גבו ואת צדו החיצוני. ולכן, מפני שהוא המתנשא מימות עולם, יכול להיות "ברחמין הרבים רחם עלינו".

כך אומרת התורה: "ומתחת זרועות עולם", ובשיר השירים נאמר: "וימינו תחבקני" — כמו חיבוק העוטף גם את הגב. מכיוון שה' למעלה מכל הממדים, רחמיו יכולים להגיע גם אל הגשמיות.

ולכן נקי' רחמים גדולים שנמשכים ומתפשטים גם למטה מטה אפילו בעוה"ז הגשמי, ועמ"ש סד"ה ואתה יגדל נא כח אדי²⁰¹ כו', ובברכה שניה אומרים גי' אבינו אב הרחמן כו' ולא נבוש כו' לעולם ועד. ולכן הם נקראים "רחמים גדולים", שכן הם נמשכים ומתפשטים גם למטה־מטה, אפילו בעולם הזה הגשמי. ועיין מה שכתוב בסוף המאמר המתחיל "ועתה יגדל נא כוח אדני" וכו'. ובברכה השנייה אומרים גם "אבינו אב הרחמן" וכו', "ולא נבוש" וכו', "לעולם ועד".

לכן הם נקראים "רחמים גדולים": הם מגיעים עד למטה, אפילו בעולם הזה הגשמי. גם בברכה השנייה שלפני קריאת שמע אומרים "אבינו אב הרחמן" ומבקשים "ולא נבוש לעולם ועד".

דהנה עדי"מ כשאדם עושה איזה דבר שטות ואח"כ בפתע פתאום רואה בן אדם שרואה אותו הרי הנה, לשם המחשה: אדם עושה מעשה שטות כלשהו, ולאחר מכן, לפתע פתאום, הוא רואה אדם שמביט בו,

כדי להסביר את הבקשה, אדמו"ר הזקן מביא משל. אדם עושה מעשה שטות, ולפתע מבחין שמישהו צופה בו.

תפול עליו בוש גדולה אפילו אם היה עושה דבר זה כשהוא לבדו בביתו לא היה בזה כדי בזיון מ"מ כשרואה שאחרים רואים אותו מתבייש מאד.

נופלת עליו בוש גדולה: אף שאילו היה עושה את הדבר הזה כשהוא לבדו בביתו, לא היה בכך משום חרפה גדולה, ככל זאת, כשרואה שאחרים רואים אותו, הוא מתבייש מאד.

הוא מתמלא בוש, אף שאותו מעשה, אילו נעשה לבדו בבית, לא היה מביש במיוחד. מה שגורם לו להתבייש הוא העובדה שרואים אותו.

31 וכך עד"מ הנה כעת השמים והארץ הגשמיים מעלימים ומסתירים אור ה' עד שנראה העולם ליש ודבר בפ"ע [בפני עצמו],

כך גם, בדרך משל: כעת השמים והארץ הגשמיים מסתירים ומעלימים את אור ה', עד שהעולם נראה כיש וכדבר בפני עצמו.

כך גם אצלנו: כעת השמים והארץ הגשמיים מסתירים את אור ה', והעולם נראה כאילו הוא קיים בפני עצמו; לכן איננו מתביישים במעשינו השטותיים.

אבל לע"ל [לעתיד לבוא] כתיב ונגלו כספר השמים²⁰² ולא יהיה עוד השמים והארץ בבחי' העלם והסתור פנים רק השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה²⁰³

אבל לעתיד לבוא נאמר: "השמים ייגולו כספר"; השמים והארץ כבר לא יהיו במצב של העלמת פנים והסתור, אלא יהיו "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה".

לעתיד לבוא השמים ייגולו "כספר" ולא יסתירו עוד דבר. יהיו "שמים חדשים וארץ חדשה".

ואזי יהיה גדול כח הבושה בהגלות נגלות אור הוי' וכן בהפרד הנפש מהגוף בגי'ע [בגן עדן] שתזכה לחזות בנועם²⁰⁴ ה' בגילוי זיו השכינה אזי יבוש ויכלם.

ואז יהיה כוח הבושה גדול, כאשר אור הוי' יתגלה בגלוי. וכך גם כשהנשמה נפרדת מן הגוף בגן עדן, וזוכה "לחזות בנועם הוי'" בהתגלות זיו השכינה — אז האדם יתבייש ויכלם.

כשהאור של ה' יתגלה בגלוי, הבושה תהיה גדולה. כך גם לאחר המוות, בגן עדן, כשהנשמה תראה את זיו השכינה, היא תתבייש במה שעשתה בזמן שנדמה שה' נסתר.

ואותה אנו מבקשים שלא נבוש לעולם ועד, (והנה הטעם שצ"ל התעוררות רחמים שע"ז דוקא נמשך ומתגלה בחי' כשמן הטוב.²⁰⁵

על כך אנו מבקשים שלא נבוש לעולם ועד. (והנה, הסיבה שצריכה להיות התעוררות רחמים היא שדווקא על ידה נמשכת ומתגלה הבחינה של "כשמן הטוב",

זאת הבקשה שלנו: "שלא נבוש לעולם ועד". בהמשך מוסבר מדוע התעוררות רחמים ממשיכה את "השמן הטוב".

היינו כי יג"מ [י"ג מדות] הרחמים יש בהם חיצוניות ופנימיות החיצוניות נמשל לשערות ונקי' י"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] והפנימיות הוא בחי' כשמן הטוב כו'. יורד על הזקן כמ"ש באד"ר [באדרא רבא] (קל"א א')

היא שיי"ג מידות הרחמים כוללות חיצוניות ופנימיות: החיצוניות נמשלת לשערות ונקראת י"ג תיקוני דיקנא, והפנימיות היא הבחינה של "כשמן הטוב" כו', "יורד על הזקן", כמו שכתוב באדרא רבא (קל"א א').

לי"ג מידות הרחמים יש חיצוניות ופנימיות. החיצוניות דומה לשערות, והיא י"ג תיקוני הזקן העליון; הפנימיות היא "השמן הטוב" היורד על הזקן. האדרא רבא מתארת שלושה עשר מעיינות של שמן משחה הזורמים דרך שלושה עשר התיקונים האלה.

ולכן ע"י התעוררות רחמים דוקא נמשך בחי' כשמן הטוב שע"י התעוררות רחמים נמשך שיתגלו פנימיות רחמים גדולים.

ולכן דווקא באמצעות התעוררות רחמים נמשכת הבחינה של "כשמן הטוב", שכן התעוררות הרחמים גורמת לכך שהפנימיות של הרחמים הגדולים תתגלה.

התעוררות רחמים מגלה את הפנימיות של הרחמים הגדולים. פנימיות זו היא "השמן הטוב".

ומה שנק' התעוררות רחמים בשם כתישה וביטוש הגוף כמשל כתישת הזיתים, הענין יובן ע"פ מ"ש במ"א בדי"ה קול דודי²⁰⁶ בענין הטעם שהמרור הוא בקו האמצעי מפני שבחי' רחמים לא שייך

ומה שהתעוררות רחמים נקראת בשם כתישה וחבטה של הגוף, בדומה לכתישת זיתים — הדבר יובן על פי מה שכתוב במקום אחר, במאמר הפותח במילים "קול דודי", בענין הטעם לכך שהמרור נמצא בקו האמצעי: מפני שהבחינה של רחמים שייכת

מדוע התעוררות רחמים נקראת "כתישה" של הגוף, כמו כתישת זיתים? המאמר על "קול דודי" מסביר מדוע המרור שעל הקערה בליל הסדר נמצא בקו האמצעי, קו הרחמים.

אלא במקום שחסר ומר לו ע"כ נמשך עליו מדת הרחמים וכמ"כ [וכמו כן] כאן שכדי שיעורר וימשיך גילוי י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] זהו דוקא ע"י כובד

רק במקום שבו חסר לו ומר לו, ולכן מידת הרחמים נמשכת אליו. וכך גם כאן: כדי לעורר ולהמשיך את גילוי י"ג מידות הרחמים, הדבר נעשה דווקא באמצעות כובד

רחמים שייכים רק למצב של חסרון ומרירות: הרחמים נמשכים אל מי שנזקק להם. כך גם כדי לעורר את י"ג מידות הרחמים, האדם זקוק ל"כובד ראש".

ראש ושיטעום מרירות בנפשו על ריחוקו מה' שירגיש היטב איך שחסר לו ורע ומר עזבו את²⁰⁷ ה' וזהו ענין הכתישה והביטוש להיות נשבר לבו בקרבו

שהוא ראש, ושיטעום מרירות בנפשו על ריחוקו מה', כך שירגיש היטב מה חסר לו, וש"רע ומר עזבו את הוי"ו. וזהו ענין הכתישה והביטוש: שלבו יישבר בקרבו.

עליו לטעום מרירות על ריחוקו מה' ולהרגיש בכירור מה חסר לו — ש"רע ומר עזבו את הוי"ו. זו הכתישה: לב נשבר בקרבו.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו²⁰⁸ ועי' בסשי"ב [בספר של בינונים] פכ"ט שעיי' יועיל לנפשו כו'

ולכן אמרו חז"ל: "כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו". ועיינו בספר של בינונים, פרק כ"ט, שדבר זה יועיל לנפשו וכו',

אדמו"ר הזקן קושר זאת לדברי חז"ל שאסור לרחם על מי שאין בו דעה: הרחמים מתעוררים כאשר האדם מודע לחסרונו. התניא, פרק כ"ט, מסביר כיצד מודעות זו מועילה לנפש.

בראיה חושיית כי בחי' ראייה נמשך מגילוי ח"ע [חכמה עילאה] שהוא בחי' שמן הנמשך ע"י הכתישה דייקא כני"ל ועמ"ש בד"ה בהעלותך בענין כי עין בעין נראה כו':

בראייה מוחשית; שכן בחינת הראייה נמשכת מגילוי חכמה עילאה, שהיא בחינת השמן הנמשך דווקא על ידי הכתישה, כנזכר לעיל. ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "בהעלותך" בעניין "כי עין בעין נראה" וכו'.

התניא מדבר על ראייה מוחשית כמעט. הראייה נמשכת מחכמה עילאה, ה"שמן" שנלחץ החוצה רק באמצעות כתישה; המאמר "בהעלותך" עוסק ב"עין בעין".

32 קיצור. אך כדי להיות האהוי"ר [האהבה ויראה] בלבד הוא ע"י כתישה וביטוש הגוף והתעוררות רחמים בשתים לפניו.²⁰⁹ שיהיה בחי' כלי תיקון.

סיכום. כדי שהאהבה והיראה יהיו בלבד, הדבר נעשה באמצעות כתישה והכאה של הגוף, והתעוררות רחמים בשתי הברכות שלפני קריאת שמע, כדי שתהיה בחינת כלי של תיקון.

הסיכום: האהבה והיראה מתיישבות בלב רק באמצעות כתישת הגוף והתעוררות רחמים בשתי הברכות שלפני קריאת שמע. כך נעשה הלב כלי הראוי לקבל.

וזהו כובד ראש. עונותי עברו ראשי.²¹⁰ וכן למעלה קלני מראשי.²¹¹ וגולה לי [לשון] גלות²¹² כו' וכיצד התעוררות רחמים מקדימים לומר המלך המרומם לבדו.

וזהו כובד ראש: "עונותי עברו מעל ראשי"; וכך גם למעלה: "כבד עליי ראשי"; ו"גולה" הוא מלשון גלות וכו'. וכיצד מתעוררים רחמים? תחילה אומרים: "המלך המרומם לבדו".

זהו "כובד ראש" של "עונותי עברו מעל ראשי", המקביל למעלה לאמירת השכינה "כבד עליי ראשי", ולקריאת "גולה" מלשון גלות. הרחמים מתעוררים כשאומרים תחילה: "המלך המרומם לבדו".

ואי לזאת ברחמיך הרבים רחם גם על הגשמיות. ולכן נקי רחמים גדולים. ובאהבת עולם אומר ג"כ אבינו אב הרחמן כו'

ולכן, "ברחמיך הרבים, רחם" גם על הגשמיות; ומשום כך הם נקראים "רחמים גדולים". וגם ב"אהבת עולם" אומרים: "אבינו, אב הרחמן" וכו'.

לכן מבקשים "ברחמיך הרבים" לרחם גם על הגשמיות, ורחמים אלה נקראים "רחמים גדולים". גם ב"אהבת עולם" אומרים: "אבינו, אב הרחמן".

ופי' ולא נבוש לעולם ועד וע"י ממשיכים בחי' כשמן הטוב²¹³ כו'. והטעם שהתעוררות רחמים נקי כתישה ע"ד מרור בקו האמצעי כו':

ופירוש "ולא נבוש לעולם ועד". ובאמצעותם ממשיכים את בחינת "כשמן הטוב" וכו'. והטעם לכך שהתעוררות רחמים נקראת כתישה הוא על דרך המרור שבקו האמצעי וכו'.

הסיכום מזכיר את הבקשה "ולא נבוש לעולם ועד", ואת העובדה שרחמים אלה ממשיכים את "השמן הטוב". התעוררות רחמים נקראת כתישה מאותו טעם שהמרור נמצא בקו האמצעי.

קטע 7 • ו 33-36

שני זיתים וגאולה

33 ז והנה בחי' כתישה וביטוש חומריות הגוף שהיא מבחי' הזיתים, יש שני זיתים אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה,²¹⁴ ימין ושמאל תפרוצי^{215, 216} ימין מקרבת²¹⁷ היא בחי' אהבה ושמאל דוחה היא בחי' יראה. 7. והנה, בבחינת הכתישה והביטוש של גסות הגוף, שהיא מבחינת הזיתים, יש שני זיתים: "אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה"; "ימין ושמאל תפרוצי". "ימין מקרבת" — זו בחינת אהבה, ו"שמאל דוחה" — זו בחינת יראה.

החלק השביעי מסביר מדוע יש שני זיתים, אחד מימין הגולה ואחד משמאלה. הימין מסמלת אהבה — "ימין מקרבת" — והשמאל מסמלת יראה — "שמאל דוחה".

כי יש בחי' זית המוציא שמן הוא הביטול זה והכנעה זו כדי לבא לבחי' ואהבת ככל לבכך²¹⁸ והוא בחי' רצוא.

כי יש בחינה של זית המוציא שמן — ביטול והכנעה אלה — כדי להגיע לבחינת "ואהבת ככל לבכך"; וזו בחינת רצוא.

זית אחד מוציא את שמן הביטול וההכנעה, המוביל לאהבה "בכל לבכך". זו בחינת רצוא — ריצת הנשמה אל ה'.

ויש בחיי זית לבא לבחי' יראה והוא בחי' שוב, ועמ"ש בביאור ע"פ כה תברכו²¹⁹ בענין והם מדקדקים על עצמם עד כזית²²⁰

ויש בחינה של זית [שמביאה] לבחינת יראה, וזו בחינת שוב. ועיין במה שנכתב בביאור על הפסוק "כה תברכו", בעניין "והם מדקדקים על עצמם עד כזית".

הזית האחר מביא ליראה, שהיא בחינת שוב — חזרת הנשמה למקומה ולתפקידה. המאמר על "כה תברכו" קושר זאת לדברי הגמרא שישאל מדקדקים עם עצמם עד כזית, ואומרים ברכת המזון גם על כמות קטנה של אוכל.

(ובמדרש שמות רבה פט"ו [פרק ט"ו / פרשה ט"ו] שני בני היצהר^{221, 222} הם משה ואהרן וע' בבראשית רבה סי"א' בחוקותי פל"ו וע' בזה"ב [בזהר חלק ב'] וארא דכ"ז א' בפסוק הוא אהרן ומשה^{223, 224} ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם בשם האוצ"ח [האוצרות חיים] ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] פ' אמור דק"ב סע"ב [סוף עמוד ב] איתא באוצ"ח [באוצרות חיים] כו' ועמ"ש בדי"ה קול דודי גבי מדלג ומקפץ²²⁵),

(ובמדרש שמות רבה, פרק ט"ו: "שני בני היצהר" הם משה ואהרן; ועיין בבראשית רבה, בסוף פרשת בחוקותי, פרק ל"ו; ועיין בזהר חלק ב', וארא, דף כ"ז ע"א, על הפסוק "הוא אהרן ומשה", ובמקדש מלך שם בשם אוצרות חיים; וברמ"ז, פרשת אמור, דף ק"ב סוף ע"ב, מובא מאוצרות חיים וכו'; ועיין במה שנכתב במאמר המתחיל "קול דודי", בעניין "מדלג ומקפץ").

הסוגריים מוסיפים מקורות: המדרש מזהה את "שני בני היצהר" שבזכריה כמשה ואהרן, והזהר על הפסוק "הוא אהרן ומשה" ומפרשו דנים בשניהם יחד. מובא גם מראה מקום למאמר על "קול דודי", בעניין שהי' "מדלג ומקפץ".

והוא בחי' ודברת במ²²⁶ במ דייקא דהיינו כמ"ש למעלה הדברים האלה אשר אנכי מצו²²⁷ אנכי ממש וזו בחינת "ודברת במ" — "כס" דווקא; כלומר, כפי שנכתב למעלה: "הדברים האלה אשר אנכי מצו²²⁷ — אנכי ממש,

הזית של היראה הוא בחינת "ודברת במ", בדגש על "בם": הדברים ש"אנכי מצו²²⁷ — דבריו של ה' עצמו.

דהיינו להיות הדבור בד"ת [בדברי תורה] הוא בחי' ביטול ודברי אשר שמת' בפ"ך²²⁸ ודברי ממש התקשרות מחשבה במחשבה דבור בדבור כו'.

כלומר, שהדיבור בדברי תורה יהיה בבחינת ביטול, ו"ודברי אשר שמת' בפ"ך" — דבריי ממש: התקשרות מחשבה במחשבה, דיבור בדיבור וכו'.

הדיבור בדברי תורה צריך להיות מעשה של ביטול, כך ש"ודברי אשר שמת' בפ"ך" יהיו באמת דבריו של ה'. מחשבתו ודיבורו של האדם מתקשרים במחשבתו ובדיבורו של ה'.

34 והנה ברכות ס"פ אמור שם פ"י ג"כ וגולה על ראשה לשון גאולה²²⁹ היינו מבחי' כובד ראש הנ"ל שקודם התפלה יומשך בחי' וגאולה על ראשה וזהו ענין סמיכת גאולה לתפלה.

והנה, במדרש רבה, בסוף פרשת אמור, מפרשים גם את "וגולה על ראשה" כביטוי לגאולה: כלומר, מן הבחינה של כובד ראש שהוזכרה לעיל, הקודמת לתפילה, נמשכת הבחינה של "וגאולה על ראשה". וזהו ענין סמיכת גאולה לתפילה.

גם המדרש דורש את "גולה" כביטוי ל"גאולה". מתוך "כובד ראש" שלפני התפילה באה הגאולה, ולכן ברכת הגאולה סמוכה מיד לתפילת העמידה.

ותוספת האלף שעל ידו נעשה מבחי' גולה בחי' גאולה זהו ע"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] אל תקרי מה אלא מאה הוא המשכת סוכ"ע בחי' אלף שהוא פלא שנמשך במלכות ארוממך אלקי המלך.²³⁰

והוספת האל"ף, שבאמצעותה הבחינה של גולה נעשית לבחינה של גאולה, היא על דרך מאמר חז"ל: "אל תקרי מה אלא מאה". זהו המשכה של סוכב כל עלמין, הבחינה של אל"ף, שהיא פלא, אל מלכות: "ארוממך, אלקי המלך".

גולה וגאולה נבדלות באות אחת, אל"ף, שאותיותיה מצטרפות למילה "פלא": זהו האור המקיף הנמשך אל מלכות, כמו בפסוק "ארוממך, אלקי המלך". הדבר דומה למאמר חז"ל "אל תקרי מה אלא מאה": הוספת אל"ף הופכת את "מה" ל"מאה".

35 והיינו ע"י מאה ברכות.²³¹ וכך בחי' זו זהו ענין גאולה. וכמו ביצ"מ [ביציאת מצרים] ע"י שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים

וזה נעשה באמצעות מאה הברכות. בחינה זו היא ענין של גאולה, כמו ביציאת מצרים, כאשר מלך מלכי המלכים נגלה אליהם,

המשכת אור זו נעשית באמצעות מאה הברכות שיהודי אומר בכל יום. זהו עניינה של גאולה: ביציאת מצרים מלך מלכי המלכים נגלה לישראל.

הקב"ה שע"יז וגאלם ועמ"ש בד"ה נאו לחייך בתורים²³² בפ"י הפסוק כה אמר ה' צבאות כו' אני ראשון ואני אחרון²³³ ע"ש. וענין בחי' זו בנפש בעבודה.

הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך "וגאלם". ראו גם את הנכתב במאמר המתחיל "נאו לחייך בתורים", בביאור הפסוק "כה אמר ה' צבאות וכו'", "אני ראשון ואני אחרון"; עיינו שם. ועניינה של בחינה זו בנפש, בעבודת ה',

באמצעות אותה התגלות "וגאלם". ההפניה היא למאמר על "נאו לחייך בתורים", בביאור הפסוק "אני ראשון ואני אחרון". כעת פונה אדמו"ר הזקן לעסוק בגאולה בעבודת ה' של האדם עצמו.

היינו צאת פנימיות נקודת הלב שהיתה בבחי' גלות ושביה תוך תאוות נפש הבהמית ועתה יוצאה ועולה למעלה לדבקה בו בתשוקה עזה כמ"ש באג"ה [באגרת הקודש] סי' ד':

הוא יציאת הנקודה הפנימית שכלב, שהייתה במצב של גלות ושבי בתוך תאוות הנפש הבהמית, וכעת היא יוצאת ועולה למעלה כדי לדבוק בו בתשוקה עזה, כפי שנכתב באגרת הקודש, סימן ד'.

בנפש, הגאולה היא יציאתה לחופשי של הנקודה הפנימית שכלב, שהייתה שביה בתאוות הנפש הבהמית, ועלייתה כדי לדבוק בה בתשוקה עזה. אגרת הקודש, סימן ד', מבאר עניין זה.

36 קיצור. שיש ב' בחי' זיתים. א' המוציא שמן לבא לבחי' אהבה ורצוא ויש זית הממשיך בחי' יראה ושוב בחי' ודברת במ' ²³⁴ וענין שמבחי' וגולה נמשך סמיכת גאולה לתפלה:

סיכום. יש שתי בחינות של זיתים: האחד מפיק שמן, כדי להגיע לבחינת אהבה ורצוא; ויש זית שממשיך את בחינת היראה והשוב, בחינת "ודברת במ'". והעניין הוא שמבחינת "וגולה" נמשכת סמיכת גאולה לתפלה.

הסיכום: יש שני זיתים — האחד מפיק את שמן האהבה והרצוא, והאחר ממשיך את היראה והשוב, שהם בחינת "ודברת במ'". ומבחינת "וגולה", הנקראת גאולה, נמשכת סמיכת גאולה לתפלה.

קטע 8 • 37-42

עול המצוות והזהב

37 ח וכו' [וכל זה] היא פרשה ראשונה שבק"ש [שבקריאת שמע] שהוא בחי' קבלת עול מלכות שמים כדי שאח"כ יקבל עליו עול מצות ²³⁵ פי' עול מצות שהמצוות הן עול על האדם לקיים מצות המלך

ח. כל זה הוא החלק הראשון של קריאת שמע, שהוא בחינת קבלת עול מלכות שמים, כדי שלאחר מכן יקבל עליו עול מצוות. פירוש "עול מצוות" הוא שהמצוות הן עול המוטל על האדם, כדי לקיים את ציווי המלך.

החלק השמיני מתחיל. כל הדברים האלה היו החלק הראשון של קריאת שמע — קבלת עול מלכות שמים, המכינה לקבלת עול המצוות: המצוות הן עול, ציווי של מלך.

כי הגם שהמצוות הן רצון העליון ב"ה ונמשך מהם תענוג עליון, מ"מ צריך לקיים אותם מצד גזירות המלך בבחי' ביטול ג"כ כמ"ש בד"ה ועתה יגדל נא כח ²³⁶

אף שהמצוות הן רצונו העליון יתברך ונמשך מהן תענוג עליון, בכל זאת יש לקיים אותן משום שהן גזרות המלך, מתוך ביטול גם כן, כפי שמבואר במאמר המתחיל "ועתה יגדל נא כוח".

אף שהמצוות הן רצון ה' ויש בהן תענוג עליון, על האדם לקיים אותן משום שהמלך ציווה עליהן, מתוך ביטול. הדבר מוסבר במאמר על הפסוק "ועתה יגדל נא כוח".

והיינו שכמו שבקבלת עול מלכות שמים יש בי בחינות כך יש בקבלת עול מצות בי בחי' וזהו ענין דחילו ורחימו רחימו ודחילו.

כלומר, כשם שבקבלת עול מלכות שמים יש שתי בחינות, כך יש שתי בחינות גם בקבלת עול מצוות. וזהו ענין "יראה ואהבה" [ו] "אהבה ויראה".

כשם שבקבלת עול מלכות שמים יש שתי בחינות — אהבה ויראה — כך גם בקבלת עול המצוות. זהו הסדר הכפול "יראה ואהבה" ו"אהבה ויראה".

38 והנה כתיב שבעה ושבעה מוצקות²³⁷ ב"פ [בי פעמים] שבעה כי לכל נר יש בי מוצקות שמציקות וממשיכות בנרות, מוצק אי הוא שמן מבחי' השני זיתים, ומוצק הב' הוא מ"ש המריקים מעליהם הזהב²³⁸ והוא בחי' שמחה של מצוה

והנה נאמר "שבעה ושבעה מוצקות" — פעמיים שבעה, כי לכל נר יש שני מוצקות, היוצקים וממשיכים [שמן] אל הנרות. המוצק הראשון הוא שמן מבחינת שני הזיתים; והמוצק השני הוא מה שנאמר "המריקים מעליהם הזהב", והוא בחינת שמחה של מצווה.

זכריה ראה "שבעה ושבעה מוצקות" — שני מוצקות לכל נר. מוצק אחד מביא שמן משני הזיתים; המוצק השני מביא את ה"זהב" שענפי הזית מריקים מתוכם, והוא שמחת המצווה.

כי זהב הוא בחי' שמחה וחדוה כמ"ש מצפון זהב יאתה²³⁹ ועל שמחה של מצוה הוא מ"ש ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה²⁴⁰ כו'

כי זהב הוא בחינת שמחה וחדוה, כמו שנאמר "מצפון זהב יאתה". ועל שמחת המצווה נאמר "ונתתי מטר ארצכם בעתו, יורה" וכו',

הזהב מסמל שמחה, כמו שנאמר "מצפון זהב יאתה". החלק השני של קריאת שמע, "ונתתי מטר ארצכם בעתו", מדבר על שמחת המצווה.

להיות קבלת המצות בגילה בחדוה בנועם²⁴¹ ה' והוא מ"ש באמת ויציב ונכון ונעים וטוב ויפה, כדי שקבלת המצוות תהיה בגילה, בשמחה, ב"נועם הוי"י". וזהו שנאמר בברכת אמת ויציב: "ונכון ונעים וטוב ויפה".

כך מקבלים את המצוות בגילה ובשמחה, ב"נועם הוי"י". הברכה שלאחר קריאת שמע אומרת זאת גם היא: "ונעים וטוב ויפה".

ולכן כפי שניה של ק"ש [קריאת שמע] לא כתיב בכל מאדך²⁴² כמו כפי ראשונה כי כפי ראשונה הוא ממטה למעלה ולכן נאמר בכל מאדך

ולכן בפרשה השנייה של קריאת שמע לא נאמר "בכל מאדך", כפי שנאמר בפרשה הראשונה. כי בפרשה הראשונה העבודה היא מלמטה למעלה, ולכן נאמר "בכל מאדך";

לכן בפרשה השנייה של קריאת שמע לא נאמר "בכל מאדך", כפי שנאמר בראשונה. הפרשה הראשונה היא עלייה מלמטה, שבה הנשמה חורגת מגבולותיה — "בכל מאדך".

אבל כפי שניה הוא להיות דוקא גילוי התענוג והשמחה של מצוה בקיום המצות מבלי גבול הנפש להיות שש ועלז בה' מחמת שנעים וטוב כו'.

אבל בפרשה השנייה הכוונה היא דווקא לגילוי התענוג והשמחה של המצווה בקיום המצוות, למעלה מגבולות הנפש: לשמוח ולעלוז בה' משום שנעים וטוב וכו'.

הפרשה השנייה עוסקת בגילוי התענוג והשמחה של המצווה בעת קיומה — שמחה שלמעלה מגבולות הנפש. האדם שמח ועלז בה' משום שהמצווה נעימה וטובה.

39 וזהו והחכמה תחיה²⁴³ כו' שהתורה שהיא בחי' חכמה בחי' ביטול שבפ' ראשונה שבק"ש [שבקריאת שמע]

ודברת במ²⁴⁴ מביאים לידי גילוי השמחה והתענוג שבפ' שניה היא שמחה של מצוה כו'.

וזהו [פירוש] "והחכמה תחיה" וכו': התורה, שהיא בחינת חכמה וביטול שבפרשה הראשונה של קריאת שמע, "ודברת במ", מביאה לידי גילוי את השמחה והתענוג שבפרשה השנייה — שמחה של מצווה וכו'.

אדמו"ר הזקן מפרש כעת את "החכמה תחיה בעליה" דרך שתי הפרשיות של קריאת שמע. התורה, שהיא חכמה, כשהיא נאמרת מתוך הביטול של הפרשה הראשונה — "ודברת במ" — מביאה לידי גילוי את השמחה והתענוג שבפרשה השנייה, שמחת המצווה.

ולכן אע"ג [אף על גב] שהמצות הן בשרשן למעלה מהתורה ונקי' בעליה שהרצון עליון הוא למעלה מהחכמה אעפ"כ [אף על פי כן] למטה החכמה תחיה את המצות להיות בחי' שמחה של מצוה וגילוי התענוג עליון בקיום המצוה.

ולכן, אף שהמצוות בשורשן למעלה מן התורה ונקראות "בעליה", כי הרצון העליון למעלה מן החכמה, בכל זאת למטה החכמה מחיה את המצוות, כך שתהיה בהן בחינת שמחת מצווה וגילוי התענוג העליון בקיום המצווה.

בשורשן המצוות גבוהות מן התורה, משום שהן רצון ה', שלמעלה מן החכמה; משום כך הן נקראות "בעליה" של התורה. ובכל זאת, בעבודתו של האדם למטה, חכמת התורה היא שמחיה את המצוות, מכניסה בהן שמחה ומגלה את התענוג העליון שבעשייתן.

(לפי זה) **פ"י תח"י כמו להחיות בהן נפש כל חי דהפ"י פקוח נפש ותענוג וכמ"ש בדי"ה וידעת היום**²⁴⁵ **גבי פ"י וצדיק באמונתו יחיה**.²⁴⁶

(לפי זה, "תחיה" פירושו כמו "להחיות בהם נפש כל חי", שפירושו פקוח נפש ותענוג; וכמו שמבואר במאמר המתחיל "וידעת היום", בעניין פירוש "וצדיק באמונתו יחיה").

כאן נפתח מאמר מוסגר ארוך. "להחיות" פירושו לרענן ולענג את הנפש, כמו בברכה שלאחר האכילה, שבה נאמר שה' ברא דברים "להחיות בהם נפש כל חי". המאמר על "וידעת היום" מוכא כדי לבאר באותו אופן את משמעות "יחיה" בפסוק "וצדיק באמונתו יחיה".

ועי"ל [ועוד יש לומר] **בענין והחכמה תחיה את המצות הנק' בעליה דהא בגמרא רפ"ו דברכות משמע שפ' והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי**²⁴⁷ **עדיין לא נק' עושים רצונו של מקום**²⁴⁸ **כדבעי ומבואר הטעם במ"א לפי שלא נאמר בה בכל מאודך**.²⁴⁹

ועוד יש לומר בעניין "והחכמה תחיה את המצוות", הנקראות "בעליה": שהרי בגמרא, בתחילת פרק ו' בברכות, משתמע שהפרשה "ויהיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי" עדיין אינה נקראת "עושים רצונו של מקום" כראוי; והטעם מבואר במקום אחר — משום שלא נאמר בה "בכל מאודך".

הסבר נוסף לאופן שבו החכמה "מחיה" את המצוות. בתחילת הפרק השישי של ברכות הגמרא מביאה את "ואספת דגנך", מן הפרשה השנייה של קריאת שמע, ביחס לזמן שבו ישראל אינם עושים את רצונו של מקום. מכאן שפרשה זו עדיין אינה מבטאת באופן מלא "עשיית רצונו", והטעם, המבואר במקום אחר, הוא שלא נאמר בה "בכל מאודך".

אי"כ הרי ע"י בחי' בכל מאדך שבפ' ראשונה דק"ש [דקריאת שמע] **שהיא קבלת עול מלכות שמים נמשך מעלה יתירה בקיום המצות להיות נק' עושים רצונו של מקום וזהו ענין החכמה שבה**
אם כן, הרי שבאמצעות בחינת "בכל מאודך" שבפרשה הראשונה של קריאת שמע, שהיא קבלת עול מלכות שמים,
נמשכת מעלה יתרה בקיום המצוות, כך שהן נקראות "עושים רצונו של מקום". וזהו ענין החכמה שבה,

נמצא ש"בכל מאודך", שנאמר רק בפרשה הראשונה, כלומר קבלת עול מלכות שמים, מוסיף מעלה בקיום המצוות, עד שהן נעשות כאמת "עושים רצונו של מקום". אדמו"ר הזקן מכנה זאת החכמה שבפרשה הראשונה.

ועל ידה נמשך בחי' בכל מאדך כנ"ל בענין וגולה על ראשה²⁵⁰ **היא תח"י בעליה שהם המצוות. וביאור הענין היינו כמ"ש במ"א שבמצות יש ב' בחי' הא' מה שנמשך בבחי' אור מקיף ונק' לבושים.**

ועל ידה נמשכת בחינת "בכל מאודך", כנזכר לעיל בענין "וגולה על ראשה"; והיא "תחיה בעליה", שהן המצוות. וביאור הענין: כמו שמבואר במקום אחר, שבמצוות יש שתי בחינות. הראשונה היא מה שנמשך בבחינת אור מקיף ונקרא לבושים.

החכמה הזאת — ההתבוננות בקריאת שמע, שנקראה קודם "וגולה על ראשה" של המנורה — מביאה לידי "בכל מאודך", וכך היא "מחיה את בעליה", כלומר את המצוות. כדי להסביר זאת הוא מביא מאמר אחר: במצוות יש שתי בחינות, והראשונה היא אור מקיף, הנקרא לבושים, משום שכמו בגדים הוא מקיף את האדם ואינו נכנס לתוכו.

הב' מה שנמשך ומאיר מבחי' מקיף זה לתוך הא"פ [האור פנימי] בבחי' פנימיות ועל המשכה זו שבפנימיות נק' עושין רצונו של מקום²⁵¹ שממשיכים הגילוי בפנימיות בבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הנק' מקום מקומו של עולם כו'

השנייה היא מה שנמשך ומאיר מבחינת המקיף הזה אל תוך האור הפנימי, בבחינת פנימיות. ועל המשכה פנימית זו נאמר "עושים רצונו של מקום": הם ממשיכים את הגילוי פנימה, אל בחינת ממלא כל עלמין, הנקראת "מקום" — מקומו של עולם וכו'.

הבחינה השנייה היא האור המאיר מן האור המקיף אל תוך האור הפנימי, כך שהוא נקלט בפנים. משום שהמשכה פנימית זו מביאה את גילוי ה' אל ממלא כל עלמין, הנקרא "מקום" מפני שה' הוא "מקומו של עולם", היא נקראת "עושים רצונו של מקום".

וזהו ע"י והחכמה תחיה החיות הוא שיומשך בגילוי להאיר בבחי' פנימיות כמו כי הדם הוא הנפש²⁵² כו'. גם י"ל [יש לומר] ע"ד מ"ש כי נר מצוה²⁵³ כו' ודרך חיים.

וזהו על ידי "והחכמה תחיה": חיות פירושה שהיא נמשכת בגילוי ומאירה בבחינת פנימיות, כמו "כי הדם הוא הנפש" וכו'. עוד אפשר לומר בדרך המבוססת על מה שנאמר "כי נר מצוה" וכו', "ודרך חיים".

זהו פירוש "החכמה תחיה": החיות היא אור הנמשך בגילוי ומאיר בפנים, כפי שהנפש מתקיימת בדם — "כי הדם הוא הנפש". פירוש נוסף נסמך על הפסוק "כי נר מצוה... ודרך חיים".

הרי דרך חיים הוא למעלה מהמצוה עצמה וע"ז נאמר והחכמה תחיה בעליה. ומכ"ז [ומכל זה] יובן מ"ש ברכות נשא פ"ג (ד' רנ"ב ד') ע"פ כלך יפה רעיתי²⁵⁴ לפי שירמיה אומר כסף נמאס^{255, 256} כו'

הרי "דרך חיים" נמצאת למעלה מהמצוה עצמה, ועל כך נאמר: "והחכמה תחיה בעליה". מכל האמור יובן מה שנאמר במדרש רבה, נשא, פרק י"ג (דף רנ"ב ע"ד), על הפסוק "כולך יפה רעיתי": "לפי שירמיה אומר: כסף נמאס" וכו',

בפסוק הזה "דרך חיים" באה מעבר למצוה עצמה, וחיים נוספים אלה הם מה שהחכמה מעניקה "לבעליה". מכל האמור, אומר אדמו"ר הזקן, אפשר להבין את המדרש שהובא בתחילת המאמר, המציב את ירמיהו, שכינה את ישראל "כסף נמאס", כנגד זכריה.

בא זכריה ואמר מנורת זהב כולה כו' וי"ל [ויש לומר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ברכות פ' תרומה וזאת התרומה זהב²⁵⁷ זו בכל²⁵⁸ שנאמר רישא דדהבא.²⁵⁹

בא זכריה ואמר: "מנורת זהב כולה" וכו'. ויש לומר [שזה] על פי מה שנאמר במדרש רבה, פרשת תרומה: "וזאת התרומה... זהב" — זו בכל, שנאמר: "רישא דדהבא".

לעומתו, זכריה ראה "מנורת זהב כולה". אדמו"ר הזקן קושר זאת למדרש אחר, הדורש את הזהב שבתרומה למשכן כבכל — "רישא דדהבא" שבצלם בחלומו של נבוכדנצר, כפי שדניאל פירש אותו.

40 ולכאורה תמוה דרישא דדהבא²⁶⁰ זהו כתר דקליפה שהרי קאי על נבוכדנצר שהחריב את בית המקדש

ומה ענין לזהב דתרומה

ולכאורה הדבר תמוה: "ראש של זהב" הוא כתר של קליפה, שהרי הכוונה לנבוכדנצר, שהחריב את בית המקדש; מה אפוא הקשר לזהב התרומה?

השאלה היא ש"ראש של זהב" הוא הנקודה העליונה, ה"כתר", של הכוחות המתנגדים לקדושה — הקליפה, שכן הכוונה לנבוכדנצר, מלך בבל, שהחריב את בית המקדש. כיצד אפשר להשוות אותו לזהב שבני ישראל תרמו למשכן?

אך כמ"ש ברבות ס"פ מצורע בירושלים לא קיימתם מצות זיבה²⁶¹ כו' עד על אותה שעה אומר כולך יפה רעיתי²⁶² כו' וזהו ע"ד מ"ש במ"א ע"פ

אלא [הדבר הוא] כפי שנאמר במדרש רבה, בסוף פרשת מצורע: "בירושלים לא קיימתם מצוות זיבה" וכו', עד: "על אותה שעה נאמר: 'כולך יפה רעייתי' וכו'. והדבר דומה למה שמבואר במקום אחר על הפסוק

התשובה נפתחת במדרש על סוף פרשת מצורע. כאשר יהויכין המלך היה שבוי בבבל, הוא ואשתו שמרו על דיני טהרת המשפחה, וה' אמר: "בירושלים לא קיימתם מצוות זיבה, ועכשיו אתם מקיימים אותה"; על אותה שעה נאמר: "כולך יפה רעייתי". אדמו"ר הזקן משווה זאת למה שמבואר על הפסוק "כי נער ישראל".

כי נער ישראל²⁶³ כו' וממצרים קראתי לבני כמשל בן נער שכל זמן שמראה לו אביו אהבתו כו' מתרחב בנפשו כו'

"כי נער ישראל" וכו', "וממצרים קראתי לבני": כמו במשל של בן צעיר, שכל זמן שאביו מראה לו אהבה וכו', הוא מתרברב בנפשו וכו';

הפסוק אומר: "כי נער ישראל... וממצרים קראתי לבני". בן צעיר, כל עוד אביו מראה לו אהבה, נעשה גאה ונועז.

אכן אם אביו גוער בו ודוחהו חוץ לביתו כו' אזי מתעורר ומתגלה אהבת הבן אל אביו.

אבל אם אביו גוער בו ודוחק אותו אל מחוץ לביתו וכו', אז אהבת הבן לאביו מתעוררת ומתגלית.

כאשר אביו גוער בו ושולח אותו מחוץ לבית, אהבתו הנסתרת של הבן לאביו מתעוררת ונעשית גלויה.

41 וצועק במר נפשו כו' וזהו שלפי שנער ישראל ע"כ ע"י מצרים קראתי לבני²⁶⁴ ופרעה הקריב²⁶⁵ כו'.

והוא זועק במרירות נפשו וכו'. וזהו פירוש הדברים: דווקא משום ש"ישראל נער", על כן באמצעות מצרים "קראתי לבני"; ו"פרעה הקריב" וכו'.

לאחר ששולחים אותו מעל פניו, הבן זועק במרירות נפשו. כך גם, משום שישראל היו "נער", ה' עשה אותם לבנו באמצעות מצרים; ו"פרעה הקריב" — רדיפתו על הים גרמה לישראל לזעוק אל הוי', כפי שנאמר בהמשך אותו פסוק.

וזהו שדוקא עיי גלות בכל נעשה מנורת זהב²⁶⁶ וכמ"ש צמאה לך נפשי²⁶⁷ כו' בארץ ציה דוקא כמ"ש במ"א בדי"ה

וזהו הסיבה שדוקא באמצעות גלות בכל נעשה מנורת זהב; וכפי שנאמר: "צמאה לך נפשי וכו', "בארץ ציה" דוקא, כפי שמוסבר במקום אחר במאמר המתחיל

בדומה לך, דוקא גלות בכל היא שהפכה את ישראל למנורת זהב. לכן נאמר בפסוק: "צמאה לך נפשי... בארץ ציה" — צימאון הנשמה להי מורגש במיוחד בארץ יבשה ועייפה.

להבין ענין יו"ט [יום טוב] שני. וגם כמ"ש ע"פ בשלח פרעה²⁶⁸ כו' לכן עיי' ביררו רישא דדהבא.²⁶⁹ ונעשו מנורת זהב.

"להבין ענין יום טוב שני". וכן כפי שמוסבר על הפסוק "בשלח פרעה" וכו'. לכן, באמצעות זאת, ביררו את "רישא דדהבא" ונעשו מנורת זהב.

הקורא מופנה למאמר "להבין ענין יום טוב שני" — יום טוב הנחוג רק מחוץ לארץ ישראל — וכן להסבר על הפסוק "בשלח פרעה". באמצעות הגלות ביררו ישראל את "רישא דדהבא": הפרידו את הטוב שבכלל והעלו אותו, וכך נעשו מנורת זהב.

אמנם מ"מ עיקר בחי' זו קא אלע"ל [על לעתיד לבוא] שיאמרו ליצחק כי אתה אבינו^{270, 271} כמעלת הזהב כו':

אולם בכל זאת, בחינה זו שייכת בעיקר לעתיד לבוא, כשיאמרו ליצחק: "כי אתה אבינו", בדומה למעלת הזהב וכו'.

ובכל זאת, בחינה זו שייכת בעיקר לעתיד לבוא. הגמרא מספרת שאז יצחק ימליץ טוב על ישראל, והם יאמרו לו: "כי אתה אבינו"; זהו "כמעלת הזהב".

42 קיצור. וכ"ז [וכל זה] קבלת עול מלכות שמים ואח"כ צ"ל עול מצות²⁷² עול דוקא. שבעה ושבעה מוצקות²⁷³ לכל נר שני מוצקות אחד ממשיך השמן מבחי' השני זיתים לבוא לבחי' רצוא ושוב²⁷⁴ ומוצק ב' ממשיך הזהב

סיכום. כל זה הוא קבלת עול מלכות שמים, ולאחר מכן צריכה לבוא קבלת עול מצוות — עול דוקא. "שבעה ושבעה מוצקות": לכל נר שני מוצקות. מוצק אחד ממשיך את השמן מבחינת שני הזיתים, כדי להגיע לבחינת רצוא ושוב; והמוצק השני ממשיך את הזהב,

סיכום החלק השמיני: כל האמור לעיל הוא קבלת עול מלכות שמים, ולאחריה צריכה לבוא קבלת עול מצוות, הנשמרות דוקא כ"עול". לכל נר שני מוצקות: אחד מביא את השמן משני הזיתים ומוביל את הנשמה לרצוא ושוב — ריצה קדימה באהבה וחזרה ביראה — והשני מביא את הזהב.

והוא שמחה של מצוה. וזהו והחכמה המביאה לקבלת עול מלכות שמים היא תחיה בעליה²⁷⁵ שהם המצות:

והוא שמחת המצווה. וזהו [פירוש]: "והחכמה", המביאה לקבלת עול מלכות שמים, "תחיה בעליה" — שהן המצוות. | הזהב הוא שמחת המצווה. החכמה המביאה אדם לקבלת עול מלכות שמים היא שמחה את בעליה — המצוות.

בעבודה

לפני שאדם מקבל על עצמו את המצוות, עליו לקבל תחילה את מלכות ה' בקריאת שמע, להתבונן באחדותו "בכל מאודך", ולתת ללב להיכבד מתוך תחושת הריחוק שלו מה' ומתוך בקשת רחמיו. אחר כך עליו לקיים את המצוות הן כעול — ציווי המלך — והן בשמחה, שהיא התענוג הגלוי שבמצווה; התורה הנלמדת בביטול היא שנותנת להן חיות. והריחוק והגלות, כמו אצל בן שנשלח מבית אביו, הם המקום שבו אהבתה הנסתרת של הנשמה יכולה להתגלות.

שאלות לשיחה

1. איך יכולה "מנורת הזהב כולה" של זכריה לתאר את ישראל כבר עכשיו, כאשר ירמיהו ויחזקאל דיברו על כסף וסיגים?
2. מדוע הנשמות נמשלות לכלי של הנר, המצוות לשמן ולפתילה שלו, והתורה לאורו?
3. מדוע שמחת המצווה היא "יותר מריבוי כל", וגדולה אפילו מש"י עולמות של שכר?
4. כיצד כתישת הזיתים והבקשה לרחמים לפני קריאת שמע מכינות את הלב לאהבה וליראה?
5. מדוע יש לקיים את המצוות הן כ"עול" והן בשמחה, וכיצד החכמה "נותנת להן חיים"?

הערות

פסוקה 1

1 "נר הוי נשמת אדם". זו הוכחתו של אדמו"ר הזקן לכך שנרות המנורה הם נשמות.

Proverbs 20:27 משלי כ':כ"ז

נר ה' נשמת אדם חפש כל-חַדְרֵי-בָטֶן:

The spirit of man is the lamp of the L-RD, searching all the inward parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 שבעה רועים

בין הסימנים לביאת המשיח, מדרש זה מצטט את פסוקו של מיכה ומונה את שבעת הרועים, ומוסיף שיצחק יושב בפתח הגיהנום כדי להציל את בניו מדינו. אדמו"ר הזקן אומר שלכך רשיי שיער.

Shir HaShirim Rabbah 8:9:3 שיר השירים רבה ח':ט"ג

... תני רבי שמעון בן יוחאי אם ראית סוס פרסי קשור בקברי ארץ ישראל, צפה לרגליו של משיח, מה טעם (מיכה ה, ד): והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרה בארמנותינו והקמנו עליו שבועה רעים וגוי, ואלו הן שבועה רועים, דוד באמצע, אדם, שת, מתושלח מימינו, אברהם יעקב ומשה משמאלו, ויצחק להיכן הלה, הלה וישב על פתחה של גיהנם להציל בניו מדינה של גיהנם, (מיכה ה, ד): ושמונה נסיכי אדם, אלו הן שמונה נסיכים, ישי, שאול ...

The Rabbis interpreted the verse regarding the returning exiles. "We have a little sister" (Song of Songs 8:8) - this is [a reference to] the returning exiles. "Little" - because they were small in number. "And she has no breasts" (Song of Songs 8:8) - these are the five matters that were lacking in the latter Temple relative to the first, and these are: Heavenly fire, anointing oil, the Ark, the Divine Spirit, and the Urim and the Tummim. That is what is written: "I will accept it and be

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

3 מיכה מתנבא שכאשר אשור יפלוש לארץ, "והקימונו עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם". זהו המקור לביטוי "שבעת הרועים".

Micah 5:4 מיכה ה':ד

והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרה בארמנותינו והקמנו עליו שבועה רעים ושמונה נסיכי אדם:

And this shall be peace: When the Assyrian shall come into our land, And when he shall tread in our palaces, Then shall we raise against him seven shepherds, And eight princes among men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 הגמרא שואלת מי הם שבעת הרועים שבפסוק של מיכה, ומשיבה: דוד באמצע, אדם, שת ומתושלח לימינו, אברהם, יעקב ומשה לשמאלו.

Sukkah 52b:13 סוכה נ"ב ב"ב

"והיה זה שלום אשור כי יבוא בארצנו וכי ידרה בארמנותינו והקמנו עליו שבועה רועים ושמונה נסיכי אדם". מאן נינהו "שבועה רועים"? דוד באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו, אברהם יעקב ומשה בשמאלו. ומאן

נינהו "שמונה נסיכי אדם"? ישי, ושאול, ושמואל, עמוס, וצפניה, צדקיה, ומשיח, ואלהו.

And this shall be peace: when the Assyrian shall come into our land, and when he shall tread in our palaces, then shall we raise up against him seven shepherds and eight princes among men" (Micah 5:4). Who are the "seven shepherds"? — David in the middle, Adam, Seth and Methuselah on his right, and Abraham, Jacob and Moses on his left. And who are the "eight princes among men"? — Yishai, Shaul, Shmuel, Amos, Zephaniah, Zedekiah, the Messiah, and Elijah.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

5 והקמנו עליו שבעה רועים

המדרש על פרשת נשא, בדינו במנהיגים שיימשחו לעתיד לבוא, מביא פסוק זה כאחת הדעות: שיהיו שבעה. אדמו"ר הזקן מצטט אותו בקשר לעניין שבעת הרועים.

Bamidbar Rabbah 14:1 במדבר רבה י"ד:א

6 פרש רשת לרגלי

"פרש רשת לרגלי", מתוך הקינה על ירושלים. המדרש מפרש את "רגלי" כפסיעותיו של משיח.

Lamentations 1:13 איכה א':י"ג

מפרום שלח-אש בעצמתי וירדנה פרש רשת לרגלי השיבני אחר נתנני שממה כל-היום דוה:

From on high hath He sent fire into my bones, And it prevailed against them; He hath spread a net for my feet, He hath turned me back; He hath made me desolate And faint all the day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 פרש רשת לרגלי

על "פרש רשת לרגלי", המדרש מביא סימנים להתקרבותו של משיח ומצטט את נבואת מיכה על שבעת הרועים. לכן מסיק אדמו"ר הזקן ששבעת הרועים שייכים לעתיד לבוא.

Eikhah Rabbah 1:41 איכה רבה א':מ"א

... כי הוא רדה בכל עקר הנקר. דבר אחר, וירדנה, ודיא, כדתניא תרש רופש את ההיכל. רבי ביבא מרגנא אמר: וירדנה, ראה שמדת הדין פוגעת בה. פרש רשת לרגלי. אמר רבי אבא בר כהנא, אם ראית ספסליו מלאים בכלים מנחי בארץ ישראל, צפה לרגליו של משיח, מה טעם, פרש רשת לרגלי. תני רבי שמעון בן יוחאי אם ראית סוס פרסי קשור בארץ ישראל, צפה לרגליו של משיח, מה טעם (מיכה ה, ד): והיה זה שלום אשור וגוי. השיבני ...

From on high He sent fire into my bones, and He crushed" them; He spread a net for my feet, He turned me back. He rendered me desolate, suffering all day" (Lamentations 1:13). "From on high He sent fire into my bones." Rabbi Ami asked Rabbi Shmuel bar Nahmani, he said to him: 'Because I heard about you, that you are a master of aggada, what is [the meaning of] that which is written: "For Your right-

eousness [vetzikatekha], G-d, reaches on high"?' (Psalms ... 71:19). He said to him: 'Just as
Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

8 כמדומה לי

רש"י כותב שאינו יודע מה הטעם לרשימה, ונראה לו שהיא קשורה למדרש שיצחק הלך להציל את בניו מדין גיהנום. אדמו"ר חזקן מציין שבמדרש שיר השירים רבה הדבר נאמר במפורש.

Rashi on Sukkah 52b:13:1 רש"י על סוכה נ"ב ב"י:ג"א

שבעה רועים ושמונה נסיכים - לא ידעתי בהם טעם כמדומה לי דאמרינן בעלמא ויצחק להיכן אול להציל בניו מדינה של גהינם כדכתיב כי אתה אבינו (מדרש ילקוט מיכה ה):

Vilna Edition (Public Domain)

9

ישעיהו מנבא שבעתידי יניף ה' את ידו על הנהר ויכה אותו לשבעה נחלים. אדמו"ר חזקן מפרש זאת כהתגלות שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין.

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

והנהרים ה' את לשון סם-מצרים והניף ידו על-הנהר בעים רוחו והנהר לשבעה נחלים והנהר נבעלים:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand over the River, And will smite it into seven streams, And .cause men to march over dry-shod

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 ומשם יפרד

"ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים". אדמו"ר חזקן מעמיד את החלוקה הזאת כניגוד לזרימה שאינה מתחלקת בעתיד.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לָאַרְבָּעָה רְאשִׁים:
And a river went out of Eden to the garden; and from .thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 ונחל עדניך תשקם

"ונחל עדניך תשקם". המילה "עדניך" קשורה למילה "עדן", ולכן מפרשים שהנחל נמשך מעדן עצמו.

Psalms 36:9 תהילים ל"ו:ט

יְרוּן מִדְּשׁוֹ בֵּיתְךָ וְנַחַל עֲדֻנְיֶךָ תִּשְׁקָם:

They are abundantly satisfied with the fatness of Thy house; .And Thou makest them drink of the river of Thy pleasures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 יהושע אומר לעם: "בעבר הנהר ישבו אבותיכם". אדמו"ר חזקן לומד מן הביטוי על שורש שמעל ל"נהר", המקור הנעלה של שבעת הרועים.

Joshua 24:2 יהושע כ"ד:ב

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֵּרַח אָבִי אַבְרָהָם וְאַבִּי נְחוֹר וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And Joshua said unto all the people: 'Thus saith the L-RD, the G-d of Israel: Your fathers dwelt of old time beyond the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of .Nahor; and they served other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 "כולך יפה רעייתי ומום אין בך". המדרש קושר את הפסוק הזה למנורת של זכריה, שכולה זהב.

Song of Songs 4:7 שיר השירים ד':ז

כָּלְךָ יָפָה רְעִיטִי וּמוֹם אֵין בְּךָ:

.Thou art all fair, my love; And there is no spot in thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

14 על "כולך יפה רעייתי" מביא המדרש את דברי יחזקאל על "סיגים" ואת מנורת הזהב של זכריה, ומסיים בפסוק הזה.

Shir HaShirim Rabbah 4:7:1 שיר השירים רבה ד':ז:א

כָּלְךָ יָפָה רְעִיטִי, זֶה יַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁהֵיטָב מִשְׁתָּו שְׁלֵמָה לְפָנָיו וְלֹא נִמְצָא בָּהּ פֶּסֶלֶת. מֵהוּ כָּלְךָ יָפָה רְעִיטִי, תִּנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, בְּשַׁעַר שְׁעָמְדוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל לְפָנָיו הָרַסוּ וְאָמְרוּ (שמות כד, ז): כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיָה בָּהֶם לֹא זָבִים וְלֹא מִצְרָעִין וְלֹא חֲגָרִין וְלֹא סוּמִין וְלֹא אֶלְמִין וְלֹא חֲרָשִׁין, לֹא שׁוֹטֵין וְלֹא שְׂמִמִּין, לֹא טַפְשִׁין וְלֹא חִלּוּקֵי לֵב, עַל אוֹתָהּ שָׁעָה נֶאֱמַר: כָּלְךָ יָפָה רְעִיטִי, כִּינּוֹן שֶׁחֲטָאוּ לֹא הָיוּ זָמִים קָלִים וְהָיוּ בָּם זָבִים וּמִצְרָעִים ...

"All of you is fair, my love, and there is no blemish in you" (Song of Songs 4:7). "All of you is fair, my love" - this is Jacob our patriarch, whose bed was unflawed and no waste was found among it. What is, "all of you is fair, my love"? Rabbi Shimon ben Yoḥai taught: When Israel stood before Mount Sinai and said: "Everything that G-d spoke we will perform and we will heed" (Exodus 24:7), at that moment ... there were in their midst neither zav, nor leper, nor

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

15 לפי שבעה"ז יש בהן פסולת אבל לע"ל אמר זכריה

המדרש אומר שבעולם הזה יש סיגים בישראל, ואילו על זמן העתיד אמר זכריה: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה". זוהי הקריאה המיישמת את החזון על העתיד.

Vayikra Rabbah 32:8 ויקרא רבה ל"ב:ח

16 ירמיהו אומר על העם: "כסף נמאס קראו להם, כי הווי מאסם".

Jeremiah 6:30 ירמיהו ו':ל

כֶּסֶף נִמְאָס קְרָאוּ לָהֶם כִּי־מָאָס HAVAYAH בָּהֶם:

Refuse silver shall men call them, Because the L-RD hath re- .jected them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 לפי שירמיה אומר כסף נמאס קראו להם ויחזקאל קורא אותם סיגים

המדרש מעמיד זה מול זה את "כסף נמאס" של ירמיהו ואת ה"סיגים" של יחזקאל, לעומת המנורה שכולה זהב בחזונו של זכריה, שמקיימת את הפסוק "כולך יפה רעייתי". מכאן מסיק אדמו"ר חזקן שגם דברי זכריה מתייחסים לזמן הזה.

Bamidbar Rabbah 13:8 במדבר רבה י"ג:ח

18 בן אדם היו לי בית ישראל לסיג

נאמר ליחזקאל: "בן אדם, היו לי בית ישראל לסיג". סיגים הם הפסולת

המופרדת מן המתכת בתהליך הויקוק.

Ezekiel 22:18 יחזקאל כ"ב:י"ח

בְּזֶאֱדָם הַיּוֹדִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְסִיג כָּלָם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבְרָזָל וְעוֹפָרֶת
בְּתוֹךְ כּוֹר סָגִים כֶּסֶף הָיוּ:

Son of man, the house of Israel is become dross unto Me; all
of them are brass and tin and iron and lead, in the midst of
the furnace; they are the dross of silver

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

19 זכריה רואה מנורה כולה זהב, ועל ראשה גביע ושבעה נרות עליה. המאמר
כולו הוא הסבר למראה זה.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עַל־
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have
seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon
the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven
pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

20 חזונו של זכריה על "מנורה שכולה זהב", על רקע דברי התוכחה של ירמיהו
ויחזקאל.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְגָּה עַל־
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have
seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon
the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven
pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

21 כולך יפה

"כולך יפה רעייתי", שהמדרש קושר למנורה שכולה זהב.

Song of Songs 4:7 שיר השירים ד':ז'

כָּלָה יִפֶּה רְעִיתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ:

Thou art all fair, my love; And there is no spot in thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

22 מקשה אי תעשה המנורה

"מקשה תיעשה המנורה". אדמו"ר הזקן לומד מכך שהמנורה נעשתה מגוש
אחד את אחדותם של כל ישראל.

Exodus 25:31 שמות כ"ה:ל"א

וַעֲשִׂיתָ מְנוֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֻכָּה וְקָנָה גְּבִיעֶיהָ
כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מְמֻנָּה יְהִיוּ:

And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten
work shall the candlestick be made, even its base, and its
shaft; its cups, its knobs, and its flowers, shall be of one
piece with it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

23 "השמים הם כסאי והארץ הדום רגליי". מאמר על פסוק זה מסביר את
מעלתה של הבחינה התחתונה, ה"רגלי".

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדוֹם רַגְלִי אֵינִי בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי
וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth
is My footstool; where is the house that ye may build unto
Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

24 "אתם ניצבים היום כולכם", מראשי השבטים ועד שואבי המים. מאמר על
פסוק זה מסביר את אחדותם של כל ישראל.

Deuteronomy 29:9 דברים כ"ט:ט'

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רִאשֵׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם וְקִנְיָנֶיכֶם
וְשָׂרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:

Ye are standing this day all of you before the L-RD your G-d:
your heads, your tribes, your elders, and your officers, even
all the men of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

25 יציץ ופרח ישראל

"ישראל יפרח ויציץ". משום כך פרח המנורה מייצג את מדרגת ישראל.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו'

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְּנֵי־תֵבֶל תְּנוּכָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom
and bud; And the face of the world shall be filled with
fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

26 והיא כפורחת

בחלומו של שר המשקים, הגפן "כאילו פרחה, ניצניה הבשילו".

Genesis 40:10 בראשית מ':י'

וּבְגִפְנוֹ שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים וְהִוא כְּפֹרַחַת עֲלֶתָה נֹצֶה הַבָּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתֶיהָ
עֲנָבִים:

and in the vine were three branches; and as it was budding,
its blossoms shot forth, and the clusters thereof brought
forth ripe grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

27 והיא כפורחת

המדרש מפרש את הגפן כישראל ואת פריחתה כפריחת גאולתם של
ישראל. אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לכאן בעניין הפרח כמדרגת ישראל.

Bereshit Rabbah 88:5 בראשית רבה פ"ח:ה'

28 חמוקי ירכיך כמו חלאים

"מה יפו פעמיך בנעלים... חמוקי ירכיך כמו חלאים". הפסוק משבח את
החלקים התחתונים, הרגליים והירכיים.

Song of Songs 7:2 שיר השירים ז':ב'

מַה־יָּפוּ פַעְמֶיךָ בְּנַעְלִים בַּת־נָדִיב חֲמוּקֵי יְרֻכֶיךָ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ
אֶפְסָן:

How beautiful are thy steps in sandals, O prince's daughter!
The roundings of thy thighs are like the links of a chain, The
work of the hands of a skilled workman

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 מקשה תעשה

הזוהר שואל מדוע נאמר בפסוק שהמנורה "תעשה", אם היא הייתה מקשה אחת, ומשיב שהיא נוצרה מאליה בדרך נס.

Zohar, Noach 40:322-42:335 ספר הזוהר, נח מ':שכ"ב-מ"ב:של"ה

R. Simeon said: 'Our colleagues are acquainted with a profound mystery concerning these garments.' AND THE WHOLE EARTH WAS OF ONE LANGUAGE AND OF ONE SPEECH. R. Simeon began his discourse with the verse: And the house in its being built, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house in its being built (I Kings 6, 7). He said: The phrase "in its being built" (behibbonotho) ... implies self-building, as though without the hands

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

30 מקשה תעשה

הזוהר מסביר את הביטוי "מקשה תעשה המנורה" כמתייחס לשכינה, לכליו של הקב"ה, ששבעת נרותיה הם שבע ספירות.

Zohar, Terumah 54:575-585 ספר הזוהר, תרומה נ"ד:תקע"ה-תקפ"ה

המנורה נעשתה מקשה אחת "עד ירכה עד פרח". אדמו"ר הזקן מפרש את הירך והפרח כמדרגות התחתונות והעליונות של העם, שהן כולן מקשה אחת.

Numbers 8:4 במדבר ח':ד'

וזה מעשה המנורה מקשה זהב עדי-ירכה עדי-פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה ה' את-משה בן עשה את-המנורה:

And this was the work of the candlestick, beaten work of gold; unto the base thereof, and unto the flowers thereof, it was beaten work; according unto the pattern which the L-RD had shown Moses, so he made the candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יעקב קיבל את השם ישראל, "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". השם מצביע על המדרגה העליונה, ה"פרח".

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם-ישראל ביישרית עם-אלקים ועם-אנשים ותוכל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 4

33 חזונו של זכריה על מנורה שכולה זהב ושבעת נרותיה, שהוא נושא המאמר.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגלה על-ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לגרות אשר על-ראשה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon

the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
;thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 "מקשה תיעשה המנורה" — דימוי לאחדותם של כל ישראל.

Exodus 25:31 שמות כ"ה:ל"א

ועשית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו:

And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 ופרח ישראל

"ישראל פרח ופרח" — המקור לדימוי הפרח כמדרגת ישראל.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו'

הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני-תבל תנובה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 "חמוקי ירכיך כמו חלאים" — שבח למדרגות התחתונות.

Song of Songs 7:2 שיר השירים ז':ב'

מהיפו פעמיה בנעלים בת-נדיב חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן:

How beautiful are thy steps in sandals, O prince's daughter! The roundings of thy thighs are like the links of a chain, The work of the hands of a skilled workman

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 בעבר הנהר

"בעבר הנהר ישבו אבותיכם" — פסוק המשמש לכיזור השורש הנעלה של שבעת הרועים.

Joshua 24:2 יהושע כ"ד:ב'

ויאמר יהושע אל-כל-העם כה-אמר ה' אלקי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלקים אחרים:

And Joshua said unto all the people: 'Thus saith the L-RD, the G-d of Israel: Your fathers dwelt of old time beyond the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of Nahor; and they served other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 והכהו לשבעה נחלים

הנהר יכה לעתיד לשבעה נחלים — גילוי שבע הספירות התחתונות של עתיק יומין.

Isaiah 11:15 ישעיהו י"א:ט"ו

והחרים ה' את לשון ים-מצרים והניף ידו עליהנהר בעים רוחו והכהו לשבעה נחלים והדריך בנעלים:

And the L-RD will utterly destroy the tongue of the Egyptian sea; And with His scorching wind will He shake His hand over the River, And will smite it into seven streams, And cause men to march over dry-shod

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 נחל עדניך

”נחל עדניך” — נחל הנובע מעדן עצמו.

Psalms 36:9 תהילים ל"ו:ט

יְרוּן מִדֶּשׁוֹ בֵּיתְךָ וְנַחַל עֲדֵנֶיךָ תִּשְׂקֶם:

They are abundantly satisfied with the fatness of Thy house;
And Thou makest them drink of the river of Thy pleasures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 ומשם יפרד

הנהר היוצא מעדן אשר "משם יפרד" — חלוקה שתיפסק לעתיד לבוא.

Genesis 2:10 בראשית ב':י

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from
thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

41 "כי נר מצוה ותורה אור". הקטע מתבסס על פסוק זה: המצוות הן הנר, והתורה היא האור.

Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדָרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 בהיטיבו את הנרות

אהרן מקטיר את הקטורת "בהיטיבו את הנרות" מדי בוקר. הטבת הנרות פירושה הכנת השמן והפתילה, ולכן גם הם נקראים נר.

Exodus 30:7 שמות ל"ז

וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קֶטֶרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בְּהִיטְבּוֹ אֶת־הַנֵּרוֹת יִקְטִירָנָה:

And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every
morning, when he dresses the lamps, he shall burn it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 בפסוק נמנים המנורה הטהורה, "נרותיה, נרות המערכה וכל כליה". אדמו"ר הזקן מביא אותו כדי להראות שנה יכול לציין את הכלי.

Exodus 39:37 שמות ל"ט:ל"ז

אֶת־הַמִּנְרָה הַטְּהוֹרָה אֶת־נִרְתֶּיהָ נֵרֶת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כְּלֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to
be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the
light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

44 ותורה אור

"כי נר מצווה ותורה אור". אדמו"ר הזקן קורא את שני חלקי הפסוק כשמן

ופתילה, וכאור הנוער עליהם.

Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדָרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

45 החכמה אומרת: "ואהיה אצלו אמן, ואהיה שעשועים יום יום". מאמר על פסוק זה מסביר כיצד התענוג מתלבש ברצון.

Proverbs 8:30 משלי ח':ל'

וְאֶהְיָה אֵצֶלוֹ אֶמּוֹן וְאֶהְיָה שְׂעִשְׁוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנָיו בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight,
Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 ובבואה לפני המלך

"ובבואה לפני המלך", נאמר על אסתר. מאמר על מילים אלה מובא כמקור לאותו עניין.

Esther 9:25 אסתר ט':כ"ה

וּבִבְאָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר עַם־הַסֵּפֶר יָשׁוּב מִחֲשַׁבְתּוֹ הִרְעָה אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים עַל־רָאשׁוֹ וְתָלוּ אוֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו עַל־הָעֵץ:

but when ashe came before the king, he commanded by let-
ters that his wicked device, which he had devised against the
Jews, should return upon his own head; and that he and his
sons should be hanged on the gallows

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 הקללות באות "תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". אדמו"ר הזקן לומד מכך שיש לקיים מצווה בשמחה, ובהמשך מסביר את "מרוב כל".

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַּדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyful-
ness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 "בהעלותך את הנרות", פתיחת פרשתנו, והוא גם כותרתו של מאמר המסביר כיצד התענוג נמשך מן הרצון.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאִמְרָת אֵלָיו בְּהַעֲלֹתָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְרָה יֵאֲרִו שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest'
the lamps, the seven lamps shall give light in front of the
'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

49 שוש אשׁיש בהוי'

"שוש אשׁיש בהוי', תגל נפשי באלקי". מאמר על פסוק זה מסביר כיצד השמחה גדלה עם גילוי התענוג.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּהִי תִגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹקֵי כִי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יִשְׁעַ מַעִיל צִדְקָה יַעֲשֵׂנִי כְּחֶמֶן יִכְהֶן פָּאֵר וְכַפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 8

50 ר"ע שחק ואמר אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה

וכמה

רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע ורבי עקיבא שמעו את המולת רומא ממרחק של מאה ועשרים מיל; האחרים בכו ורבי עקיבא צחק: "אם כך הוא למי שעוברים על רצונו, על אחת כמה וכמה למי שעושים את רצונו!"

Makkot 24a:33-24b:1 מכות כ"ד א:ל"ג-כ"ד ב:א'

... הללו גוים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לעבודה זרה יושבין בטח והשקט, ואנו, בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש, ולא נבכה! אמר להן: לכן אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

51 שאין לך עשב מלמטה שאין לו מזל

"אין לך עשב שאין לו מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו: גדל!" אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להתחקות אחר האופן שבו זרימת החיות והתענוג מגיעה לעולם.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י':ו'

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtaro] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

52 ונהנים מזיו השכינה

בעולם הבא "הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". זוהי החיות הפנימית שאין להשוותה לתענוג שבעולם הזה.

Berachot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מרגלא בפומיה דרב: לא פְּעוּלָם הָיָה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְּרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מְשָׂא וּמִתֵּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא

שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר: "וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. ll)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

53 מוטב לידייניה וליתי לעלמא דאתי

רבי מאיר אמר על אחר, החכם שפרש מן הדרך: "מוטב שיידון ויבוא לעולם הבא". אדמו"ר הזקן לומד מכך שזיו השכינה כדאי כנגד כל ייסורי הגיהנום.

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג'

כי נח נפשיה דאחר, אמרי: לא מידן לידייניה, ולא לעלמא דאתי ליתי. לא מידן לידייניה — משום דעסק באורייתא, ולא לעלמא דאתי ליתי — משום דחטא. אמר רבי מאיר: מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי. מתי אמות, ואעלה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרא מקבריה דאחר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

54 יואב שומע את השופר ושואל: "מדוע נשמע קול העיר כה נסער?" אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי המתאר את הרעש של חגיגות רומא.

I Kings 1:41 מלכים א' א:מ"א

וישמע אדניו וכל־הקראים אשר אתו והם כלו לאכל וישמע יואב את־קול השופר ויאמר מדוע קול־הקרה הומה:

And Adonijah and all the guests that were with him heard it as they had made an end of eating. And when Joab heard the sound of the horn, he said: 'Wherefore is this noise of the 'city being in an uproar

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 דברי מיכל לדוד: "כאחד הריקים נגלה ונחשף". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את הגילוי הגלוי של התענוג העליון בזמן העתיד לבוא.

II Samuel 6:20 שמואל ב' ו:כ'

וישב דוד לברך את־ביתו ותצא מיכל בת־שאול לקראת דוד ותאמר מה־נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים:

Then David returned to bless his household. And Michal the daughter of Saul came out to meet David, and said: 'How did the king of Israel get him honour to-day, who uncovered himself to-day in the eyes of the handmaids of his servants, 'as one of the vain fellows shamelessly uncovereth himself

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 נהר דינור

בחונו של דניאל "נהר של אש זרם ויצא מלפניו". זהו נהר האש שזרכו עובדות הנשמות מגן עדן אחד למשנהו.

Daniel 7:10 דניאל ז':

נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי אלה אלפין ישמשונה ורבו רבון קדמוהי יקומו דיןא יתב וספרין פתיחו:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 פסוקה

57 "הולכים מחיל אל חיל; כל אחד מופיע לפני ה' בציון". חז"ל לומדים מכך שתלמידי חכמים אינם נחים לעולם, גם בעולם הבא.

Psalms 84:8 תהילים פ"ד ח':

לכו מחיל אל חיל יראוה אל אלקים בציון:

They go from strength to strength, every one of them appearing before G-d in Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 לעתיד לבוא ייתן הקדוש ברוך הוא לכל צדיק שלוש מאות ועשרה עולמות, כפי שנלמד מן הפסוק "להנחיל אוהבי יש", שכן ערכה המספרי של המילה "יש" הוא 310.

Sanhedrin 100a:16 סנהדרין ק' א"ט:

אמר: מאי טעמא לא שכיחית באנדתא? דאמר: במערבא משמיה דרבא בר מרי: עתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר: "להנחיל אוהבי יש ואצרתיהם אמלא". "יש" בגימטריא תלת מאה ועשרה הוי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

59 שיי עולמות

הזהר מדבר על 310 עולמות שמתחת לכיסא העליון הנסתר: 207 בצד ימין ו-103 בצד שמאל.

Zohar, Terumah 74:734-76:742 ספר הזהר, תרומה ע"ד:תשל"ד-ע"ו:תשמ"ב

60 עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שיי עולמות שנאמר

להנחיל אוהבי יש

המשנה האחרונה במסכת עוקצין: רבי יהושע בן לוי אומר שהקדוש ברוך הוא ייתן לכל צדיק שלוש מאות ועשרה עולמות בירושה.

Mishnah Oktzin 3:12 משנה עוקצין ג' י"ב

אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), להנחיל אוהבי יש ואצרתיהם אמלא. אמר רבי שמעון בן חלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט), ה' עו לעמו יתן ה' יברכה את עמו בשלום:

Rabbi Yehoshua ben Levi said: In the world to come the Holy One, Blessed be He, will make each righteous person inherit three hundred and ten worlds, for it is written: "That I may

cause those that love me to inherit yesh (numerical value of; and that I may fill their treasures" (Proverbs 8:21. Rabbi Shimon ben Halaftha said: the Holy One, Blessed be He, found no vessel that could contain blessing for Israel save that of peace, as it is written: "The L-rd will give strength ... unto his people

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

61 להנחיל אוהבי יש

החכמה אומרת: "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". ערכה של המילה "יש" הוא 310.

Proverbs 8:21 משלי ח':כ"א

להנחיל אוהבי יש ואצרתיהם אמלא:

That I may cause those that love me to inherit substance, And that I may fill their treasures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 "קנה חכמה קנה בינה". "קנה" מופיעה פעמיים, וערכה הכולל הוא 310; מכאן ששלוש מאות ועשרה העולמות נובעים מחכמה ובינה.

Proverbs 4:5 משלי ד':ה'

קנה חכמה קנה בינה אל תשכח ואל תט מאמריי פי:

Get wisdom, get understanding; Forget not, neither decline from the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 עולם חסד יבנה

"עולם חסד יבנה". העולם הזה מתחיל מחסד, הראשונה מבין המדות.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט ג':

כי אמת י עולם חסד יבנה שמים תכן אמונתך בהם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 "מה רבו מעשיך, הוי; מאד עמקו מחשבותיך". עומק המחשבה האלוקית הוא חכמה ובינה, שאינן נמשכות אל תוך השתלשלות העולמות.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב ו':

מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 באתי לגני

"באתי לגני, אחותי כלה". מאמר על פסוק זה מסביר בהרחבה שחכמה ובינה הן למעלה מהחיות של העולמות.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א'

באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתייתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתי ושכרו דודים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 עובר לסוחר

אברהם שוקל ארבע מאות שקל כסף, "עובר לסוחר". עולמות הכיסופין נמשכים מבחינה זו, כאשר "כסף" נקרא "כוסף" — לשון כיסופים.

Genesis 23:16 בראשית כ"ג:ט"ז

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאֶזְנוֹ בְּנֵי־חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֶבֶר לְסֹחֵר:

And Abraham hearkened unto Ephron; and Abraham weighed to Ephron the silver, which he had named in the hearing of the children of Heth, four hundred shekels of silver, current money with the merchant

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 נכספה וגם כלתה נפשי

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי". הפסוק מראה ש"כיסופין" הוא לשון של געגוע.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג

נִכְסְפָה וְגַם־כָּלְתָּה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת ה' לִבִּי וּבִשְׁרִי יִרְנְנוּ אֶל־אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 רחל אומרת ללאה: "לכן ישכב עמך הלילה". הוזהר דורש את "ישכב כ"יש" בתוספת כ"ב.

Genesis 30:15 בראשית ל':ט"ו

וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוֹדָאִי בְנִי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוֹדָאִי בְנִי:

And she said unto her: 'Is it a small matter that thou hast taken away my husband? and wouldest thou take away my son's mandrakes also?' And Rachel said: 'Therefore he shall lie with thee to-night for thy son's mandrakes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 לכן ישכב עמך ישכב

הוזהר דורש את "ישכב" כ"יש" וכ"ב: "יש" הוא העולם העליון, העולם הבא, שעליו נאמר "להנחיל אוהבי יש"; והוא מתחבר עם כ"ב האותיות, שהן סוד התורה כולה.

Zohar, Vayetzei 23:193-200 ספר הוזהר, ויצא כ"ג:קצ"ג-ר

This may be illustrated from the verse: GIVE ME, I PRAY THEE, OF THY SON'S MANDRAKES. It was not the mandrakes that made Rachel bear children, but G-d used them as an instrument for procuring the birth of a child, Issachar, who should hold fast to the Torah more than all the other tribes. For Rachel at first held fast to Jacob and did not let him go to Leah, as it is written: "Is it a small matter that thou hast taken away my husband?" But afterwards Rachel said

...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

70 כי יש שכר לפעולתך, נאום הוי". הוזהר קושר את ה"יש" שבפסוק זה עם השכר של העולם הבא.

Jeremiah 31:16 ירמיהו ל"א:ט"ז

כֹּה אָמַר ה' מְנַעֵי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינֶיךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלָּתְךָ נְאֻם־ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב:

Thus saith the L-RD: Refrain thy voice from weeping, And thine eyes from tears; For thy work shall be rewarded, saith

the L-RD; And they shall come back from the land of the enemy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

71 כי יש שכר לפעולתך

הוזהר אומר שמי שעמל בתורה יורש את העולם הבא, ודורש את "יששכר" כ"יש שכר"; והוא מביא פסוק זה יחד עם "להנחיל אוהבי יש".

Zohar, Vayetzei 23:231-24:243 ספר הוזהר, ויצא כ"ג:רל"א-כ"ד:רמ"ג

From here we learn that whoever studies diligently the Torah inherits the world to come and the inheritance of Jacob. For the name Issachar may be divided into the two words yesh sakher (there is a reward), found in the verse: "there is a reward to thy work" (Jer. 31, 16), and again: "There is (yesh) an inheritance for those that love me, and I will fill their treasures" (Prov. 8, 21)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 11

72 מוטב שלידייניה

"מוטב שיידון ויבוא לעולם הבא", כפי שהוזכר בסיכום.

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג

כִּי נָח נִפְשִׁיהָ דְאַחַר, אָמְרִי: לֹא מִיָּד לִידִינִי, וְלֹא לְעֻמָּא דְאַתִּי לִיתִי. לֹא מִיָּד לִידִינִי — מְשֻׁם דְּעֵסַק בְּאוֹרֵייתָא, וְלֹא לְעֻמָּא דְאַתִּי לִיתִי — מְשֻׁם דְּחֻטָּא. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מוֹטָב דְּלִידִינִי וְלִיתִי לְעֻמָּא דְאַתִּי. מִתִּי אֲמוּת, וְאַעֲלֶה עֵשׂוֹן מִקְבְּרוֹ. כִּי נָח נִפְשִׁיהָ דְרַבִּי מֵאִיר סָלִיק קוּטְרָא מִקְבְּרֵיהָ דְאַחַר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

73 ילכו מחיל

"ילכו מחיל אל חיל" — העלייה האינוסופית של הנשמות.

Psalms 84:8 תהילים פ"ד:ח

יֵלְכוּ מִחִיל אֶל־חִיל יִרְאֶה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:

They go from strength to strength, every one of them appeared before G-d in Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 "עולם חסד ייבנה" — מקורו של העולם הזה במדות.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג

כִּי־אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תָּכֵן אֲמוֹנֶתֶךָ בָּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 "קנה חכמה, קנה בינה" — המקור בחכמה ובינה של שלוש מאות ועשרה העולמות.

Proverbs 4:5 משלי ד':ה

קִנֵּה חִכְמָה קִנֵּה בִינָה אֶל־תִּשְׁכַּח וְאַל־תִּטַּשׁ מֵאֲמַרֵּי־פִי:

Get wisdom, get understanding; Forget not, neither decline from the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 עמקו מחשבותיך

”מה עמקו מחשבותיך” — עומקן של חכמה ובינה.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו

מִה־גָּדֹל מַעֲשֵׂיךָ ה' מֵאֵד עֲמָקוֹ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

77 מרב כל

הזוהר מפרש את הפסוק ”מרב כל”: ”בשמחה” הם הכהנים, ”בטוב לבב” הם הלויים, ו”מרב כל” הם ישראל, העומדים ביניהם ומקבלים ברכות מכל צד.

Zohar, Vayera 29:432-438 ספר הזוהר, וירא כ”ט:תל”ב-תל”ח

78 מרב כל

הזוהר שואל למה הכוונה ב”יותר מרב כל”, ומשווה זאת ל”בחוטר כל” שבפסוק הבא.

Zohar, Vayishlach 22:229-24:240 ספר הזוהר, וישלח כ”ב:רכ”ט-כ”ד:ר”מ

Now, when the Israelites dwelt in their land and brought offerings, they all drew themselves nearer to G-d in manner due; and when the work of sacrifice was performed and the smoke of the altar ascended in a straight column, they knew that it had kindled the lamp which they desired to kindle, and so all faces shone and all lamps were lit. But since the destruction of the Temple not a day passes but is visited with wrath and rage, as it says: “and G-d hath indignation every ...” day

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

79 עין לא ראתה

הזוהר מדבר על עולמות נסתרים של ”עין לא ראתה אלקים זולתך”, שבהם חידוש בתורה עולה לפני עתיק יומין. אדמו”ר הזקן מזהה מדרגה זו עם היסוד הפנימי של עתיק.

Zohar, Introduction 10:56-11:64 ספר הזוהר, הקדמה י”ג-י”א:ס”ד

80

”ומעולם לא שמעו, לא האזינו; עין לא ראתה, אלקים, זולתך, יעשה למחכה לו”. אדמו”ר הזקן מפרש זאת כעצם המצווה, שלמעלה מכל העולמות.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס”ד:ג

וּמַעֲוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא־הָאֲזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֹקִים זֹולַתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 שאין העולם יכול לשמוע מהו מתן שכרן של מצות

המדרש מפרש את ”לא שמעו” ככוונה לכך שהעולם אינו יכול לשמוע מהו שכר המצוות, שכן העולם כולו אינו יכול להכיל אותו.

Shemot Rabbah 30:24 שמות רבה ל”כ”ד

... כך ישראל בעולם הזה, מי שהוא עושה מצות אינו יודע מתן שכרן, אבל לעולם הבא, כשיראו מתן שכרן של מצות, הם תמהים שאין

העולם כולו יכול לקבל את השכר, שנאמר (ישעיה סד): ומעולם לא שמעו ולא האזינו עין לא ראתה. וכי מעולם לא שמעו?! אלא אין העולם יכול לשמוע מהו מתן שכרן של מצות, לכך נאמר: כי קרובה ישועתי לבא. אמר הקב”ה: אני מביא את הישועה, שנא’: להי הישועה. ומי שהוא עושה משפט, כותב אני עליו שהוא מקרב את הישועה. וכן אתה מוצא ביהושפט שעשה שופטים, שנאמר (ד”ה ב ...

Another matter, “these are the ordinances,” that is what is written: “So said the L-rd: Maintain justice and perform acts of charity” (Isaiah 56:1). That is what the verse states: “These too are for the wise: Showing favor in judgment is no good” (Proverbs 24:23). The Holy One blessed be He said: ‘What caused the judges to know how to judge? It is due to the fact that you received the Torah in which it is written: “These are the statutes, ordinances, and laws”’ (Leviticus 26:46). But ... know that “showing

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

82

”וילבש צדקה כשריון”. באיגרת הקודש נדון פסוק זה, והקורא מופנה לעיין שם.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ”ט:י”ז

וַיִּלְבֹּשׁ צִדְקָה כְּשָׁרְיוֹן וְכוֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרָאשׁוֹ וַיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי נֶקֶם תִּלְבָּשֶׁת וַיַּעַט כְּמַעֲיֵל קִנְאָה:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 תחת אשר כו' מרב כל

”משום שלא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, מרב כל”. הפסקה מסבירה מהו ”מרב כל”.

Deuteronomy 28:47 דברים כ”ח:מ”ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרַב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance ;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84

ברכת דוד: ”לך הוי' הגדולה והגבורה... כי כל בשמים ובארץ”. בקבלה, ”כל” כאן הוא יסוד, המחבר בין שמים וארץ.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ”ט:י”א

לָךְ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ ה' הַמְּמֹלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרָאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 יקוו המים

הזוהר דורש את "יקוו המים"; זהו אחד המקורות שאדמו"ר הזקן מצטט לעניין ריכוז השפע במקום אחד.
Zohar, Bereshit 7:70-8:83 ספר הזוהר, בראשית ז':ע"ח-פ"ג

86 יקוו המים אל מקום אחד

"יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד". הפסוק נקרא כריכוז השפע של כל הספירות ביסוד.

Genesis 1:9 בראשית א':ט

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי־כֵן:

And G-d said: 'Let the waters under the heaven be gathered together unto one place, and let the dry land appear.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 ואין נסתר

"ואין נסתר מחמתו". דברי הזוהר על פסוק זה מובאים בהקשר של אותו עניין.

Psalms 19:7 תהילים י"ט:ז

מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ וְתִקְוַתּוֹ עַל־קִצּוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מִחֻמָּתּוֹ:

His going forth is from the end of the heaven, and his circuit unto the ends of it; and there is nothing hid from the heat thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 מכל מלמדי

"מכל מלמדי השכלתי". פרי עץ חיים מבאר פסוק זה בקשר לקול.

Psalms 119:99 תהילים קי"ט:צ"ט

מִכָּל־מְלַמְדֵי הַשִּׁכְלָתִי כִי עֲדוֹתֶיךָ שִׁחָה לִּי:

I have more understanding than all my teachers; For Thy testimonies are my meditation.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 כי ההרים ימושו גבי וברית שלומי לא תמוט

"כי ההרים ימושו והגבעות תמוטנה, וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט". מאמר על פסוק זה מסביר את ההמשכה שמעל להשתלשלות העולמות.

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י

כִּי הַהָרִים יִמּוֹשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמּוֹטְנָה וְחֲסָדֶי מֵאֲתֶךָ לֹא־יִמּוֹשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוֹט אֲמַר מִרְחֻמֶּךָ ה'

For the mountains may depart, and the hills be removed; but My kindness shall not depart from thee, neither shall My covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath compassion on thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 יבוא כל בשר להשתחות לפני

"ובאו כל בשר להשתחות לפני, אמר הוי"ו". אדמו"ר הזקן מפרש "כל בשר" כקול המאיר בתוך "בשר", המתבטל לנוכח הגילוי שלעתידי לבוא.

Isaiah 66:23 ישעיהו ס"ו:כ"ג

וְהָיָה מִדִּי־חֵדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹאוּ כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אדם אומר על חוה: "עצם מעצמי ובשר מבשרי". הדבר מלמד ש"בשר" הוא המדרגה המקבלת.

Genesis 2:23 בראשית ב':כ"ג

וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עֲצָם מֵעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִשׁ לִקְחָהּ־זֹאת:

And the man said: 'This is now bone of my bones, and flesh of my flesh; she shall be called Woman, because she was taken out of Man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 ואתה תצוה

"ואתה תצווה את בני ישראל" — כותרת של מאמר המבאר את "רוב כלי".

Exodus 27:20 שמות כ"ז:כ

וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָה קִתִּית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". אדמו"ר הזקן מסביר זאת באמצעות שורש המצווה שלמעלה משלוש מאות ועשרה העולמות.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד':י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

"כי ראשי נמלא טל". מאמר על פסוק זה מסביר את מדרגות אריך אנפין הנזכרות כאן.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה':ב

אֲנִי שֹׁנֵה וְלִבִּי עַר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמָּתִי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טָל קוֹצוֹתַי רְסִיסִי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אל דעות 95

תפילתה של חנה: "כי הווי אלקי דעות". לשון הרבים נקראת כשתי דרכי ידיעה — מלמעלה ומלמטה.

I Samuel 2:3 שמואל א ב:ג

אֶל־תִּרְבוּ תִדְבְּרוּ גְבָהָה גְבָהָה יֵצֵא עֲתֶק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת Havaayah וְלוֹ נִתְּכֵנוּ עֲלִלוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogancy come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אשר אין עוד מלבדו 96

"הוי" הוא האלקים, אין עוד מלבדו". זהו היש האמיתי, שלעומתו העולמות אינם נחשבים לכלום.

Deuteronomy 4:35 דברים ד:ל"ה

אֲתָה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ואהיה אצלו אמון 97

"ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום" — כותרת המאמר שאליו מתייחסים.

Proverbs 8:30 משלי ח:ל'

וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֲמוּן וְאֶהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵיו בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursing; And I was daily all delight, Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אני תורתך שעשעתי 98

"ואשתעשע בתורתך". מאמר על הפסוק "ואהיה אצלו אמון" מסביר את התענוג שבפסוק זה.

Psalms 119:70 תהילים קי"ט:ע

טַפֵּשׁ כַּחֲלֵב לִבִּי אֲנִי וְתוֹרָתְךָ שַׁעֲשַׁעְתִּי:

Their heart is gross like fat; But I delight in Thy law

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

עין לא ראתה 99

"עין לא ראתה, אלקים, זולתך" — הדרגה שממנה נמשכות המצוות.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג

וּמַעֲוָלִים לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵינַי לֹא־רָאִיתָה אֱלֹקִים וּזְלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲבֵה־לִּי:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 יפה שעה אחת בתומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

101 מרב כל

"יותר מריבוי הכול" — מילות הפסוק שהקטע מבאר.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מִרַּב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 כל ימי חיך להביא לימוה"מ

בן זומא דורש את המילים "כל ימי חיך" כך שהן כוללות גם את ימות המשיח. הסיכום מזכיר זאת כדי לדייק במשמעות המילה "כל".

Mishnah Berakhot 1:5 משנה ברכות א:ה'

מזכיריו יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טז) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך, הימים. כל ימי חייך, הלילות. ויחכמים אומרים, ימי חייך, העולם הזה. כל ימי חייך, להביא לימות המשיח:

The exit from Egypt is to be mentioned at night. R. Eleazar ben Azariah saith, "Verily I am as a man of 70 years, [almost 70 years of age], but have not succeeded [to prove] that the exit from Egypt ought to be mentioned at night, until Ben Zoma [thus] expounded [the law]: 'that thou mayest remember the day of thy going forth from the land of Egypt all the days of thy life.' 'The days of thy life,' would denote the days ... only; but [the expression] 'all the days

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

103 אשרי יושבי ביתך

"אשרי יושבי ביתך, עוד יהלוך סלה". אדמו"ר הזקן מפרש את המילה "אשר" שבברכה כקשורה למילה "אשרי", שהיא לשון שבח.

Psalms 84:5 תהילים פ"ד:ה'

אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד יִהְיֶה לְךָ סֶלָה:

Happy are they that dwell in Thy house, they are ever praising Thee. Selah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 ג"פ קדוש

השרפים קוראים זה לזה: "קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות". האמירה המשולשת "קדוש" מבטאת את נבדלותו של ה'.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלִי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

105 הוי' צבאות

"קדוש, קדוש, קדוש הוי' צבאות; כל הארץ מלאה כבודו". אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שה' נעלה מהתלבשות בעולמות.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלִי־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 הערת קה"ת מפנה II Chronicles 16:2 למילים האלה.

II Chronicles 16:2 דברי הימים ב ט"ז:ב'

וַיֵּצֵא אֲסָא כֶסֶף וְזָהָב מֵאֲצִרוֹת בֵּית ה' וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל־כָּן־הַדָּד מֶלֶךְ אֲרָם הַיּוֹשֵׁב בְּדִרְמֶשֶׁק לֵאמֹר:

Then Asa brought out silver and gold out of the treasures of the house of the L-RD and of the king's house, and sent to Ben-hadad king of Aram, that dwelt at Damascus, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

107 תנה הודך על השמים

"הוי' אליקינו, מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים".

Psalms 8:2 תהילים ח':ב'

ה' אֲדִינֵנוּ מִהֲאֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֶּה הוֹדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם:

O L-RD, our L-rd, How glorious is Thy name in all the earth! Whose majesty is rehearsed above the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 תנה הודך על השמים

כאשר משה עלה לקבל את התורה, מחו המלאכים על כך שהאוצר הגנוז יישאר בשמים, וציטטו: "תנה הודך על השמים". התורה ניתנה לישראל ולא להם.

Shabbat 88b:7 שבת פ"ח כ"ז:

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: בְּשַׁעַר שַׁעֲלָה מֹשֶׁה לְמָרוֹם אֲמָרוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מַה לִּילֹד אִשָּׁה בִּינִינוּ? אָמַר לָהֶן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אֲמָרוּ לִפְנֵינוּ: חֲמִדָּה גְנוּזָה שֶׁגְּנוּזָה לָךְ תִּשָּׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וָאַרְבָּעָה דוֹרוֹת קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אֵתָהּ מִכֶּשֶׁת לִיתֵנָה לְבָשָׁר וְדָם? "מַה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ?" ה' אֲדִינֵנוּ מִהֲאֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֶּה הוֹדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

109 ישראל עלו במחשבה

שישה דברים קדמו לבריאת העולם; ובהם האבות וישראל ש"עלו במחשבה". משום כך הנשמות הן הפנימיות של העולמות.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש וישמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו' שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברכי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created" – six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

110 זכור את יום השבת

"זכור את יום השבת לקדשו" — כותרת מאמר בתורה אור, יתרו, בנושא זה.

Exodus 20:8 שמות כ':ח'

זְכוֹר אֶת־יְמֵי הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

.Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

111 הבאים ירש

"הבאים ירש יעקב" — כותרת מאמר בנושא זה.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו'

הַבָּאִים יִרְשׁוּ יַעֲקֹב וְיִצְיָן וּפְרוּחַ יִשְׂרָאֵל וּמִלְאוּ פְנֵי־תֵבֶל תְּנוּכָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

112 בהעלותך את הנרות

"בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". אהרן מעלה את הנשמות.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוָה יֵאָרוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

113 אחת היא יונתי

"אחת היא יונתי תמתי". מאמר על פסוק זה מבאר את התצורות הפנימיות והחיצוניות של מלכות.

Song of Songs 6:9 שיר השירים ו':ט'

אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה ברה היא לילדתה ראונה בנות ויאשרנה מלכות ופילגשים ויהללוה:

My dove, my undefiled, is but one; She is the only one of her mother; She is the choice one of her that bore her. The daughters saw her, and called her happy; Yea, the queens and the concubines, and they praised her

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

114 כשמן הטוב על הראש

"כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן, זקן אהרן". השמן הוא ההמשכה מן ה"ראש" העליון ביותר.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב'

כשמן הטוב על-הראש ירד על-הזקן זקן-אהרן שירד על-פי מדותיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 כשמן הטוב על הראש

הזהר מפרש את "כשמן הטוב על הראש" כשמן המשחה הקדוש והעליון, הנמשך מראש כל הראשים, הנסתר מכול; "על הזקן" הוא הזקן היקר, ו"זקן אהרן" הוא הכהן הגדול העליון.

Zohar, Emor 2:6-3:12 ספר הזהר, אמור ב':ג-ג:י"ב

116 והייתה בראשם

"מלכם יעבור לפניכם והייתה בראשם". ה"ראש" הוא שם הוי'.

Micah 2:13 מיכה ב':י"ג

עלה הפרץ לפניכם פרוצו ויצברו שער ויצאו בו ויעבר מלכם לפניכם והי' בראשם:

The breaker is gone up before them; They have broken forth and passed on, By the gate, and are gone out thereat; And their king is passed on before them, And the L-RD at the head of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 שאו ידיכם קדש וברכו את ה'

"שאו ידיכם קודש וברכו את הוי'". הברכה נמשכת אל שם הוי' מן הקודש העליון.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב'

שאו ידכם קדש וברכו את-ה'

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

118 שאו ידיכם

"שאו ידיכם קודש וברכו את הוי'". שתי הידיים הן שתי הזרועות, קבלת

עול מלכות שמים.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב'

שאו ידכם קדש וברכו את-ה'

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 שמע ישראל

"שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד", הפסוק הראשון של קריאת שמע וקבלת עול מלכות שמים.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד'

שמע ישראל אלקינו Havayah אלה:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 צאינה וראינה

"צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה", כותרת של מאמר המסביר המשכה זו.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה-לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 כשמן הטוב על הראש

"כשמן הטוב על הראש", הברכה הנמשכת מן הקדושה העליונה אל ה"ראש".

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב'

כשמן הטוב על-הראש ירד על-הזקן זקן-אהרן שירד על-פי מדותיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

122 בשעה שישראל עונין איש"ר מברך הקב"ה מנענע בראשו

כשישראל נכנסים לבתי הכנסת ולבתי המדרש ועונים "יהא שמיא רבא מברך", הקדוש ברוך הוא מנענע בראשו.

Berakhot 3a:14 ברכות ג' א:י"ד

... חידך וחי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כה, אלא בכל יום ויום, שלש פעמים אומרת כה. ולא זו בלבד אלא, בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין "יהא שמיא הגדול מבורך", הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו, ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כה, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

Then he said to me, "My son, what sound didst thou hear in that ruin ?" I answered, "I heard a Bat Kol moaning like a dove, crying, 'Alas for My children for whose iniquities I destroyed My house, burnt My Temple, and exiled them among the nations !'" He said to me, "By thy life and the life

For Thou art my lamp, O L-RD; And the L-RD doth lighten
my darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 על במחשבה

ישראל "עלו במחשבה" עוד קודם לבריאת העולם, ולכן הנשמות הן כלים
לאור.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

129 כטל חרמון שירד על הררי ציון

"כטל חרמון שירד על הררי ציון". ציון נקראת יסוד, שדרכו זורם השמן
הטוב.

Psalms 133:3 תהילים קל"ג:ג'

כטל־חרמון שִׁירַד עַל־הַרְרֵי צִיּוֹן כִּי שֵׁם צִוְהָ ה' אֶת־הַבְּרָכָה חַיִּים עַד־
הָעוֹלָם:

Like the dew of Hermon, That cometh down upon the moun-
tains of Zion; For there the L-RD commanded the blessing,
Even life for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

130 צדיק יסוד עולם

"צדיק יסוד עולם". בקבלה, פסוק זה מציין את ספירת יסוד.

Proverbs 10:25 משלי י:כ"ה

כַּעֲבוּר סוּפָה וְאִין רָשָׁע וְצַדִּיק יִסּוּד עוֹלָם:

When the whirlwind passeth, the wicked is no more; But the
righteous is an everlasting foundation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 22

131 אשריך ישראל

ברכתו האחרונה של משה: "אשריך, ישראל; מי כמוך, עם נושע בהוי'?"
את המילה "אשר" שבברכה קוראים במשמעות של "אשריך" — שבח על
התענוג.

Deuteronomy 33:29 דברים ל"ג:כ"ט

אַשְׁרִיִּךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עַם נוֹשָׁע Hava Yah מִגֵּן עֶזְרֶךָ וְאַשְׁר־חֲרֹב
גִּאֲוֹתֶךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתֵימֹ תִּדְרָךְ:

Happy art thou, O Israel, who is like unto thee? A people
saved by the L-RD, The shield of thy help, And that is the
sword of thy excellency! And thine enemies shall dwindle
away before thee; And thou shalt tread upon their high
places

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

132 תנה הודך

"אשר תנה הודך על השמים" — המילים שבהן ביקשו המלאכים שהתורה
תישאר בשמים.

Psalms 8:2 תהילים ח:ב'

ה' אֲדַגְנִינוּ מִה־אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֵּה הוֹדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם:

O L-RD, our L-rd, How glorious is Thy name in all the earth!
Whose majesty is rehearsed above the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

of thy head, not only at this hour does it so cry, but thrice
daily it exclaims thus. Moreover, whenever the Children of
... Israel enter their Synagogues and Houses of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

123 יורד על הזקן

"יורד על הזקן, זקן אהרן, שירד על פי מידותיו". הכפילות של המילה
"זקן" נדרשת על התורה שבכתב והתורה שבעל פה.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב'

כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־הַזָּקָן וְזָקֵן אַהֲרֹן שִׁירַד עַל־פִּי מִדּוֹתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the
beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the
collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 זקן שקנה חכמה

"זקן" מגדירים זקן כמי שקנה חכמה. אדמו"ר הזקן מחיל את ההגדרה על
ה"זקן".

Kiddushin 32b:8 קידושין ל"ב ב:ח'

תִּנּוּ רַבְנָן: "מִפְּנֵי שִׁיבָה תְּקוּם" – יָכוֹל אֶפִּילוּ מִפְּנֵי זָקֵן אֲשָׁמַאי? תִּלְמֹד
לוֹמַר: "זָקֵן", וְאִין זָקֵן אֵלָּא חָכָם, שְׁנַאֲמַר: "אֶסְפֹּה לִי שְׂבָעִים אִישׁ מִזְקְנִי
יִשְׂרָאֵל". רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי אוֹמַר: אִין זָקֵן אֵלָּא מִי שֶׁקִּנָּה חֲכָמָה, שְׁנַאֲמַר:
"ה' קִנְנִי רִאשִׁית דְּרַבּוֹ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 20

125 ותורה אור

"כי נר מצווה ותורה אור". התורה היא האור שמגלה את התענוג הגנוז
במצוות.

Proverbs 6:23 משלי ו:כ"ג

כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדָרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 21

126 הוי"ה בחכמה

"הוי" יסד את הארץ בחכמה". עיקר הגילוי של אור אין סוף כאור פנימי
הוא בחכמה.

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בַּחֲכָמָה יִסֵּד־אֶרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding
He established the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 כי אתה נרי

דוד אומר: "כי אתה נירי הוי". מאמר על פסוק זה בתורה אור מסביר
שהפתילה היא בחינת שם ב"ן.

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

כִּי־אַתָּה נִירִי Hava Yah וְגִיְתָה חֲשָׁכִי:

133 כשמן הטוב על הראש

”כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן” — הדימוי שהוסבר בקטע.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב'

כִּשְׁמֵן טוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־תְּזָקוֹן וְזָקֵן אֶהְרֹן שִׁירֵד עַל־פִּי מְדוּתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 וה' בראשם

”והו' בראשם” — משמעות ה"ראש".

Micah 2:13 מיכה ב':יג

עֲלֵה הַפֶּרֶץ לַפְּנִיָּהם פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בּוֹ וַיַּעֲבֹר מֶלֶכָם לַפְּנִיָּהם וְה' בְּרֹאשָׁם:

The breaker is gone up before them; They have broken forth and passed on, By the gate, and are gone out thereat; And their king is passed on before them, And the L-RD at the head of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 שאו ידיכם קדש וברכו את ה'

”שאו ידיכם בקדש וברכו את הו'” — המשכת הברכה מן הקדושה העליינה.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב'

שְׂאוּ־יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרַכּוּ־אֶת־ה'

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

136 קנה חכמה קנה בינה

”קנה חכמה, קנה בינה” — הפסוק שנוצר בהקשר של ה"זקן", שנקרא "מי שקנה חכמה".

Proverbs 4:5 משלי ד':ה'

קִנֵּה חֲכָמָה קִנֵּה בִּינָה אֲלֵי־תִשְׁכַּח וְאַל־תֵּט מֵאֲמַר־יִפִּי:

Get wisdom, get understanding; Forget not, neither decline from the words of my mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 והחכמה תחיי בעליה

”החכמה תחיה את בעליה”. אדמו"ר הזקן מפרש שהחכמה היא התורה, ובעליה הם המצוות.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':יב

כִּי בְּצַל הַחֲכָמָה בְּצַל הַכֶּסֶף וַיִּתְּרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיֶה בְּעַלֶּיהָ:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 גדול תלמוד שמביא לידי מעשה

”חז"ל שאלו אם תלמוד או מעשה גדול יותר, והסיקו: ”תלמוד גדול,

שהתלמוד מביא לידי מעשה.”

Kiddushin 40b:8 קידושין מ"ב:ח'

וּכְבֹּר הָיָה רַבִּי טְרַפּוֹן וְזֻמְנִים מְסוּבִין בֵּית נִתְּנָה בְּלוּד. נִשְׁאַלָה שְׁאִילָה זוּ בְּפִנְיָהֶם: תִּלְמוּד גָּדוֹל אוּ מַעֲשֶׂה גָדוֹל? נִעֲנָה רַבִּי טְרַפּוֹן וְאָמַר: מַעֲשֶׂה גָדוֹל. נִעֲנָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר: תִּלְמוּד גָּדוֹל. נִעֲנּוּ כּוֹלָם וְאָמְרוּ: תִּלְמוּד גָּדוֹל, שֶׁהַתִּלְמוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

139 למה קדמה שמע לוחי"אם שמוע שבתחלה יקבל עליו עול מלכות

שמים ואח"כ יקבל עליו עול מצות

רבי יהושע בן קרחה מסביר שפרשת שמע נאמרת לפני "והיה אם שמוע", כדי שיקבל עליו תחילה עול מלכות שמים ואחר כך עול מצוות.

Mishnah Berakhot 2:2 משנה ברכות ב':ב'

אֲלוֹ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים, בֵּין בְּרִכָּה רִאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה, בֵּין שְׁנִיָּה לְשִׁמְעַ, וּבֵין שְׁמַע לְוְהִיָּה אִם שְׁמַע, בֵּין וְהִיָּה אִם שְׁמַע לְוִיֵּאמֹר, בֵּין וִיֵּאמֹר לְאִמָּת וְיִצִּיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּין וִיֵּאמֹר לְאִמָּת וְיִצִּיב לֹא יִפְסִיק. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה, לָמָּה קִדְּמָה שְׁמַע לְוְהִיָּה אִם שְׁמַע, אֲלֹא כִּי שִׁקְבָּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם תַּחֲלָה, וְאַחֵר כִּי יִקְבַּל עָלָיו עַל מִצְוֹת. וְהִיָּה אִם שְׁמַע לְוִיֵּאמֹר, שְׁוִהִיָּה אִם שְׁמַע נִוָּה בְּיוֹם וּבְלִילָה, וִיֵּאמֹר אֵינוֹ נִוָּה אֲלֹא בְּיוֹם:

These are the breaks between the sections: between the first blessing and the second, between the second and “Shema,” between “Shema” and “And it shall come to pass if you listen” between “And it shall come to pass if you listen” and “And the L-rd said” and between “And the L-rd said” and “Emet veYatziv” (true and firm). Rabbi Judah says: between “And the L-rd said” and “Emet veYatziv” one should not interrupt. Rabbi Joshua ben Korhah said: Why was the section ... of “Shema” placed before that of “And it

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

140 ונקדשתי בתוך בני ישראל

”ונקדשתי בתוך בני ישראל” — כותרת של מאמר המסביר את המשמעות המשולשת של “קדוש”.

Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב

וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקֹדְשָׁכֶם:

And ye shall not profane My holy name; but I will be hallowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-low you

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 בכל מאדך

”ואהבת את הו' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך”. אהבה “בכל מאדך”, למעלה ממידה, ממשיכה מאור אין סוף עצמו.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 אלה פקודי המשכן משכן העדות

”אלה פקודי המשכן, משכן העדות” — כותרת של מאמר המוזכר כאן.

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד עלי פ משה עבדת הלוים ביד איתמר בןאהרן הכהן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 צאינה וראינה

”צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו”. מאמר על פסוק זה מסביר את שתי העטרות.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

144 שקשרו להם שני כתרים א' כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע

כאשר ישראל אמרו ”נעשה” לפני ”נשמע”, באו מלאכים וקשרו לכל אחד מהם שני כתרים: אחד כנגד ”נעשה” ואחד כנגד ”נשמע”.

Shabbat 88a:7 שבת פ"ח א':ז

דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל ”נעשה” ל”נשמע” באו שנים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד ”נעשה” ואחד כנגד ”נשמע”. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר: ”ויתנצלו בני ישראל את עיניהם מהר חורב”. אמר רבי חמא ברבי חנינא: בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו — כדאמרן, בחורב פרקו — דכתיב: ”ויתנצלו בני ישראל וגו'”. אמר ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

145 תען לשוני אמרתך

”לשוני תשיב אמרתך, כי כל מצוותיך צדק”. הדובר חוזר על דבר ה' כמי ששומע אותו.

Psalms 119:172 תהילים קי"ט:קע"ב

תען לשוני אמרתך כי כל מצוותיך צדק:

Let my tongue sing of Thy word; For all Thy commandments are righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 גאה גאה

”אשריה להוי' כי גאה גאה”. הכפלת המילה משמשת לציון הבחינה שלמעלה מן האור המקיף.

Exodus 15:1 שמות ט"ו:א'

אז ישרימשה ובני ישראל את השירה הזאת Havayah ויאמרו לאמר אשריה Havayah כי גאה גאה חס ורכבו רמה בים:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for

He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 ביום חתונתו זו מתן תורה

המשנה מפרשת ”ביום חתונתו” כיום מתן תורה.

Mishnah Ta'anit 4:8 משנה תענית ד':ח'

... וכן הוא אומר, צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו (שיר השירים ג). ביום חתונתו, זה מתן תורה. וביום שמחת לבו, זה בגין בית המקדש, שיבנה במקרה כמינו. אמר:

Rabbon Simeon hen Gamaliel says, "Never were more joyous festivals in Israel than the 15th of Ab and the day of atonement, for on them the maidens of Jerusalem used to go out dressed in white garments—borrowed ones, in order not to cause shame to those who had them not of their own;—these clothes were also to be previously immersed, and thus they went out and danced in the vineyards, saying, Young men, look and observe well whom you are about to ... ,choose [as a spouse]; regard not beauty [alone]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

148 כי עמך מקור חיים

”כי עמך מקור חיים”, כותרת של מאמר בתורה אור הנוכח כאן.

Psalms 36:10 תהילים ל"ו:י'

כי עמך מקור חיים באורך נראה אור:

For with Thee is the fountain of life; In Thy light do we see light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 לכן אמור לבני ישראל

”לכן אמור לבני ישראל אני הוי'", כותרת של מאמר בתורה אור הנוכח כאן.

Exodus 6:6 שמות ו':ו'

לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם ממצרים והצילתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

150 שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד

”שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד”. את המילה הראשונה קוראים במשמעות של ”הבן” — ההתבוננות שהיא הגביע של המנורה.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד'

שמע ישראל אלקינו Havayah אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 וגולה על ראשה

”מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה”. הגביע הוא

ההתבוננות של קריאת שמע, המזינה את שבעת הנרות.

Zechariah 4:2 זכריה ד"ב

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְהָ עַל-
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נְרִיתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל-
רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have
seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon
the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven
pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
;thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 לך הוי הגדולה והגבורי

"לך, הוי, הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד" — הפסוק המונה את
שבע המדות.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לָךְ הִי הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי-כָל בְּשָׂמִים וּבְאֲרָץ
לָךְ הִי הַמְּמִלְכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glo-
ry, and the victory, and the majesty; for all that is in the
heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O
.L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 25

153 ואהבת

"ואהבת את הוי אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" — האהבה
שנולדת מהתבוננות באחדות ה'.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד

"הוי הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד." זו האחדות
שעליה מתבוננים בקריאת שמע.

Deuteronomy 4:39 דברים ד:ל"ט

וַיֵּדַעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-לִבְבְּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׂמַיִם מִמַּעַל וְעַל-
הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is
G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is
.none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

155 והי בראשם

"והוי בראשם" — זו משמעות ה"ראש" של המנורה.

Micah 2:13 מיכה ב:י"ג

עֲלָה הַפָּרִץ לַפְּנִיָּהם פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בּוֹ וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לַפְּנִיָּהם
וְהִי בְּרֹאשָׁם:

The breaker is gone up before them; They have broken forth
and passed on, By the gate, and are gone out thereat; And

their king is passed on before them, And the L-RD at the
.head of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

156 ושכנתי בתוכם

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם." את לשון הרבים "בתוכם" דורשים ככתוך
כל אחד ואחד מישראל.

Exodus 25:8 שמות כ"ה:ח

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:

And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among
.them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

157 כשמן הטוב על הראש

"כשמן הטוב על הראש" — השמן שבגביע המנורה.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב

כַּשְׁמֵן הַטּוֹב עַל-הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל-הַנֶּקֶן וְקוֹנֵאֵהוּ שִׁירָד עַל-פִּי מְדוּתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon
the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the
;collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

158 שאו ידיכם

"שאו ידיכם קודש וברכו את הוי" — נקרא על שתי הפסוקים הראשונים
של קריאת שמע.

Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב

שְׂאוּ-יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרְכוּ אֶת-ה'

.Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 רישא דמנרתא בינה

הזוהר שואל מהו ראש המנורה ומשיב שזו בינה, הה"א העליונה. אדמו"ר
הזקן מזהה אותה עם ההתבוננות של קריאת שמע.

Zohar, Terumah 54:575-585 ספר הזוהר, תרומה נ"ד:תקע"ה-תקפ"ה

160 ובשעריך

"וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" — המילים האחרונות של הקטע בן
ארבעים ושתיים המילים, הפותח ב"ואהבת".

Deuteronomy 6:9 דברים ו:ט

וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ:

And thou shalt write them upon the door-posts of thy house,
.and upon thy gates

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 בשתים יכסה כוי ובשתים יעופף

לכל שרף יש שש כנפיים: "בשתים יכסה פניו, ובשתים יכסה רגליו,
ובשתים יעופף", בדומה לשש המילים שבכל שורה של "אנא בכוח".

Isaiah 6:2 ישעיהו ו:ב

שֶׁרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֶׁשׁ כְּנָפִים שֶׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד בְּשִׁתִּים יְכַסֶּה פָּנָיו
וּבְשִׁתִּים יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשִׁתִּים יַעֲוֹפֵף:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings:
with twain he covered his face and with twain he covered his
.feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

162 עד פרח

המנורה הייתה "מקשה עד ירכה" — בחינת העלייה.

Numbers 8:4 במדבר ח':ד'

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְרֹת מִקֶּשֶׁה זָהָב עֲדִי-יִרְכָּה עַד-פְּרָחָהּ מִקֶּשֶׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת-מֹשֶׁה בֶּן-עֶשֶׂה אֶת-הַמִּנְרֹת:

And this was the work of the candlestick, beaten work of gold; unto the base thereof, and unto the flowers thereof, it was beaten work; according unto the pattern which the L-RD had shown Moses, so he made the candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 גולות עיליות

רש"י מפרש את המילה "גולה" בחזון זכריה כ"מעיינות עליונים"; זהו כינוי למעיין, קערה גדולה ועגולה.

Rashi on Zechariah 4:2:1 רש"י על זכריה ד':ב':א'

וגולה על ראשה. כמו (יהושע טז) גולות עלית לשון מעיין כמין ספל גדול עגול:

with its oil - bowl on top of it as in (Josh. 15:19): "The upper springs". This is an expression for a spring, [hence] a sort of large round bowl

On Your Way (Public Domain) • The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY)

164 נהר היוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". בינה נקראת נהר זה, מקור ההמשכה.

Genesis 2:10 בראשית ב':י'

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעַה רְאשִׁים: And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

165 יום ליום יביע אומר

"יום ליום יביע אומר". "יביע" הוא לשון של מעיין נובע.

Psalms 19:3 תהילים י"ט:ג'

יום ליום יביע אומר ולילה ולילה יחזה ידעת:

Day unto day uttereth speech, and night unto night revealeth knowledge

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 נחלי שמן

"הירצה ה' באלפי אילים, ברבבות נחלי שמן?" הביטוי מובא בקשר לנביעת השמן.

Micah 6:7 מיכה ו':ז'

הֲיִרְצָה ה' בְּאַלְפֵי אֵילִים בְּרַבְבוֹת נְחָלֵי-שֶׁמֶן הָאֶתֶן בְּכוֹרִי פִשְׁעֵי פְרִי בִטְנִי חֲטָאת נַפְשִׁי:

Will the L-RD be pleased with thousands of rams, With ten thousands of rivers of oil? Shall I give my first-born for my transgression, The fruit of my body for the sin of my soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 ותרוץ גולת הזהב

"עד אשר לא ירתק חבל הכסף ותרוץ גולת הזהב", בתיאור הזקנה של

קהלת.

Ecclesiastes 12:6 קהלת י"ב:ו'

עַד אֲשֶׁר לֹא-יִרְתֹּק [יִרְחֹק] חֶבֶל הַכֶּסֶף וְתִרְוֹץ גִּלְתִּי הַזֶּהָב וְתִשָּׁכַר כֶּד עַל-הַמְּבֹועַ וְנָרַץ הַגִּלְגָּל אֶל-הַבּוֹר:

Before the silver cord is snapped asunder, and the golden bowl is shattered, And the pitcher is broken at the fountain, and the wheel falleth shattered, into the pit

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

168 שאו את ראש כו' לגלגלתם

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל... לגלגלתם" — המפקד, וכן כותרת של מאמר שאליו מתייחסים כאן.

Numbers 1:2 במדבר א':ב'

שֹׂאוּ אֶת-רֹאשׁ כָּל-עֵדֻת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל-זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם:

Take ye the sum of all the congregation of the children of Israel, by their families, by their fathers'houses, according to the number of names, every male, by their polls

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 אכסה מבקשת מאביה מעיינות מים, והוא נותן לה "את גולות עיליות ואת גולות תחתיות".

Joshua 15:19 יהושע ט"ו:י"ט

וְתֹאמַר תְּנֶה-לִּי בְרֶכָה כִּי אֶרֶץ הַנָּגֶב נִתְּנָה לִי וְנִתְּנָה לִי גִלְתִּי מִיַּם וַיִּתֶּן-לָהּ אֶת גִּלְתִּי עֲלִיּוֹת וְאֶת גִּלְתִּי תַּחְתִּיּוֹת:

And she said: 'Give me a blessing; for that thou hast set me in the Southland, give me therefore springs of water.' And he gave her the Upper Springs and the Nether Springs

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

170 המדרש מפרש את "קערת הזהב" כגולגולת. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לקשר בין גולה לגלגלתא — הרצון שלמעלה מן השכל.

Kohelet Rabbah 12:6:1 קוהלת רבה י"ב:ו':א'

עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְתֹּק חֶבֶל הַכֶּסֶף, זֶה הוּא חוּט שֶׁל שְׁדָּרָה. וְתִרְוֹץ גִּלְתִּי הַזֶּהָב, זֶה גִּלְגָּלְתִּי. רַבִּי חֵיָא בַר נַחֲמִיָּה אָמַר זֶה גִּלְגָּלְתִּי שֶׁהִיא מְגִלָּה אֶת הַזֶּהָב וּמְרִיצָה אֶת הַכֶּסֶף. וְתִשָּׁכַר כֶּד עַל הַמְּבֹועַ, זֶה כְּרֶסֶוּ שֶׁל אָדָם, לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּרֶסֶוּ שֶׁל אָדָם נִבְקָעַת וּמוֹסְרָת לְפִהּ וְאוֹמְרָת לוֹ, הֵא לָךְ מַה שְּׁגִלְתָּ וְחִמַּסְתָּ וְנִתְּנָה בִּי. רַבִּי חֲצִי מִיִּיתִי לָהּ מִהֲדִין קְרִיָּא (מִלֹּאכִי ב, ג): וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל פְּנִיכֶם פָּרֵשׁ חֲצִיכֶם. בַּר קַפְרָא אָמַר עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּקְפוּ שֶׁל אָבֵל, שְׁעֵדִין צוּרָת ...

Before the silver cord is severed, the golden skull is shattered, the pitcher is smashed at the spring, and the wheel is shattered into the cistern" (Ecclesiastes 12:6); "Before the silver cord is severed" - this is the spinal column; "the golden skull is shattered" - this is the skull. Rabbi Hiyya bar Nehemya said: This is the throat, which expels the gold and expends the silver. "The pitcher is smashed at the spring" - this is a person's stomach. Three days after [death] a person's son's stomach bursts, and it

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

171 שמן למאור

"שמן למאור", בין התרומות למשכן; כאן — המצוות כשמן למאור התורה.
Exodus 25:6 שמות כ"ה:ו
שֶׁמֶן לְמָאֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:
oil for the light, spices for the anointing oil, and for the
sweet incense
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

172 ותורה אור

"כי נר מצוה ותורה אור".
Proverbs 6:23 משלי ו':כ"ג
כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר וְדָרֶךְ חַיִּים תּוֹכַחֹת מוֹסֵר:
For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
And reproofs of instruction are the way of life
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 החכמה תחיה בעליה

"החכמה תחיה בעליה": למטה, התורה מחיה את המצוות.
Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב
כִּי בְצֵל הַחֲכָמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹ דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְעֵלֶיהָ:
For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the
excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life
of him that hath it
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 וגולה על ראשה

"גולה על ראשה", בקריאה של קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע.
Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'
וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְגֻרֶת זָהָב כְּלָה וְגִלְהָ עַל־
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נְרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשָׁהּ:
And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have
seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon
the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven
pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
thereof
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 כשמן הטוב על הראש

"כשמן הטוב על הראש" — משמעותה של הגולה.
Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב'
כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־הַנֶּהָר וְזָרְאֵהָרָו שִׁירֵד עַל־פִּי מְדוּתָיו:
It is like the precious oil upon the head, Coming down upon
the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the
collar of his garments
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

176 שאו ידיכם קדש וברכו

"שאו ידיכם קודש וברכו את ה'".
Psalms 134:2 תהילים קל"ד:ב'
שְׂאוּ־יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרְכוּ אֶת־ה'

Lift up your hands to the sanctuary, And bless ye the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 פסוקה

177 ובכל נפשך

"בכל נפשך" — האהבה שנקבעת בנפש באמצעות הכתישה.
Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'
וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:
And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 ושנים זיתים עליה אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה

זכריה רואה "שני זיתים עליה, אחד מימין הגולה ואחד משמאלה". הויתנים
שצריך לכתוש כדי להפיק מהם שמן מסמלים את כתישת הנפש.
Zechariah 4:3 זכריה ד':ג'
וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלְהָ וְאֶחָד עַל־שְׂמָאלָהּ:
and two olive-trees by it, one upon the right side of the bowl,
'and the other upon the left side thereof
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

179 אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש

"אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש", כלומר, מתוך רצינות
ושפלות רוח.
Mishnah Berakhot 5:1 משנה ברכות ה':א'
אֵין עוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כְּבֹד רֹאשׁ. חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ
שׁוֹהִים שָׁעָה אַחַת וּמִתְפַּלְלִים. כְּדִי שִׁיכְנֹנוּ אֶת לִבָּם לְמָקוֹם. אֶפְלוּ הַמֶּלֶךְ
שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ, לֹא יִשְׁכְּנֹנוּ. וְאֶפְלוּ נֶחֱשׁ כְּרוּךְ עַל עֲקֵבָיו, לֹא יִפְסִיק:
One should not stand up to say Tefillah except in a reverent
state of mind. The pious men of old used to wait an hour be-
fore praying in order that they might direct their thoughts to
G-d. Even if a king greets him [while praying] he should not
answer him: even if a snake is wound round his heel he
should not stop
Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-
BY)

180 "כי עוונותי עברו ראשי; כמשא כבד יכבדו ממני". זהו "כובד ראש".

Psalms 38:5 תהילים ל"ח:ה'
כִּי עֲוֹנֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי כְּמִשָּׂא כְבֹד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי:
For mine iniquities are gone over my head; as a heavy bur-
den they are too heavy for me
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

181 ובפשעכם שולחה אמכם

"ובפשעכם שולחה אמכם", ויש לקרוא זאת כגלות השכינה.
Isaiah 50:1 ישעיהו נ':א'
כֹּה אָמַר ה' אֵי זֶה סִפֵּר כְּרִיתוֹת אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מְגוֹשִׁי אֲשֶׁר־
מְכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן בְּעוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אִמְכֶם:
Thus saith the L-RD: Where is the bill of your mother's di-
vorcement, Wherewith I have put her away? Or which of My
creditors is it To whom I have sold you? Behold, for your in-
iquities were ye sold, And for your transgressions was your
mother put away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

182 וה' בראשם

”והו' בראשם” — זהו המקור לכינוי השכינה ”ראש”.

Micah 2:13 מיכה ב':יג

עֲלֵה הַפָּרֶץ לַפְּנִיָּהם פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ שַׁעַר וַיֵּצְאוּ בּוֹ וַיַּעֲבֵר מֶלֶכָם לַפְּנִיָּהם וְה' בְּרָאשָׁם:

The breaker is gone up before them; They have broken forth and passed on, By the gate, and are gone out thereat; And their king is passed on before them, And the L-RD at the head of them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

183 קלני מראשי

כאשר אדם נענש, השכינה אומרת: ”כבד עליי ראשי, כבד עליי ורועי”. אדמו”ר הזקן מפרש זאת ככבודו של ה”ראש” העליון.

Mishnah Sanhedrin 6:5 משנה סנהדרין ו':ה'

אָמַר רַבִּי מֵאִיר, בְּשַׁעַר שְׁאֵדָם מַצְטַעַר, שְׂכִינָה מַה הִלְשׁוֹן אוֹמֶרֶת כְּבִכּוּל, קִלְנִי מֵרָאשִׁי, קִלְנִי מִזְרוּעֵי. אִם כֵּן הַמָּקוֹם מַצְטַעַר עַל דָּמָם שֶׁל רְשָׁעִים שְׁנִשְׁפָּה, קָל וְחֹמֶר עַל דָּמָם שֶׁל צַדִּיקִים. וְלֹא זֶה בִּלְבַד, אֲלָא כָּל הַמְּלִין אֶת מֵתוֹ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הֵלִינוּ לְכַבּוֹדוֹ לְהַבִּיאַ לּוֹ אֶרֶץ וּתְכַרִּיכִים, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. וְלֹא הָיוּ קוֹבְרִין אוֹתוֹ בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתָיו, אֲלָא שְׁתֵּי בְתֵי קִבְרוֹת הָיוּ מְתַקְנִין לְבֵית דִּין, אֶחָת לְנִחְגָּזִין וְלִנְחֻנְגָּזִין וְאֶחָת לְנִסְקָלִין וְלִנְשַׁרְפִּין:

R. Meir said: “When man suffers, what expression does the shechinah (G-d’s presence) use? “My head is too light (a euphemism for heavy) for me, my arm is too light (a euphemism for heavy) for me.” If god is so grieved over the blood of the wicked that is shed, how much more so over the blood of the righteous! And not only of this one [a criminal did the sages not to leave him overnight] but whosoever lets his dead lie over night transgresses a negative commandment. If he

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

184 כי עונותינו רבו למעלה ראש

עזרא מתוודה: ”כי עונותינו רבו למעלה ראש, ואשמתנו גדלה עד לשמים”.

Ezra 9:6 עזרא ט':ו'

וְאָמַרְהָ אֵלַי בְּשֵׁתִי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֵלַי פָּנֵי אֱלֹהֶיךָ כִּי עֲוֹנוֹתֵינוּ רַבּוּ לְמַעַלָּה רֹאשׁ וְאֲשַׁמְתֵּנוּ גְדֻלָּה עַד לְשָׁמַיִם:

and I said: ‘O my G-d, I am ashamed and blush to lift up my face to Thee, my G-d; for our iniquities are increased over our head, and our guiltiness is grown up unto the heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

185 כובד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם

המדרש פותח את פרשת בא בפסוק זה ומספר שהארץ נבראה בקלות, מן העפר שמתחת לכיסא הכבוד; רק כעסו של כסיל הוא כבד באמת.

Shemot Rabbah 13:1 שמות רבה י"ג:א'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲה - הֲדָא הוּא דְכְּתִיב (משלי כו, ג): כּוֹבֵד אֲבֵן וְנִטְלָה הַחֹל, וְכַעַס אוֹיִל כְּבֹד מִשְׁנֵיהֶם. שֶׁאֵל אֲבִינִימוֹס הִגְרִיד אֶת רַבּוּתֵינוּ וְזִכְרוֹנָם לְכַרְכָּה: אָמַר לֵהֶם: הָאֶרֶץ הִיאךָ נִבְרָאת תַּחֲלָה? אָמְרוּ לוֹ: אֵין אָדָם בְּקִי בְּדַבְרִים אֱלֹהִים, אֲלֵא לָךְ אֲצֵל אֲבָא יוֹסֵף הַבְּנָאִי. הִלֵּךְ וּמִצָּאוּ שְׂהוּא עוֹמֵד עַל הַקְרִיאוּ. אָמַר לוֹ: שֶׁאֵלָה יֵשׁ לִי לְשֹׂאוֹל אוֹתָךְ! אָמַר לוֹ: אֵינִי יֹכֹל לִירֵד, מִפְּנֵי שֶׁאֵנִי שְׂכִיר יוֹם, אֲלֵא שֶׁאֵל מַה תִּבְקֵשׁ. אָמַר לֵיהֶם: הִיאךָ נִבְרָאת הָאֶרֶץ תַּחֲלָה? אָמַר לֵיהֶם: נִטְלָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵפֶר מִתַּחַת כִּסֵּא הַכְּבוֹד, ...

The L-rd said to Moses: Come to Pharaoh, as I have hardened his heart, and the heart of his servants, in order to place these signs of Mine in their midst” (Exodus 10:1). “The L-rd said to Moses: Come to Pharaoh” – that is what is written: “The heft of a stone and the weight of sand, but the anger of a fool is heavier than both” (Proverbs 27:3). Avnimos the weaver asked our Rabbis, of blessed memory; he said to them: “The earth, how was it created initially?”

... They

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

186 כובד אבן ונטל החול וכעס אויל כבד משניהם

”אבן כבדה וחול נטל, וכעס כסיל כבד משניהם”.

Proverbs 27:3 משלי כ"ז:ג'

כְּבֹד-אֲבֵן וְנִטְלָה הַחֹל וְכַעַס אוֹיִל כְּבֹד מִשְׁנֵיהֶם:

A stone is heavy, and the sand weighty; But a fool’s vexation is heavier than they both

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 במאמר אחד יכול להבראות

העולם נברא בעשרה מאמרות, אף שהיה אפשר לברוא אותו במאמר אחד. הברירה אינה כרוכה במאמץ עבור ה'.

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה':א'

בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמַה תִּלְמוּד לומר, וְהֵלֵא כְּמֵאֲמַר אֶחָד יִכּוֹל לְהַבְרִאוֹת, אֲלֵא לְהַפְרֹעַ מִן הָרְשָׁעִים שְׂמֵאבְדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקַיִּימִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

188 הוגעתם את ה' בדבריהם

”הוגעתם את ה' בדבריהם”. רק החטא הוא “יגיעה” למעלה.

Malachi 2:17 מלאכי ב':יז

הוֹגַעְתֶּם ה' בְּדַבְרֵיכֶם וְאַמַּרְתֶּם בְּמֶה הוֹגַעְנוּ בְּאִמְרָכֶם כְּלִיעֶשֶׁה רַע טוֹב
בְּעֵינֵי ה' וְכֵהֶם הוּא חָפִץ אוֹ אִיה אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט:

Ye have wearied the L-RD with your words. Yet ye say:
‘Wherein have we wearied Him?’ In that ye say: ‘Every one
that doeth evil Is good in the sight of the L-RD, And He de-
lighteth in them; Or where is the G-d of justice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 29

189 חד אמר וגולה לשון גלות

שני אמוראים נחלקו: אחד פירש “גולה” במשמעות של גלות, שכן ישראל
גלו לבבל והשכינה גלתה עמם; והאחר פירש זאת במשמעות של גאולה.

Vayikra Rabbah 32:8 ויקרא רבה ל"ב:ח'

190 בהעלתך את הנרות

”בהעלותך את הנרות” — כותרת של מאמר המוזכר כאן.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה
יְאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest'
the lamps, the seven lamps shall give light in front of the
'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 כתית למאור

”שמן זית זך כתית למאור”. השמן מופק מזיתים כתושים; זהו דימוי
לכתישת הגוף.

Exodus 27:20 שמות כ"ז:כ'

וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לַמָּאֹר
לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

And thou shalt command the children of Israel, that they
bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a
lamp to burn continually

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 אוסרי לגפן

”אוסרי לגפן עירה”, מברכת יעקב ליהודה; כותרת של מאמר המוזכר כאן.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה וְלַשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כַּכֵּס בֵּינָן לְבָשׁוּ וּבְדָם־עֲנָבִים סוּתָה:
Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the
choice vine; He washeth his garments in wine, And his ves-
ture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 ועבד הלוי הוא

”והלוי יעבד את עבודת אוהל מועד”.

Numbers 18:23 במדבר י"ח:כ"ג

וְעָבֵד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יֵשְׂאוּ עוֹנֶם חֶקֶת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנָּחֲלוּ נִחְלָה:

But the Levites alone shall do the service of the tent of meet-
ing, and they shall bear their iniquity; it shall be a statute for
ever throughout your generations, and among the children
of Israel they shall have no inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

194 ועבד הלוי הוא

הוזהר בפרשת קורח פותח את הדיון שלו במילים “והלוי ישרת”; זהו אחד
המקורות שהאדמו"ר הזקן מצטט בנושא זה.

Zohar, Korach 7:29-8:37 ספר זוהר, קרח ז':כ"ט-ח':ל"ז

BUT THE LEVITES SHALL DO THE SERVICE OF THE TENT
OF MEETING. At the time of the Creation the world was not
completed and established until man emerged in his com-
plete form as the consummation of all and the (seventh) day
was sanctified and the holy throne was set for the King

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

195 ואהבת בכל נפשך

”ואהבת את הו' אלקיך... בכל נפשך” — האהבה שמתגלית לאחר כתישת
הגוף.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 30

196 מלכותך מלכות כל עולמים

”מלכותך היא מלכות בכל העולמות.” כל העולמות מתקיימים באמצעות
מידת המלכות של ה'.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלִכּוֹתְךָ מְלָכוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשִׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion
endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

197 ואציעה שאול הנך

”אם אעלה לשמים — שם אתה; אם אציע את מיטתי בשאול, הנה אתה
שם.”

Psalms 139:8 תהילים קל"ט:ח'

אִם־אֶסֶק שָׁמַיִם שָׁם אַתָּה וְאֶצִּיעָה שְׂאוֹל הִנֵּךְ:

If I ascend up into heaven, Thou art there; If I make my bed
in the nether-world, behold, Thou art there

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 גם חשך לא יחשיך ממך כחשכה כאורה

”גם חושך אינו חשוך בעיניך... והחושך כאור.” לגבי האור המקיף, למעלה
ולמטה שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלֵילָה כִּי־וָאֵר כַּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night
shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 ומתחת זרועות עולם

"אלקי קדם הוא מעון, ומתחת זרועות עולם." גם האור המקיף מגיע למטה.

Deuteronomy 33:27 דברים ל"ג:כ"ז

מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֻעֹת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיהָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֵּׁמֶד:

The eternal G-d is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before

'thee, And said: 'Destroy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני." חיבוק מקיף גם את הגב ואת הצד החיצוני.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וַיְמִינוֹ תַּחֲבַקֵּנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 יגדל נא כח אדי

משה מפציר: "ועתה יגדל נא כוח אדניי" — זהו שמו של מאמר על רחמים גדולים, שאליו מתייחסים כאן.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 31

202 ונגללו כספר השמים

"והשמים נגללו כספר". בעתיד השמים שוב לא יסתירו את אור ה'.

Isaiah 34:4 ישעיהו ל"ד:ד

וְנִמְקּוּ כָל־צִבְאֵי הַשָּׁמַיִם וְנִגְלְלוּ כַסְפֵּר הַשָּׁמַיִם וְכָל־צִבְאָם יִבּוֹל כְּנֶבֶל עֵלֶה מִגֶּפֶן וּכְנֶבֶלֶת מִתְאֵנָה:

And all the host of heaven shall moulder away, And the heavens shall be rolled together as a scroll; And all their host shall fall down, As the leaf falleth off from the vine, And as a falling fig from the fig-tree

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפניי, נאום הוי".

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי נְאֻם־ה' כִּן יַעֲמֹד זְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

204 לחזות בנועם ה'

"לחזות בנועם הוי' ולבקר בהיכלו". הנשמה בגן עדן רואה את זיו השכינה.

Psalms 27:4 תהילים כ"ז:ד

אַחַת שְׁאֵלַתִּי מֵאֵת־ה' אוֹתָהּ אֶבְקֹשׁ שְׁבִיתִי בְּבֵית־ה' כְּלַיְמִי חַיִּי לַחַזוֹת בְּנוֹעַם־ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ:

One thing have I asked of the L-RD, that will I seek after: That I may dwell in the house of the L-RD all the days of my life, To behold the graciousness of the L-RD, and to visit earlly in His temple

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

205 כשמן הטוב

"כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן" — הפנימיות של שלוש עשרה מידות הרחמים.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב

כִּשְׁמֵן הַטּוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־הַזָּקֵן וְזָקֵן־הָאֶהָרֹן שִׁירֵד עַל־פִּי מִדּוֹתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

206 קול דודי

"קול דודי הנה זה בא", כותרת של מאמר המסביר את מקומו של המרור.

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת:

Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the mountains, skipping upon the hills

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

207 רע ומר עזבו את ה'

"דעו וראו כי רע ומר עזובך את הוי' אליקרי". זוהי המרידות שעל הנשמה לטעום.

Jeremiah 2:19 ירמיהו ב:י"ט

תִּפְסְדֶּה רַעְתָּה וּמִשְׁבּוֹתֶיהָ תִּזְכָּקֶה וְדַעִי וְרָאִי כִּי־רַע וְמֶרַע עֲזָבְךָ אֶת־ה' אֱלֹקֶיךָ וְלֹא פָחַדְתִּי אֵלָיִךְ נְאֻם־אֲדֹנָי ה' צִבְאוֹת:

Thine own wickedness shall correct thee, and thy backslidings shall reprove thee: Know therefore and see that it is an evil and a bitter thing, that thou hast forsaken the L-RD thy G-d, neither is My fear in thee, Saith the L-rd GOD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

208 כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו

רב אמי מלמד שהדעת גדולה, ומי שאין בו דעת אין לרחם עליו, ומביא את הפסוק: "כי עם חסר דעת הוא, על כן לא ירחמנו עושהו". אדמו"ר הזקן מפרש שהכוונה היא שהרחמים נמשכים במקום שבו האדם מודע לחסרונו.

Berakhot 33a:19 ברכות ל"א:י"ט

וְאָמַר רַב אָמִי: גְּדוּלָּה דְּעָה, שְׁנַתְנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שְׁנַאָמַר "כִּי אֵל יַעֲוֶה הוּא". וְכָל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דְּעָה — אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנַאָמַר: "כִּי לֹא עִם בִּינּוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עוֹשֶׂהוּ".

R. Ammi also said : Great is knowledge which is placed between two references to the Divine Name ; as it is said, "For a G-d of knowledge is the L-rd" (I Sam. ii. 3). It is forbidden to have mercy upon one who does not possess knowledge ;

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

212 וגולה לי גלות

קריאת "גולה" במשמעות של גלות.

Vayikra Rabbah 32:8 ויקרא רבה ל"ב:ח

213 כשמן הטוב

"כשמן הטוב" — נמשך למטה באמצעות התעוררות הרחמים.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב

כִּשְׁמֵן הַטּוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־הַנֶּחֱסֵן וְעַל־הַנֶּחֱסֵן שִׁירֵד עַל־פִּי מְדוּתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 33

214 אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה

"שני זיתים אצלה, אחד מימין הגולה ואחד משמאלה". שני הזיתים הם אהבה ויראה.

Zechariah 4:3 זכריה ד':ג

וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלָּה ואֶחָד עַל־שְׂמָאלָהּ:

and two olive-trees by it, one upon the right side of the bowl, and the other upon the left side thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

215 ימין ושמאל תפרוצי

"כי תפרוץ ימה וקדמה". הפסוק מובא כדי לציין את שני הצדדים, ימין ושמאל.

Isaiah 54:3 ישעיהו נ"ד:ג

כִּי־יָמִין וּשְׂמָאוֹל תִּפְרָצִי וְיִרְעַךְ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשֻׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ:

For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 רצוא

"והחיות רצוא ושוב". שתי התנועות של הנשמה באהבה וביראה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':יד

וַתִּחְיֹת רָצוּא וְשׁוֹב כַּמְרָאָה הַבּוֹקֵץ:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

217 ימין מקרבת

"לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". אדמו"ר הוקן מקביל את שתי הידיים לשני הזיתים: הימין היא אהבה, והשמאל היא יראה.

Sotah 47a סוטה מ"ז א

218 ואהבת בכל לבבך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך" — האהבה הבאה מן הזית הימני.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

as it is said, "For it is a people of no understanding, therefore He that made them will not have compassion upon them." (Is. xxvii. 11)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסקה 32

209 בשתיים לפניה

"בבוקר מברכים שתי ברכות לפניו וברכה אחת לאחריה" — שתי הברכות שלפני קריאת שמע.

Mishnah Berakhot 1:4 משנה ברכות א':ד

בִּשְׁחֶר מְבָרְךְ שְׁתֵּים לִפְנֵיהָ ואֶחָת לְאַחֶרֶיהָ, וּבְעֶרְב שְׁתֵּים לִפְנֵיהָ וְשְׁתֵּים לְאַחֶרֶיהָ. אֶחָת אֶרְכָּה ואֶחָת קְצֵרָה. מְקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהֶאֱרִיךְ, אֵינוּ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר. לְקַצֵּר, אֵינוּ רִשְׁאֵי לְהֶאֱרִיךְ. לְהֶאֱרִיךְ, אֵינוּ רִשְׁאֵי שְׁלֹא לְהֶתֵּם. וְשְׁלֹא לְהֶתֵּם, אֵינוּ רִשְׁאֵי לְהֶתֵּם:

[the] In the morning, two benedictions are said before and one after it; and in the evening, two benedictions before and two after it, one long and one short. Where they, the sages, have adopted the long [form] no man is authorised to shorten [use the short form]; and where they have adopted the short form no man is authorised to lengthen [use the long form]. [Where they] close [with a benediction] no man is authorised not [so] to close: and [where they do] not close ... [with a benediction]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

210 עונותי עברו ראשי

"כי עונותיי עברו מעל ראשי" — כובד הראש.

Psalms 38:5 תהילים ל"ח:ה

כִּי עוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי כַּמָּשָׂא כְבֵד וְכִבְדּוֹ מִמֶּנִּי:

For mine iniquities are gone over my head; as a heavy burden they are too heavy for me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

211 קלני מראשי

"כבד עליי ראשי" של השכינה — הכובד שלמעלה.

Mishnah Sanhedrin 6:5 משנה סנהדרין ו':ה

אָמַר רַבִּי מֵאִיר, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מְצַטָּר, שְׂכִינָה מֵה הַלְשׁוֹן אוֹמֶרֶת בְּכִכּוּל, קִלְנִי מֵרֹאשִׁי, קִלְנִי מִזְרוּעֵי. אִם כֵּן הַמְּקוֹם מְצַטָּר עַל דָּמָם שֶׁל רִשְׁעִים שֶׁנִּשְׁפָּךְ, קָל וְחֹמֶר עַל דָּמָם שֶׁל צַדִּיקִים. וְלֹא זֶה בִּלְבַד, אֲלָא כָּל הַמְּלִין אֶת מֵתוֹ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הֲלִינוּ לְכַבּוֹדוֹ לְהִבִּיאַ לוֹ אֶרֶץ וְתַכְרִיכִים, אֵינוּ עוֹבֵר עָלָיו. וְלֹא הָיוּ קוֹבְרִין אוֹתוֹ בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתָיו, אֲלָא שְׁתֵּי בְתֵי קִבְרוֹת הָיוּ מִתְּקַנְּיוֹ לְבֵית דִּין, אֶחָת לְנִתְּנָתוֹ וְאֶחָת לְנִשְׁקָלָיו וְלִנְשֻׁרָיו:

R. Meir said: "When man suffers, what expression does the shechinah (G-d's presence) use? "My head is too light (a euphemism for heavy) for me, my arm is too light (a euphemism for heavy) for me." If god is so grieved over the blood of the wicked that is shed, how much more so over the blood of the righteous! And not only of this one [a criminal did the sages not to leave him overnight] but whosoever lets his dead lie over night transgresses a negative commandment. If he

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
with all thy soul, and with all thy might
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

219 כה תברכו

”כה תברכו את בני ישראל” — כותרתו של מאמר הנוכח כאן.

Numbers 6:23 במדבר ו:כ”ג

דבר אל־אהרן ואל־בניו לאמר כה תברכו את־בני ישראל אמור להם:
Speak unto Aaron and unto his sons, saying: On this wise ye’
shall bless the children of Israel; ye shall say unto them
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

220 והם מדקדקים על עצמם עד כזית

המלאכים שואלים מדוע ה' נושא פנים לישראל, והוא משיב שכתב "ואכלת
ושבעת וברכת", וישראל מדקדקים עם עצמם לברך ברכת המזון אפילו על
שיעור כזית.

Berakhot 20b:15 ברכות כ"ב:ט"ו

דרש רב עזריא, זמנין אמר לה משמיה דרבי אמי וזמנין אמר לה משמיה
דרבי אסי: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של
עולם, כתוב בתורתך "אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד", והלא אתה
נושא פנים לישראל, דכתיב: "ישא ה' פניו אליה"? אמר להם: וכי לא
אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה "ואכלת ושבעת וברכת את
ה' אלקיך", והם מדקדקים [על] עצמם עד כזית ועד כביצה.
Rab 'Awira expounded (sometimes he said it in the name of
R. Ammi and sometimes in the name of R. Assi) : The minis-
tering angels spake before the Holy One, blessed be He,
"L-rd of the universe ! It is written of Thee in Thy Torah,
'Who regardeth not persons nor taketh reward' (Deut. x. 17);
but dost Thou not regard the person of Israel, for it is writ-
ten, 'The L-rd lift up His countenance upon thee' (Num. vi.
... 26)?" He replied to them, "And should I not regard the
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

221

על "אלה שני בני היצהר" אומר המדרש שה' ביקש זכות שבזכותה יגאל את
ישראל, עד שמצא את זכותם של משה ואהרן.

Shemot Rabbah ט"ו:ג' שמות רבה ט"ו:ג'

דבר אחר: החדש הזה לכם, הדא הוא דכתיב (זכריה ד, יד): אלה שני
בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ. אמר רבי לוי: מלמד שהיה
הקדוש ברוך הוא חוזר ומבקש באיזה דבר לגאול את ישראל ולא היה
מוצא, עד שמצא זכותו של משה ושל אהרן והיא עמדה להם, הדא הוא
דכתיב: אלה שני בני היצהר. למה הדבר דומה? למלך שבקש לישא
אשה ובאו ואמרו לו: ענייה היא, אין לה בעולם אלא שני נזמים בלבד.
כך אמר הקדוש ברוך הוא: דיין לישראל שיגאלו בזכות משה ואהרן,
לכך נאמר: ויאמר ה' אל ...

Another interpretation: "This month shall be for you" - that
is what is written: "These are the two anointed ones, who
stand by the L-rd of all the land" (Zechariah 4:14). Rabbi
Levi said: This teaches that the Holy One blessed be He was
continuously seeking something to redeem Israel. He was
unable to find anything until He found the merit of Moses
and Aaron, which stood for them; that is what is written:
"These are the two anointed ones [benei yitzhar]." To what is
... this matter comparable? To a

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

222 שני בני היצהר

”אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ” — משמעותם של שני
הייתם שבחזון זכריה.

Zechariah 4:14 זכריה ד:י”ד

ויאמר אלה שני בני־היצהר העומדים על־אדון כל־הארץ:
Then said he: 'These are the two anointed ones, that stand
'by the L-rd of the whole earth
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

223 הוא אהרן ומשה

”זה אהרן ומשה אשר אמר הוי' להם...”

Exodus 6:26 שמות ו:כ”ו

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את־בני ישראל מארץ
מצרים על־צבאתם:

These are that Aaron and Moses, to whom the L-RD said:
'Bring out the children of Israel from the land of Egypt ac-
'cording to their hosts
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

224 הוא אהרן ומשה

הזוהר קורא את "זה אהרן ומשה" ואת "הוא משה ואהרן" כצירוף של שמאל
וימין, מים ואש — הכול אחד, כלי הפרדה.

Zohar, Vaera 10:93-13:104 ספר הזוהר, וארא י"ג-י"ג:ק"ד

Thus this is the meaning of the words, "Know therefore this
day, etc.", to unite the Right with the Left and so to "know
that TETRAGRAMMATON is ELOHIM". Said R. Abba: 'Most
assuredly so! "This Aaron and Moses"—"this Moses and
'Aaron"; wind fused with water, water with wind
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

225 מדלג ומקפץ

"הנה זה בא, מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות" — נדון במאמר על "קול
דודי".

Song of Songs 2:8 שיר השירים ב:ח'

קול דודי הנה־זה בא מדלג על־ההרים מקפץ על־הגבעות:
Hark! my beloved! behold, he cometh, Leaping upon the
.mountains, skipping upon the hills
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

226 ודברת בהם

”ודברת בהם” — דיבור בדברי תורה מתוך ביטול.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושננתם לבניך ודברת בהם בשבתך בביתך ובליכתך בדרך ובשכבך
ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and
shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when
thou walkest by the way, and when thou liest down, and
.when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

227 הדברים האלה אשר אנכי מצוך

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". הדברים הם דברי של ה' עצמו — "אנכי".

Deuteronomy 6:6 דברים ו':

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

228 ודברי אשר שמתי בפִיךָ

"ודברי אשר שמתי בפִיךָ לא ימוש מפִיךָ". דברי התורה של יהודי הם דברי ה'.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי וְזֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אֶמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדִבְרֵי אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּפִיךָ לֹא־יִמְשֻׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי וְרַעַךְ וּמִפִּי וְרַעַךְ אֶמַר ה' מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 34

229 וגולה על ראשה לשון גאולה

אמורא אחד פירש "גולה" במשמעות של גלות, והאחר במשמעות של גאולה, "כי גואלנו הווי צבאות שמו".

Vayikra Rabbah 32:8 ויקרא רבה ל"ב:ח'

230 ארוממך אלקי המלך

"ארוממך אלקי המלך" — האור המקיף הנמשך למלכות.

Psalms 145:1 תהילים קמ"ה:א'

תְּהַלֵּל לַיהוָה אֱלֹהֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶבְרַכְּךָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:

praise; of David. I will extol Thee, my G-d, O [A Psalm of] King; And I will bless Thy name for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 35

231 מאה ברכות

רבי מאיר אומר שאדם חייב לברך מאה ברכות בכל יום, והדבר נלמד מן הפסוק: "מה ה' אלקיך שואל מעמך?"

Menachot 43b:15 מנחות מ"ג ב:ט"ו

תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

232 נאוו לחייך בתורים

"לחייך נאים בשורות [של תכשיטים]", כותרת של מאמר שאליו מתייחסים כאן.

Song of Songs 1:10 שיר השרים א':י'

נָאוּו לְחַיִּיךָ בְּתוֹרִים צְנֹאֲרָה בְּתוֹרֵיהֶם:

Thy cheeks are comely with circlets, Thy neck with beads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

233 אני ראשון ואני אחרון

"כך אמר ה', מלך ישראל וגואלו, ה' צבאות: אני ראשון ואני אחרון."

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו'

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ ה' צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹון וּמִבְּלָעַד־יֵאֵין אֱלֹקִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 36

234 ודברת בם

"ודברת בם" — בחינת יראה ותשובה.

Deuteronomy 6:7 דברים ו':ז'

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 37

235 קבלת עול מלכות שמים כדי שאח"כ יקבל עליו עול מצות

הפרשה הראשונה של קריאת שמע נאמרת תחילה, כדי לקבל תחילה את עול מלכות שמים ואחר כך את עול המצוות.

Mishnah Berakhot 2:2 משנה ברכות ב':ב'

אֵלֶּיךָ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים, בֵּין בְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה, בֵּין שְׁנִיָּה לְשִׁמְעַי, וּבֵין שְׁמַע לְהִתְהַלֵּךְ אִם שְׁמַעַי, בֵּין וְהָיָה אִם שְׁמַע לְוִיֶּאמֶר, בֵּין וְיֹאמַר לְאַמֶּת וְיִצְיִיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּין וְיֹאמַר לְאַמֶּת וְיִצְיִיב לֹא יִפְסִיק. אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה, לְמָה קִדְּמָה שְׁמַע לְהִתְהַלֵּךְ אִם שְׁמַעַי, אֶלָּא כִּדִּי שִׁיבָל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם תִּתְחַלֵּה, וְאַחֲרַיִךְ יִקְבַּל עָלָיו עַל מִצְוֹת. וְהָיָה אִם שְׁמַע לְוִיֶּאמֶר, שְׁוֹהֶינָה אִם שְׁמַע נֹהֵג בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְיֹאמַר אֵינוֹ נֹהֵג אֶלָּא בַּיּוֹם:

These are the breaks between the sections: between the first blessing and the second, between the second and "Shema," between "Shema" and "And it shall come to pass if you listen" between "And it shall come to pass if you listen" and "And the L-rd said" and between "And the L-rd said" and "Emet veYatziv" (true and firm). Rabbi Judah says: between "And the L-rd said" and "Emet veYatziv" one should not interrupt. Rabbi Joshua ben Korhah said: Why was the section ... of "Shema" placed before that of "And it

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

236 ועתה יגדל נא כח

"ועתה יגדל נא כוח אדניי", כותרת של מאמר שאליו מתייחסים כאן.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמְרֵי:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 38

237 שבעה ושבעה מוצקות

”שבעת נרותיה עליה, שבעה ושבעה מוצקות לנרות”. אדמו”ר הזקן מפרש את הכפלת השבע כשני צינורות לכל נר.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֵה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלָּה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נְרֹתֶיהָ עָלֶיהָ וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: ‘What seest thou?’ And I said: ‘I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

238 המריקים מעליהם הזהב

שני ענפי הזית ”המריקים מעליהם הזהב” הובו דרך שני צינורות הזהב. הוא השמחה שבמצווה.

Zechariah 4:12 זכריה ד':י"ב

וְאָעַן שְׁנֵית וְאָמַר אֵלָיו מִה־שְׁתֵּי שִׁבְלֵי הַיָּדַיִם אֲשֶׁר בְּיַד שְׁנֵי צִנְתֹּרוֹת הַזָּהָב הַמְרִיקִים מֵעֲלֵיהֶם הַזָּהָב:

And I answered the second time, and said unto him: ‘What are these two olive branches, which are beside the two golden spouts, that empty the golden oil out of themselves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

239 מצפון זהב יאתה

”מצפון זהב יאתה”. הזהב מסמל שמחה ועליצות.

Job 37:22 איוב ל"ז:כ"ב

מִצְפּוֹן זָהָב יֵאָתֶה עַל־אֱלוֹהַּ נוֹרָא הוֹד:

Out of the north cometh golden splendour, About G-d is terrible majesty

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

240 ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה

”ונתתי מטר ארצכם בעתו, יורה ומלקוש”, מהפרשה השנייה של קריאת שמע.

Deuteronomy 11:14 דברים י"א:י"ד

וְנָתַתִּי מִטְר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסַּפְתָּ דִּגְגָהּ וְתִירְשָׁהּ וַיִּצְהַרְךָ: that I will give the rain of your land in its season, the former rain and the latter rain, that thou mayest gather in thy corn, and thy wine, and thine oil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

241 בנועם ה'

”לחזות בנועם הוי” — התענוג שבו מתקבלות המצוות.

Psalms 27:4 תהילים כ"ז:ד'

אַחַת שְׁאֵלַתִּי מֵאֵת־ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּבֵית־ה' כְּלִי־יָמִי חַיִּי לַחֲזוֹת בְּנוֹעַם־ה' וְלִבְקֹר בְּהִיכְלוֹ:

One thing have I asked of the L-RD, that will I seek after: That I may dwell in the house of the L-RD all the days of my life, To behold the graciousness of the L-RD, and to visit ear-ly in His temple

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

242 בכל מאדך

”בכל מאדך”, הנאמר בפרשה הראשונה של קריאת שמע ולא בשנייה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 39

243 והחכמה תחיה

”יתרון הדעת הוא שהחכמה מחיה את בעליה”. החכמה היא התורה, ו”בעליה” הם המצוות, שהיא מחיה אותן.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כִּי בְצֵל הַחֲכָמָה בְּצֵל הַכֶּסֶף וַיִּתְּרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחְיָה כְּעֵלְיָה:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

244 ודברת בם

”ודברת בם”, בפרשה הראשונה של קריאת שמע: דברי תורה שנאמרים מתוך ביטול.

Deuteronomy 6:7 דברים ו':ז'

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

245 וידעת היום

”וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי” הוא האלקים” — פתיחתו של מאמר הנזכר כאן.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהִשְׁבַּת אֶל־לִבְּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשִׁמְיָם מַמְעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

246 וצדיק באמונתו יחיה

”וצדיק באמונתו יחיה”, מובא כדי לבאר את משמעות המילה ”יחיה”, כמו ”מחיה” כאן.

Habakkuk 2:4 חבקוק ב':ד'

הִנֵּה עֹפֶלָה לֹא־יִשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ וְצַדִּיק בְּאַמּוֹנָתוֹ יַחְיֶה:

Behold, his soul is puffed up, it is not upright in him; But the righteous shall live by his faith.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

247 והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי

"והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי... לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם". בפרשה השנייה נאמר "לבבכם" ו"נפשכם", אך לא "מאודכם".

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

248 עושים רצונו של מקום

רבי שמעון בר יוחאי אומר, שכאשר ישראל עושים את רצון המקום, מלאכתם נעשית על ידי אחרים; וכאשר אינם עושים כן, הם עושים אותה בעצמם, כמו שנאמר: "ואספת דגנך". מאחר שפסוק זה מופיע בפרשת "והיה אם שמוע", משתמע שפרשה זו עדיין אינה עוסקת בקיום מלא של רצונו.

Berakhot 35b:7 ברכות ל"ה ב"ז

... אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישאל עושי רצונו של מקום — מלאכתו נעשית על ידי אחרים, שנאמר: "ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'", ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום — מלאכתו נעשית על ידי עצמן, שנאמר: "ואספת דגנך". ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר: "ועבדת את אויבך וגו'".

R. Simeon b. Johai says : Is it possible for a man to plough at the time of ploughing, sow at seed-time, reap at harvest-time, thresh at the time of threshing, and winnow at the time of wind — what is to become of Torah? But when Israel perform the will of the All-present, their work is done by others; as it is said, "And strangers shall stand and feed your flocks," etc. (Is. Ixi. 5) ; and at the time when Israel perform ... ,not the will of the All-present

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

249 בכל מאודך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", כפי שנאמר בפרשה הראשונה של קריאת שמע.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

250 וגולה על ראשה

"מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה". הגולה הוסברה קודם כהתבוננות

בקריאת שמע, שממנה נמשך השמן אל הנרות.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כלה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

251 הערת קה"ת מפנה ל-Berakhot 35b:5-6 למילים האלה.

Berakhot 35b:5-6 ברכות ל"ה ב:ה-ו'

לא קשיא: כאן בזמן שישאל עושי רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום. תנו רבנן: "ואספת דגנך" מה תלמוד לומר? — לפי שנאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיה" — יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר: "ואספת דגנך" — הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל.

There is no contradiction; the latter referring to the time when Israel perform the will of the All-present, the former to when Israel neglect His will. Our Rabbis have taught : "And thou shalt gather in thy corn" — what has this teaching to tell us ? Since it is written, "This book of the law shall not depart out of thy mouth [but thou shalt meditate therein day and night]" (Josh. i. 8), it is possible to think that these ... ;words [are to be understood] as they are written

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

252 כי הדם הוא הנפש

"כי הדם הוא הנפש" — דימוי לחיים פנימיים וגלויים.

Deuteronomy 12:23 דברים י"ב:כ"ג

רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הכשר:

Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

253 כי נר מצוה

"כי נר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחות מוסר". "דרך חיים" באה אחרי המצוה, כדבר שמעבר לה.

Proverbs 6:23 משלי ו:כ"ג

כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light, And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

254 כלך יפה רעיית

"כולך יפה רעייתי ומום אין בך" — הפסוק שהמדרש דורש.

Song of Songs 4:7 שיר השירים ד':ז

כלך יפה רעייתי ומום אין בך:

Thou art all fair, my love; And there is no spot in thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

255 לפי שירמיה אומר כסף נמאס

על "כולך יפה רעיתי": מכיוון שירמיהו קרא לישראל "כסף נמאס" ויחזקאל קרא להם סגינים, בא זכריה ואמר: "מנורת זהב כולה".

Bamidbar Rabbah 13:8 במדבר רבה י"ג:ח'

256 כסף נמאס

"כסף נמאס קראו להם, כי הוי' מאסם".

Jeremiah 6:30 ירמיהו ו':ל'

כֶּסֶף נִמְאָס קְרָאוּ לָהֶם כִּי־מָאָס הָיָה: Havayah בָּהֶם:

Refuse silver shall men call them, Because the L-RD hath re-jected them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

257 וזאת התרומה זהב

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם: זהב וכסף ונחושת" — החומרים למשכן.

Exodus 25:3 שמות כ"ה:ג'

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֹשֶׁת:

And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

258 וזאת התרומה זהב זו בבל

המדרש מפרש את הזהב, הכסף והנחושת שבתרומה כבבל, מדי ויוון — הממלכות המיוצגות בפסל שבספר דניאל — ואומר שבעתיד לבוא ה' יקבל מתנה מכל ממלכה מלבד אדום.

Shemot Rabbah 35:5 שמות רבה ל"ה:ה'

דבר אחר: ועשית את הקרשים מה כתיב למעלה? וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת זהב, זו בבל, שנאמר (דניאל ג): הוא צלמא ראשה די דהב טב. וכסף, זו מדי, שנאמר (שם): חדוהי ודרעוהי די כסף. נחושת, זו יון, שנאמר (שם): מעוהי וירכתיה די נחש. אבל ברזל אין כתיב כאן, לא במקדש ולא במשכן, למה? שנמשל בו אדום, שהחריבו בהמ"ק. ללמדך, שמכל המלכיות יקבל הקב"ה דורון לעתיד לבא חוץ מאדום. והרי בבל אף היא החריבה אותו! אלא על שלא קעקעה אותו, אבל אדום מה כתיב בה? (תהלים קלז): האומרים ...

Another matter, "You shall craft the boards." What is written above? "This is the gift that you shall collect from them: Gold and silver and bronze" (Exodus 25:3). Gold, this is Babylon, as it is stated: "That image, its head was of fine gold" (Daniel 2:32). Silver, this is Media, as it is stated: "Its breast and its arms of silver" (Daniel 2:32). Bronze, this is Greece, as it is stated: "Its belly and its thighs of bronze" (Daniel 2:32). But iron is not written here, neither in the ... Temple

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

259 רישא דדהבא

דניאל אומר לנבוכדנצר, מלך בבל: "אתה הוא ראש הזהב" של הצלם שבחלומו.

Daniel 2:38 דניאל ב':ל"ח

וּבְכָל־דִּי דִרְרִין בְּנִי־אֲנָשׁ חַיִּית בְּרָא וְעוֹף־שָׁמַיָא יִהְיֶה בִידָךְ וְהַשְׁלֹטָךְ בְּכָל־הוֹן אֲנִת־הוּא רֹאשָׁה דִּי דִהְבָּא:

and wheresoever the children of men, the beasts of the field, and the fowls of the heaven dwell, hath He given them into thy hand, and hath made thee to rule over them all; thou art the head of gold

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 40

260 דרישא דדהבא

דניאל אומר לנבוכדנצר: "אתה הוא ראש הזהב". ראש הפסל הוא מלך בבל, שהחריב את בית המקדש.

Daniel 2:38 דניאל ב':ל"ח

וּבְכָל־דִּי דִרְרִין בְּנִי־אֲנָשׁ חַיִּית בְּרָא וְעוֹף־שָׁמַיָא יִהְיֶה בִידָךְ וְהַשְׁלֹטָךְ בְּכָל־הוֹן אֲנִת־הוּא רֹאשָׁה דִּי דִהְבָּא:

and wheresoever the children of men, the beasts of the field, and the fowls of the heaven dwell, hath He given them into thy hand, and hath made thee to rule over them all; thou art the head of gold

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

261 בירושלים לא קיימתם מצות זיבה

יכניה, שהיה כלוא בבבל, נפרד מאשתו לאחר שראתה סימן של טומאה, והיא ספרה, נטהרה וטבלה. ה' אמר: "בירושלים לא שמרתם את מצוות הזיבה, ועכשיו אתם שומרים אותה", מחל על עוונותיו, ועל אותה שעה נאמר: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך".

Vayikra Rabbah 19:6 ויקרא רבה י"ט:ו'

262 כולך יפה רעיתי

"כולך יפה רעיתי ומום אין בך" — נאמר על ישראל באותו רגע של הגלות.

Song of Songs 4:7 שיר השירים ד':ז'

כָּלֶךְ יִפֶּה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ:

Thou art all fair, my love; And there is no spot in thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

263 כי נער ישראל

"כי נער ישראל ואהבהו, וממצרים קראתי לבני" — הפסוק שבמשל הכן הצעיר.

Hosea 11:1 הושע י"א:א'

כִּי נֶעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהוּ וּמִמִּצְרַיִם קָרָאתִי לְבִנִּי:

When Israel was a child, then I loved him, And out of Egypt I called My son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 41

264 קראתי לבני

"וממצרים קראתי לבני": באמצעות מצרים נעשו ישראל בניו של ה'.

Hosea 11:1 הושע י"א:א'

כִּי נֶעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהוּ וּמִמִּצְרַיִם קָרָאתִי לְבִנִּי:

When Israel was a child, then I loved him, And out of Egypt I called My son

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

265 ופרעה הקריב

”ופרעה הקריב, וישאו בני ישראל את עיניהם... ויראו מאד, ויצעקו בני ישראל אל הוי”.

Exodus 14:10 שמות י”ד:י

ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אליה

And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

266 מנורת זהב

”והנה מנורת זהב כולה”, שכן נעשו ישראל באמצעות גלות בבל.

Zechariah 4:2 זכריה ד:ב

ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב כלת וגלת על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה:

And he said unto me: ‘What seest thou?’ And I said: ‘I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

267 צמאה לך נפשי

”צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי מים”. הצימאון לה חזק במיוחד בארץ יבשה, בגלות.

Psalms 63:2 תהילים ס”ג:ב

אלקים אלי אתה אשתרץ צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים:

O G-d, Thou art my G-d, earnestly will I seek Thee; My soul thirsteth for Thee, my flesh longeth for Thee, In a dry and weary land, where no water is

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

268 בשלח פרעה

”ויהי בשלח פרעה את העם” — הפסוק ממאמר הנזכר כאן.

Exodus 13:17 שמות י”ג:יז

ויהי בשלח פרעה את העם ולא ינחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פון ינחם העם בראתם מלחמה ושבנו מצרימה:

And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that G-d led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for G-d said: ‘Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

269 רישא דדהבא

”אתה הוא ראש הזהב”, נאמר לנבוכדנצר מלך בבל. באמצעות הגלות ויקו ישראל את הזהב הזה.

Daniel 2:38 דניאל ב:ל”ח

ובכלידי דירין בני אגשא חיות ברא ועוף שממא יתב בידה והשלטת בכלהון אנתהוא ראשה די דהבא:

and wheresoever the children of men, the beasts of the field, and the fowls of the heaven dwell, hath He given them into thy hand, and hath made thee to rule over them all; thou art the head of gold

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

270 כי אתה אבינו

”כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו; אתה הוי אבינו, גואלנו מעולם שמך”.

Isaiah 63:16 ישעיהו ס”ג:ט”ז

כיראתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה הוי אבינו גואלנו מעולם שמך:

For Thou art our Father; for Abraham knoweth us not, and Israel doth not acknowledge us; Thou, O L-RD, art our Father, Our Redeemer from everlasting is Thy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

271 שיאמרו ליצחק כי אתה אבינו

לעתיד לבוא, כשה' אומר לאברהם ואחר כך ליעקב שבניהם חטאו, הם משיבים: ”יימחיו”, יצחק מלמד עליהם זכות, וישראל אומרים לו: ”כי אתה אבינו”, והוא מפנה אותם אל הקדוש ברוך הוא.

Shabbat 89b:4-5 שבת פ”ט ב:ד-ה

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מא דכתיב: ”כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה הוי אבינו גואלנו מעולם שמך” — לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בניה חטאו לי. אמר לפניו: רבוננו של עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר: אימר לקה ליעקב דהנה לקה צער גידול בנים, אפשי דכעי רחמי עליהו. אמר לקה: בניה חטאו. אמר לפניו: רבוננו של עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר לא בסבי טעמא ולא ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

42 פסקה

272 קבלת עול מלכות שמים ואח”כ צ”ל עול מצות

הקטע הראשון של קריאת שמע מופיע תחילה, כדי שקודם יקבל עליו האדם את עול מלכות שמים, ואחר כך את עול המצוות.

Mishnah Berakhot 2:2 משנה ברכות ב:ב

אלו הן בין הפריקים, בין ברכה ראשונה לשניה, בין שניה לשמע, ובין שמע לוהיה אם שמע, בין והיה אם שמע לויהאמר, בין ויהאמר לאמת ויציב. רבי יהודה אומר, בין ויהאמר לאמת ויציב לא יפסיק. אמר רבי יהושע בן קרחה, למה קדמה שמע לוהיה אם שמע, אלא כדי שיקבל עליו על מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו על מצות. והיה אם שמע לויהאמר, שוהיה אם שמע נוהג ביום ובלילה, ויהאמר אינו נוהג אלא ביום:

These are the breaks between the sections: between the first blessing and the second, between the second and “Shema,” between “Shema” and “And it shall come to pass if you listen” between “And it shall come to pass if you listen” and “And the L-rd said” and between “And the L-rd said” and “Emet veYatziv” (true and firm). Rabbi Judah says: between “And the L-rd said” and “Emet veYatziv” one should not interrupt. Rabbi Joshua ben Korhah said: Why was the section ... of “Shema” placed before that of “And it

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

273 שבעה ושבעה מוצקות

”שבעה ושבעה מוצקות למנורות”: שני צינורות לכל מנורה.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב'

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגֻלָּה עַל־
רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיָּהּ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשָׁהּ:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have
seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon
the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven
pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top
thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

274 רצוא ושוב

”והחיות רצוא ושוב” — שתי התנועות של הנשמה באהבה וביראה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֵרָאָה הַבֹּזֵק:

And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

275 תחיה בעליה

”החכמה תחיה בעליה”: החכמה שמביאה לקבלת עול מלכות שמים מחיה
את המצוות.

Ecclesiastes 7:12 קהלת ז':י"ב

כִּי בְצַל הַחֲכָמָה בָּצַל הַכֶּסֶף וַיִּתְרוֹן דַּעַת הַחֲכָמָה תַּחֲיָה בְּעַלְיָהּ:

For wisdom is a defence, even as money is a defence; but the
excellency of knowledge is, that wisdom preserveth the life
of him that hath it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)



על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Vilna Edition (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); On Your Way (Public Domain); The Judaica Press complete Tanach with Rashi, translated by A. J. Rosenberg (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלושון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). להלן ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיוזם חנינאי ולא מסחר. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likutei-torah/behaaloscha/6/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק